

RUHUN GEMİSİ

ŞANA TAKA

KÜLTÜR | SANAT DERGİSİ

YIL: 3 SAYI: 12 EKİM - KASIM - ARALIK 2025

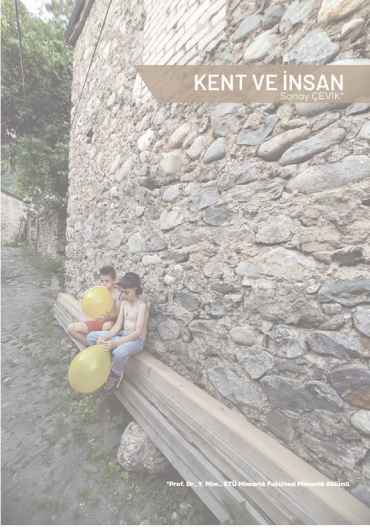
www.sanataka.com

ISSN NO: 2980-0161

ZAMAN İÇİNDE KULE EVLER: YÜZ BULDUĞU - SOMUTLAŞTIĞI YERLEŞMELER BİR FUTBOL TİYATROSU
AH KOMŞUM BOYAYLA DEĞİL EMEKLE KOYULAŞAN ÇAY SANA ÖĞRENMEYİ ÖĞRETECEĞİM
SAKİN ŞEHİR STÉFAN ZWEIG VE JOSEPH ROTH – İLERİ GÖRÜŞLÜ EDEBİYATÇILAR ANTENLİ RADYO
CUMHURİYET'İN İLK YILLARINDA TRABZON'DA KADIN GİYİMİ GALATA VE KIZ KULESİ TEKİN KÜÇÜKALİ
YETİŞKİN DOSTLUĞUNUN GİZLİ KODLARI HOŞ GELDİN BEN; UZUN ZAMANDIR BEKLEYEN BEN GİTME
NATO ASKERLERİNİN OBJEKTİFİNDEN: BİR ZAMANLAR TRABZON MÜHENDİSLİKTE FİZİĞİN YERİ
ÇOCUK KİTAPLARINA PEDEGOJİK BİR BAKIŞ EĞİTİMDE BAŞARIYA GİDEN YOL GÜVENLİ OKULDAN GEÇER
GENELENKSELDEN BATILAŞMAYA MODERN TÜRK VE ÇİN SANATI ÜZERİNE KARŞILAŞTIRMA
ERİKA BLUMENFELD'İN SANATI ÜZERİNE OKUMALAR

KENT VE İNSAN

Orhan ÇEVİK

*Prof. Dr. Y. Elm. - ETO Yıllık Akademik Programı

TRABZON'A DAİR

Foto: Yusuf İZULU

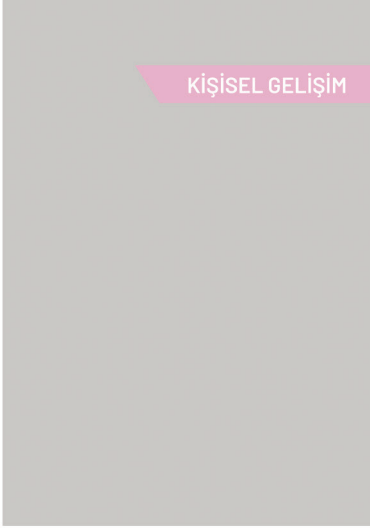
DENEME

EDEBİYAT

Roth & Zweig

KİŞİSEL GELİŞİM

MODA

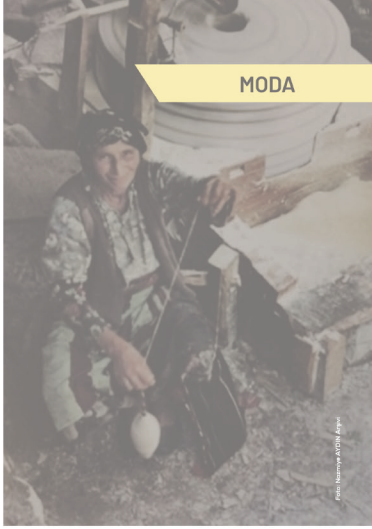
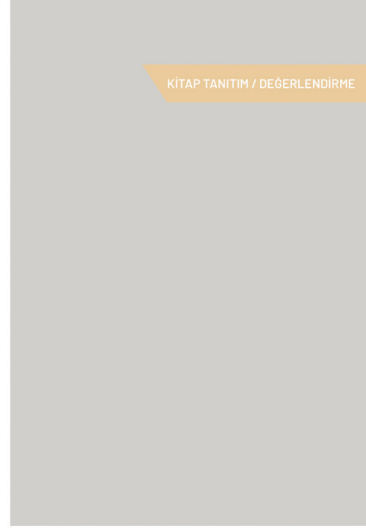

Foto: İzzet AKOĞLU

GENÇ KALEMLER

KİTAP TANITIM / DEĞERLENDİRME

AKADEMİK | ARAŞTIRMA

2025

EKİM - KASIM - ARALIK

SAYI
12

ZAMAN İÇİNDE KULE EVLER: YÜZ BULDUĞU - SOMUTLAŞTIĞI YERLEŞMELER BİR FUTBOL TİYATROSU
AH KOMŞUM BOYAYLA DEĞİL EMEKLE KOYULAŞAN ÇAY **SANA ÖĞRENMEYİ ÖĞRETECEĞİM**
SAKİN ŞEHİR STEFAN ZWEIG VE JOSEPH ROTH – İLERİ GÖRÜŞLÜ EDEBİYATÇILAR **ANTENLİ RADYO**
CUMHURİYET'İN İLK YILLARINDA TRABZON'DA KADIN GIYIMI **GALATA VE KIZ KULESİ** TEKİN KÜÇÜKALİ
YETİŞKİN DOSTLUĞUNUN GİZLİ KODLARI HOŞ GELDİN BEN; UZUN ZAMANDIR BEKLEYEN BEN **GİTME**
NATO ASKERLERİNİN OBJEKTİFİNDEN: BİR ZAMANLAR TRABZON MÜHENDİSLİKTE FİZİĞİN YERİ
ÇOCUK KİTAPLARINA PEDEGOJİK BİR BAKIŞ EĞİTİMDE BAŞARIYA GİDEN YOL GÜVENLİ OKULDAN GEÇER
GENELENKSELDEN BATILAŞMAYA MODERN TÜRK VE ÇİN SANATI ÜZERİNE KARŞILAŞTIRMA
ERİKA BLUMENFELD'İN SANATI ÜZERİNE OKUMALAR

RUHUN GEMİSİ

ŞANA TAKA

KÜLTÜR | SANAT DERGİSİ

www.sanataka.com - info@sanataka.com

İmtiyaz Sahibi ve Editör

Bahaettin KABAHASANOĞLU

Sorumlu Yazı İşleri Müdürü

Gökhan KELEŞ

Yayın Kurulu

Prof. Dr. Sonay ÇEVİK	- Başkan
Prof. Dr. Sadettin KORKMAZ	- Üye
Prof. Dr. Abdullah AKAT	- Üye
Prof. Dr. Hikmet ÖKSÜZ	- Üye
Prof. Dr. İpek FİTÖZ	- Üye
Prof. Dr. Ata Yakup KAPTAN	- Üye
Prof. Dr. Caner KARAVİT	- Üye
Doç. Dr. Mahir BAYRAMOĞLU	- Üye
Doç. Dr. Fırat Çağrı KIRMIZIGÜL	- Üye
Öğr. Gör. Nazmiye AYDIN	- Üye
Dr. Öğr. Üyesi Aysun Aydın SANCAROĞLU	- Üye

*Üç ayda bir yayımlanır.

*Yazıların tüm sorumluluğu yazarlarına aittir.

*Kaynak gösterilerek alıntı yapılabilir.

Ruhun Gemisi Şana Taka Dergisi
Yomra Belediyesi ve Yomra Vakfı iş birliğinde yayınlanmaktadır.

E-Posta:

info@sanataka.com

Kapak Foto: Sonay ÇEVİK

Bu dergide yer alan tüm içerikler (metin, görsel, tasarım ve diğer materyaller) www.sanataka.com'a aittir ve ilgili mevzuat kapsamında korunmaktadır. İçerikler; www.sanataka.com haricinde herhangi bir mecraada yayımlanamaz, çoğaltılamaz, kopyalanamaz, dağıtılamaz veya ticari amaçlarla kullanılamaz. İzinsiz kullanım halinde yasal işlem başlatma hakkı saklıdır.

Ajans Başkanı
Gökhan KELEŞ

Kaşüstü Mh. Devlet Karayolu Cd. Sabırlar İş Merkezi
B Blok Kat:3/20 Yomra - TRABZON

WEBLIFE REKLAM ORG. HİZ. İTH. İHR. VE TİC. LTD. ŞTİ.

www.weblife.com.tr
info@weblife.com.tr

İÇİNDEKİLER / INDEX

EDİTÖRDEN – Bahaettin KABAHASANOĞLU	05
KENT VE İNSAN ZAMAN İÇİNDE KULE EVLER: YÜZ BULDUĞU - SOMUTLAŞTIĞI YERLEŞMELER - Sonay ÇEVİK	6 7
TRABZON'A DAİR BİR FUTBOL TİYATROSU - Varol UZLU	26 27
29 EKİM CUMHURİYET BAYRAMI	
DENEME AH KOMŞUM- Tuba GEDİKLİ BOYAYLA DEĞİL EMEKLE KOYULAŞAN ÇAY - Mustafa Yılmaz KAR SANA ÖĞRENMEYİ ÖĞRETECEĞİM- Mehmet GENÇCAN	28 29 32 33
EDEBİYAT STEFAN ZWEIG ve JOSEPH ROTH – İLERİ GÖRÜŞLÜ EDEBİYATÇILAR - Ahmet ARPAD GALATA VE KIZ KULESİ - Mihriban DİLEK	36 37 43
10 KASIM	
KİŞİSEL GELİŞİM YETİŞKİN DOSTLUĞUNUN GİZLİ KODLARI - Arzu GÜRLER SAĞLAM	45 46
MODA TRABZON KADINININ EL ÖRGÜSÜ ÇORAPLARI - Nazmiye AYDIN	49 50
GENÇ KALEMLER ANTENLİ RADYO - Ezel ALTUNİŞİK	57 58
24 KASIM ÖĞRETMENLER GÜNÜ	
KİTAP TANITIM / DEĞERLEME HOŞ GELDİN BEN; UZUN ZAMANDIR BEKLEYEN BEN - Songül GÜNEY TEKİN KÜÇÜKALİ - Kemal KÜÇÜKALİ GİTME - İbrahim Hakkı GÜNDOĞDU HASRET - Ahmet YAYLA	60 61 64 65 66
AKADEMİK / ARAŞTIRMA NATO ASKERLERİNİN OBJEKTİFİNDEN: BİR ZAMANLAR TRABZON - Sadettin KORKMAZ EĞİTİMDE BAŞARIYA GİDEN YOL GÜVENLİ OKULDAN GEÇER - İsmail DEMİRCİOĞLU 2. TRABZON KİTAP GÜNLERİ'NİN ARDINDAN ÇOCUK KİTAPLARINA PEDEGOJİK BİR BAKIŞ - Nesrin SOYLU TRABZON VE DOĞU KARADENİZ KÜLTÜR ROTALARI: TARİHİ KIYI YAPILARI (LİMAN-İSKELE) VE YOLLAR - Coşkun ERÜZ RÜZGARIN ÇOCUKLARI YELKENCİLER - Gönül ŞİŞMANOĞLU ÇAĞDAŞ SANATTA DOĞA ÜZERİNDEN BİR TANIMLAMA - ERİKA BLUMENFELD'İN SANATI ÜZERİNE OKUMALAR - Fırat Çağrı KIRMIZIGÜL MÜHENDİSLİKTE FİZİĞİN YERİ - Teyfik KÜÇÜKÖMEROĞLU GENELENKSELDEN BATILAŞMAYA MODERN TÜRK VE ÇİN SANATI ÜZERİNE KARŞILAŞTIRMA - Caner KARAVİT	67 68 81 83 88 93 100 105 111
SARIKAMIŞ	

EDİTÖRDEN

Bahaettin KABAHASANOĞLU*

Merhabalar...

Ruhun Gemisi Şana Taka ailesi olarak 12. sayıya ulaşmanın gurur ve heyecanını yaşıyoruz. Dijital dünya sayesinde kültür ve sanata dair ne varsa okurlarımızla buluşturmaya çalışıyoruz. Biliyoruz ki her yazı eksiktir, her sayının eksik olduğu gibi... Siz saygıdeğer okurlarımızın da görüş ve önerilerini dikkate alarak yolculuklarda keyifle okunabilecek, sohbetlerde dile getirilebilecek anekdotlar sunmak istiyoruz.

Her ne kadar "durum"dan vazife çıkarmaya çalışsa da...
Kültür ve sanat, "zor"u sever.
Yazılar, resimler, şarkılar türküler böyle doğar.
Uçtan uca güzelleşir memleket.
Son iki asır içinde bu coğrafyada yaşananlar dikkatle incelendiğinde herkese "ekmek" var bu zenginlikten... Dolayısıyla sanatçıların eli kolu güçleniyor, daha farklı eserleri geleceğe taşımak için varlarını yoklarını ortaya koyuyorlar.
Siyaset ve ekonomi ile akademik anlamda ilgilenenler, 2030'dan itibaren Türkiye'nin önündeki engellerin bir bir kalkacağını, prangalarından kurtulacağını müjdeliyorlar. Böyle olmasını; bilimle teknikle, sanatla, üretim ve paylaşım ile ilgili yeni yolda yürümeyi büyük bir sabırsızlıkla bekliyoruz.

İlk kez sporla süsledik kapağımızı.
Anlatıla anlatıla, yazıla çizile bitirilemiyor Trabzonspor...
Yalnızca bölge insanı için değil ülkemizin hemen her yerinde "Anadolu İhtilali"nin mimarı sayılıyor ve saygı görüyor.
Bu, öyle bir şey ki...
"Yangında ilk kurtarılacak" gibi...
"Sohbette ilk konuşulacak"...
Doğarken, evlenirken ve ölürken yanında yakınında bulundurulacak...
Hal böyle olunca Bordo Mavi ya lider olacak ya da lideri kovalayacak...
Her gün gökten üç elma düşse...
Üç elmadan biri mutlaka Trabzonspor'a ayrılacak.
Biz ona mecburuz ve yalnızca adı aklımızda tutulmayacak.
Ligden düşmeyen dört takımdan biri...
Sen, "Hizaya Getirme istasyonu" olarak biliniyorsun ya!
Yenik düşme zamana!
Uyku tutmuyorsa, ekmeğin suyun tadı olmuyorsa bil ki sendendir.

12. sayımıza emek veren tüm çalışma arkadaşlarım adına siz saygıdeğer okurlarımızı selamlıyor, Yeni sayılarımızda "Genç Kalemler", "Kitap Tanıtım ve Değerlendirme" bölümleriyle hedef kitemize zenginlik kazandıracığımızı inanıyor, 2026'nın; bolluk bereket ve sağlık getirmesini temenni ediyor, Dijital dünya sayesinde kültür sanatla dolu dolu keyifli günler diliyorum.

KENT VE İNSAN

Sonay ÇEVİK*

Foto: Sonay ÇEVİK

*Prof. Dr., Y. Mim., KTÜ Mimarlık Fakültesi Mimarlık Bölümü

ZAMAN İÇİNDE KULE EVLER: YÜZ BULDUĞU - SOMUTLAŞTIĞI YERLEŞMELER

*Tepe-Dağ Gibi Olma-Yüksekte -Yukarıda Olma ya da Tepelerde- Dağlarda,
Ovalarda Yükselme-Yukarılardan bakma, Tepe-Dağ Gibi Olma Durumu*

*Korunma içgüdüsü, insanları doğal çevre koşullarına uyum sağlayabilmesi
için özel bir yapı eylemini zorunlu kılmaktadır, Doğan Kuban, 1990*

GİRİŞ

Yerleşmeler tarih boyunca insanların farklı amaçlarla iletişim kurdukları doğal alanlar; dağlar, tepeler, yamaçlar, ovalar, su kıyıları ve su yüzeyi yerleşimli/konumlu oluşumlardır. Yerleşmeler için heybetli yapısıyla çevresine egemen olan, ulaşılması zor, bazen ağaçlarla kaplı, bazen çıplak, bazen sarp kayalık olan yer kabuğundaki çıkıntılar olarak tanımlanabilen, çevresinden yükseklik açısından belirgin bir şekilde öne çıkan doğal oluşumlar olarak Dağlar- Tepeler-Yamaçlar; insanların-grupların-toplumların, kültürlerin-coğrafyaların farklılaşan ihtiyaçlarına koşullar - seçimler ve çeşitli/alternatifli öneriler, fiziksel oluşumlar sunmasıyla tarih boyunca insan ve doğa arasında kurulan diyalogun etkin bir parçası olmuştur. Bununla birlikte su ve su kıyıları; denizler, dereler, nehirler; ada yarımada, su içi-yüzeyi oluşumları ve düz ve düze yakın alanlarda diğer bir deyişle ovalarda yükselme arayışını sergileyen yerleşmeler de konu kapsamında Kule ve Kule Yerleşmelere ev sahipliği yapmışlardır/yaptığı yerleşmeleri üreten, sergileyen doğal alanlar olmuşlardır.

Kule ve Kule Yerleşmeler, yapılaşma eylemi yani yaşama mekânı yaratma eylemi farklı kültür ve coğrafyalarda farklılaşan yönlerinin yanında özde/temelde benzerlikler, aynılıklar sergileyen oluşumlar olarak görülmektedir. Bu yerleşmelerin konumlandığı doğal alanlar; Dağ-Tepe-Yamaç-Ova-Su/Ada ve Su kıyısı-yüzeyi yerleşmelerin, barınma, korunma, güçlü olma, güç gösterimi, hakim olma gibi gereksinmelerin ve bu gereksinmelerin fiziksel sunumla birlikteliğinin ön plana çıkmasının yanında, ait oldukları, yaşadıkları zaman diliminde hemen her zaman yüksekte olma, yükselme temelinde kutsallık ve yücelik başlığı farklı olgularla birlikte temsil edildiği söylenebilir.

Konuya açıklanan bağlamda bakıldığında, söz konusu yerleşmelerin oluşum nedenleri, nedenlere bağlı seçimler ve seçimle doğrultusunda gerçekleştirilen oluşumlar/biçimlenmeler kapsamında incelendiğinde ifade ettikleri diğer önemli/etkin kaliteler; doğallık, yücelik, yükseklik, gizemli olma, kutsallık, sonsuzluk, özgürlük, egemen olma/egemenlik, ulaşılması zor, etkili olma, güvenli olma/güvende olma vb. şeklinde detaylandırılabilir. Sözü edilen bu kalitelerle açıklanmak istenen diyalog içerisinde ve konumlandıkları bağlamlar ilgisinde gerçekleşen/inşa edilmiş bu mekânlar, mekânsal sunumlar: ikamet/barınma, saklanma, korunma, kaçış vb. nedenli yapılar ve yapı topluluğu olarak ortaya çıkmaktadırlar.

Söz konusu yerleşme alanları ve sergiledikleri yapısal-mekânsal oluşumlar, insanın varoluşundan günümüze kadar sürdürdüğü yaşamında beslenme, barınma ve güvenlik ihtiyacını karşılayabilmesinde önemli rol oynamış ve insanların, grupların, toplumun temel ihtiyaçlarını karşılamada farklı olanaklar sunmuştur.

Bu durum doğa-insan/insanlık arasındaki diyalogun açıklanması bağlamında, Tanrı'ya en yakın yerler olduğu düşünülen yüksekler/yüksek yerler veya yüksek oluşumlar doğayla olan diyalogun bir başka deyişle doğaya olan bağımlılığın temel göstergesi olarak değerlendirilebilir.

Doğa ve yapısal gerçekleştirmeler kapsamında diğer yapı tipolojilerinde olduğu gibi Kule ve Kule Yerleşmelerinin sunduğu resimsellik ve gizemin de öne çıkan sunumlardan olduğu ifade edilebilir.

Kayalıklara, yamaçlara veya ulaşılması zor su ilişkili konumlarda, yerleşmiş olan bu yapı/yapılaşma türünde ve bunların çeşitlenmelerinin ortaya koyduğu dağın yüzeyinde: yamaçlarda, tepelerde inşa edilmiş erişimin zor olması nedeniyle bugün hâlâ çok iyi korunduğu düşünülen tarihin derinliklerinden başlayan bu yapısal oluşumlar, yerleşme alanları insanın temel ihtiyaçlarının yanında güvenlik ihtiyaçlarına da cevap verebilen önemli kaliteleri sunmaktadırlar. Ağırıklı olarak korunma-savunma ve barınma-ikamet işlevli bakımından diğer yapı türlerinde de geçerli olacağı üzere Kule ve Kule Evleri bulunduran başka bir deyişle kuleli evlerin oluşturduğu Yerleşmeler için de seçilen alanları ve geliştirilen ve gerçekleştirilen yapılaşmaları için uygun konumlar olarak görülmektedir/olduğu ifade edilebilir.

Her türlü engebeli veya zorlu engel sunumlu alanlarda, arazi/yerleşme alanı koşullarına hakim olunması ve savunmayı kolaylaştıran bu yerler, Dağ-Tepe-Yamaç-Ova-Su/Ada ve Su Kıyısı Yerleşmeleri; doğallık, yükseklik, gizemli olma, kutsallık, kalıcılık/sonsuzluk, simgesellik, özgürlük, egemen olma/egemenlik, ulaşılması zor, etkili olma, özgünlük/farklı olma, estetik/güzellik arayışı, güvende olma-güvenlik arayışı, sonsuzluk, zor olanı seçme ve zorlukları aşma inancı, mesafeleri/yükseklikleri aşan, dağları-tepeleri-yamaçları ve ovaları konumlu, /kendini gösteren oluşumlar arasında sayılabilecek bina ve oluşturdukları diğer bir deyişle dahil oldukları yerleşmeler ölçeğinde ele alındığında/incelendiğinde pek çok soruya verilen tartışılabilir açıklamalarla karşılaşılmaktadır.

Dağ-Tepe-Yamaç-Ova ve Su Kıyısı-Üzeri (ada, yarımada...) Yerleşmeleri ve Kuleler kapsamında örneklemelere/örneklere bakıldığında tarih öncesi çağlardan bu yana örneklenebilen tipolojik yaklaşımda farklı sunumlarla etkili olmaktadır. Bunun yanında yüksekliğin, derinlik anlamına dönüştüğü dağ/kaya zemin altını mekân edinmiş etkili oluşumlar da bulunmaktadır. Doğa ve doğal öge ve sunumlarla insanların diyalogunda varoluş nedenleri, gerçekleştirme yolları, bu yollarda kullanılan malzeme, araç-gereçler ve varılan sonuç ürünler-sunumlar ve ortaya çıkan resimlerin, hedeflenen ve gerçekleşen etkileri çalışmaya, tipolojik yaklaşıma kapsam oluşturmaktadır.

Doğal Mekânlar ve Yerleşme alanlarının konumlar, amaçlar, sergileme şekilleri ve ait oldukları mekân sunumları üzerinden bakıldığında, aşağıda verildiği şekliyle grob/kabaca- etkili tipolojik bir oluşum izlenebilir olmaktadır. Kule ve Kule Yerleşmeler ile ilgili tipoloji konusu doğal yerleşme alanları ile birlikte izlenebilen tipler: nedenler-koşullar-amaçlar-işlevler ve somutlaştıkları yapısal gerçekleştirmeler, sunumlar ilişkisinde aşağıda verilmektedir.

Dağ-Tepe-Yamaç-Ova-Su/Ada, Yarımada ve Su Kıyısı Yerleşmeleri: Konum ve İşleve Dayalı Kule Tipolojisi

- İkamet, Barınma Mekânı: Konut ve ekli mekânları (depo vb)
- Korunma-Savunma, Kaçış Mekânı: Konut Yerleşimleri, Mağara-Yeraltı Şehirleri, Manastırlar
- Kutsal Mekân: Manastır, Tapınak ve Mezar Yapıları
- Korunma-Savunma/Askeri Mekân: Kale-Saray, Gözetleme Kuleleri, Zindanlar/Hapishaneler

Makalede, Kule ve kuleli binalardan oluşan yerleşmeler, doğal konumla buluştukları durumuyla hâlâ yani zamanımızda gizemli bir oluşum olduğu ve bilinmesi ve açıklanması gereken soruları olduğu konusundan hareketle zaman içerisinde çok farklı coğrafyalarda, çok farklı kültürlerde, farklı konumlanmalarda bulunmalarına rağmen gözlenen aynılıklar, benzerlikler veya farklılaşan tiplerin oluşması önemli bir inceleme ve paylaşma konusu olarak seçilmiştir. Bu bağlamda söz konusu yapılar ve yerleşmeler örneklenecek ve değerlendirilerek verilecektir.

Makaleye seçilen konuyla ilgili geniş ve farklı nitelikte literatür, parçacı yani kısmi anlatımlarla ele alınmış olması bu makalenin kaleme alınmasında etkili olmuştur. Yaygın olarak bilindiği gibi mimari oluşumların buldukları yerel koşullar; coğrafya, kültür, malzeme ve teknolojik koşullar gibi etkenler bu yapı tipolojisi için ve farklı diğer oluşumlar (serander-depolama birimleri için biçimlenmeler gibi) için geçerli olmadığı görülmektedir. Birbirinden çok uzak yerlerde konumlanan bu yapı türleri ilgi çeken ve şaşırtan bir şekilde gözlenebilmektedir. Buraya kadar verilen açıklamalarda bu durumun nedenleri üzerine bilgiler, ipuçları vermektedir. Bu yazıda konu ağırlıklı olarak Kule ve Konut Kule ve Kule Yerleşmeler üzerinden bütüncül, sistematik bir yaklaşımla ve paylaşımla yani konuya üstten sağlayabilecek şekilde ele alınacaktır. Ancak burada geniş kapsamından ve başka bir yazıya zemin oluşturmasından dolayı tarih içindeki hikayesine sistematik bir süreç olarak bakılmamakta/detaylıca ele alınmayacak, ağırlıklı olarak nerelerde bu tipolojinin ürünlerine rastlanılmakta olduğu ve hangi özellikleri taşıdıkları üzerinden örneklemeler yapılacaktır.

KULE- KULE KONUT ve KULE YERLEŞMELERİ-ÖRNEKLER

Kule konut ve kule yerleşmeleri dünya üzerinde çok geniş ve farklılaşan koşullara bağlı olarak kültürler ev sahipliği yapan coğrafyalara yayılmış olduğu görülmektedir. Bu bölümde etkili-anıtsal-öne çıkan kule oluşumlarına yer verilecek ve ağırlıklı olarak grup, dizi oluşumu sergileyen yerleşmeler, oluşum nedenleri-biçimlenmeleri üzerinden özetle ele alınacaktır.

Tarihi süreçte; derin/uzak veya yakın zamanlı oluşturulmuş Saat kuleleri, Manastır/Çan kuleleri, Minareler gibi yüksek yapılaşma örnekleri pek çok ülkede görülen etkili kule oluşumlardandır. Ancak bu çalışmada özel tipoloji sergilenen birkaç örneğe değinilecektir. Bunların yanında ekstrem yüksek yapılar olarak tanımlanabilen gökdelenler de yakın zaman ve günümüzde belirleyici, tanımlayıcı ve vurgulayıcı özellikleriyle kentleri ve kentsel görünüşleri, kentsel mekânlarını öne çıkarabilmektedir. Söz konusu fiziksel-yapısal mekânsal bu özellik burada verilecek örneklerde de bu özellik sergilenmektedir.

Kule konutlar ve kule oluşumlar, hem askeri- savunma, gözetleme amaçlı, hem de ikamet- konut ve ek mekânları olarak kullanılan genellikle taş malzeme ile inşa edilen, taban alanı ve boyutlanması küçük, dar ve yüksekliği fazla olan bazen de yüksekliği ekstrem ölçülere varabilen yapı türü olarak ifade bulmaktadır. Ölçüler-oranlar farklılıklar göstermektedir. Söz konusu tipolojinin antik çağlara uzandığı, ilk çağda bilindikleri ve izlerine rastlandığı yönünde söylemler ve süren araştırmalar vardır. Bununla birlikte literatürde Orta Çağ'da özellikle dağlık veya erişimi zor olan bölgelerde, özel konumlu alt noktalarda kontrol ve savunma amaçlı olarak ortaya çıkmaya başladığı daha doğrusu sayılarının arttığı ifade edilmektedir. Bu yüksek kulelerle ilgili daha önceki zamanlarda yaşamış ve konuyla ilgilenmiş ve yazmış gezginlerin dışında sistematik araştırmaların başlaması 19. YY'da verilmektedir. Kuleler aynı zamanda bir prestij/statü unsuru olabilmektedir.

Farklılaşan geometrik biçimlerdeki taban alanlarında: daire, kare, dikdörtgen, yıldız formlar olarak izlenebilirken, kuleler konik, prizmatik, düz çatı bitişli olabilmektedir. Kuleler yukarıya çıkıldıkça daralan bir formdadır. Kuleler, yükseklikleri ve taban alanlarının yanında farklı kat sayılarına ve işlevlere sahip olabilmektedirler. Kuleler, kuleli konutlar bazı coğrafya-kültürlerde çok sayıda kulenin veya kuleli evin bir arada görüldüğü yerleşmeler/köyler olabilirken dizili sitemde veya tek olarak konumlanabilmektedir. Kuleler tek başına evin yakınında bulunabildiği gibi ev ve konut birlikteliği-bitişik konumlu ve konuttan kuleye bağlantı çözümlü veya bağlantısız olabilmektedirler.

Kule konutlar ve kule yerleşmelerin coğrafyaları üzerinden konuya bakıldığında literatürde; kule oluşumlar ve kule konutlar, dünyanın farklı coğrafyalarında ve farklı kültürlerinde örnekleri görülmüştür. Birkaçına değinmek gerekirse, buldukları coğrafya ilişkili olarak Kule evleri: Kale evleri, Britanya ve İrlanda'daki kule evler, Galler'deki kule evler ve Balkanlar'daki kule evler, İspanya'nın batısında konumlanan kule evler, Galıçya'da kule evler, Portekiz genelinde özellikle ülkenin kuzeyinde, çok sayıda kule ev bulunmaktadır.

. Hedefli bir coğrafya üzerinden bakıldığında Arnavutluk, Bosna-Hersek, Bulgaristan, Yunanistan, Kosova, Sırbistan, Romanya, Hırvatistan, Karadağ ve Kuzey Makedonya konumlu Balkanlarda yaygın olan kule tipolojisine giren konut türleri yanında Akdeniz çevresi ve özellikle Ege Bölgesi'nde, Ege Bölgesi'nin diğer yakasında/kıyısında ve adalarında, Türkiye' de özellikle Muğla, Ortakent, Bodrum; Sazlıca; Foça; Aydın-Nazilli; Çeşme, Çandarlı'da kule evleri verilebilir. Güney Avrupa coğrafyasında İtalya ve adalarında, Fransa'da, biraz daha kuzeye ve doğuya gidildiğinde Asya Geleneğinde Çin Batı Siçuan-Tibet, Çeçenya ve İnguşetya, Gürcistan-Svaneti'de kule evler, güneye Arap Yarımadasına inildiğinde Suriye ve Yemen'de kule ev oluşumlarının örneklerinin bulunduğu görülebilmektedir. Bununla birlikte burada adı geçmeyen dünyanın farklı coğrafya-konum ve kültürlerinde araştırma kapsamına bağlı olarak çeşitlenebileceğinin belirtilmesi de önemli olmaktadır.

Kule terimi/terminoloisi; kule, farklı kültürlerde ve dillerde bulunduğu isimlendirmeler bulunduğu karşılıklar da ilgi çekici olup benzerlik göstermekte; Bizans döneminde/Rum dilinde "pyrgos" veya Yunan dilinde "kulla" olarak adlandırdıkları yapı tipine Osmanlı dönemindeki Türklerin "kule", "kulle" ile "burgaz", Makedonya ile Arnavutluk'ta yapı tipine "kulla, kulia", Got dilindeki "baurg", Almanca'nın "burg", Makedoncadaki "pırg"- "birgos", Latince'de "burgus", Almancada "burg", İngilizcede "borough," İtalyancada "borgo" ve Fransızcada "bourg" gibi sözcüklerle karşılaştırılırken kule/kulle sözcüğünün bir Arapça kökten geldiği ve asıl anlamının "zirve, doruk" olduğu da ifade edilebilmekte ve bazan kule ile kalenin farklı kültür ve dillerde birlikte kullanıldığı da görülmektedir.

KULE KONUT VE KULE YERLEŞMELER- ÖRNEKLERİ

Yapılan kapsamlı araştırma ve inceleme sonrasında ulaşılan örneklerden hareketle seçilen KULE KONUT VE KULE YERLEŞMELER-ÖRNEKLERİ sistematik bir anlayışla çalışılmış, belirlenmiş ve listelenmiştir:

Svan Kuleleri-Gürcistan : Mestia , Uskili, Chachki Shatili, Khevsureti, Mutso, Ananuri

Himalaya Kuleleri-Çin

İnguş Kuleleri- İnguşetya : Vovnushki Vaynakh Kule Mimarisi: Çeçenya ve İnguşetya

Balkanlar: Arnavutluk, Kosova, Karadağ, Bosna Hersek, Bulgaristan, Yunanistan, Kuzey Makedonya ve Sırbistan

Yunanistan-Adalar: Mani Adası: Mora Yarımadası; Sakız Adası: Kampos, Vessa, Anavatos; Termi-Midilli

Yunanistan: Frank Kulesi Atina

İtalya: San Gimignano, Sardunya Adası: Nuraghi/Su Nuraxidi Barumini

İrlanda Kule Evleri/Kuleleri

İran: Doğal klima kuleleri

Yemen: Sana, Şima, Dar Al Hajar Sarayı

Türkiye: Muğla, Bodrum-Ortakent; Sazlıca- Foça; Aydın-Nazilli; Konya, Pınarcık, Milas-Muğla, Turgutlu vd.

Çalışmada örneklerin, adı geçenlerin yanında dünyanın farklı coğrafya-konum ve kültürlerinde, araştırma kapsamına bağlı olarak çeşitlenebileceğine daha önce dikkat çekilmişti. Çalışmanın bu aşamasında, kule konut ve kule yerleşmeler konusunda verilen örneklemelerden seçili olanları ile ilgili kısa açıklamalar verilecek ve fotoğraflarla desteklenecektir. Verilen örnekler arasında Gürcistan-Svaneti-Svan Kule Konutları yazar tarafından yerinde görülmüş ve fotoğraflanmış olup yazıda daha detaylı olarak ele alınacaktır. Bunun yanında konum ve diğer karakteristikler bağlamında değerlendirilebilir örnekler olarak tanımlanabilecek Çin'in Himalaya Kuleleri; İnguşetya'nın İnguş Kuleleri özet bir anlatımla verilecektir. Kule Konut ve Kule Yerleşmeler-Örnekleri listesinde yer alan diğer örnekler fotoğraf desteğinde verilmeye çalışılacaktır.

Şara Dağı, Gürcistan'ın en yüksek dağı

Foto 1.2. San Gimignano - İtalya

Foto 2.

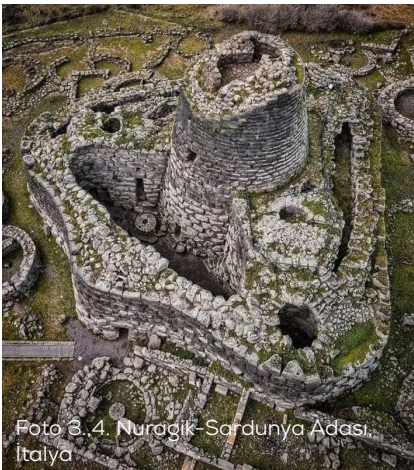

Foto 3.4. Nuragik - Sardunya Adası - İtalya

Foto 4

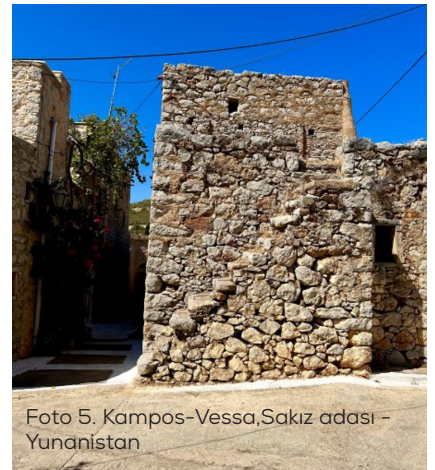

Foto 5. Kampos-Vessa, Sakiz Adası - Yunanistan

Foto 6. Sakiz Adası, Anavotos - Yunanistan

Foto 7. Vathia, Mani Yarımadası - Yunanistan

Foto 8.9 Termini, Midilli - Yunanistan

Foto 9

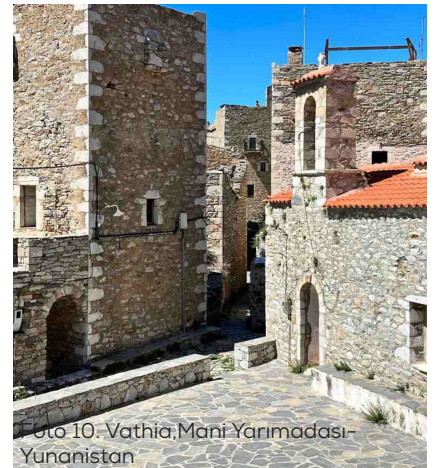

Foto 10. Vathia, Mani Yarımadası - Yunanistan

Foto 11., Arnautluk

Foto 12., Bulgaristan

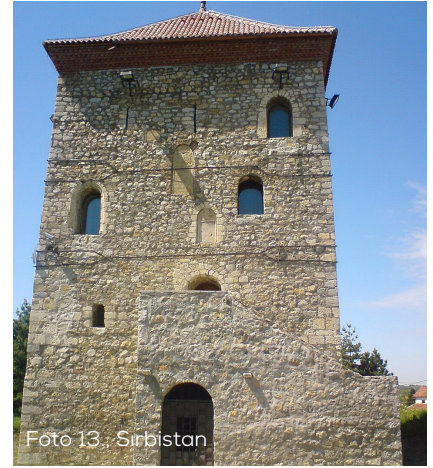

Foto 13., Sırbistan

Foto 14., Arnautluk

Foto 15., Kosova

Foto 16., Karadağ

Foto 17., Sana'a - Yemen

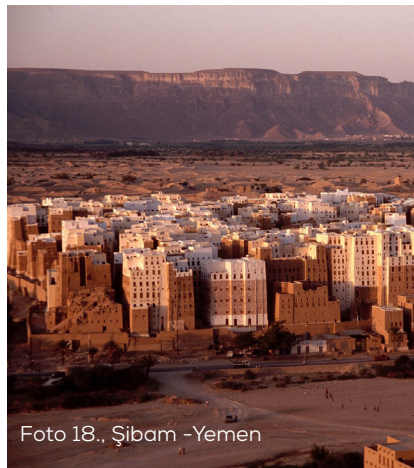

Foto 18., Şibam - Yemen

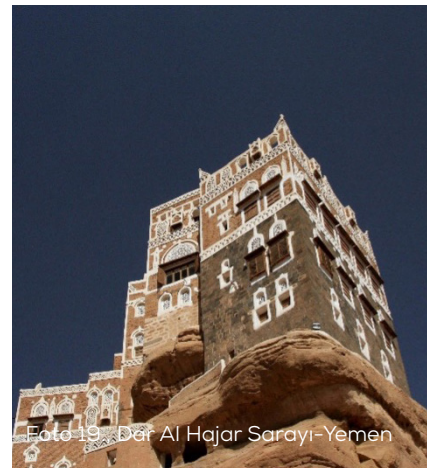

Foto 19., Dar Al Hajar Sarayı - Yemen

Foto 20., Yazd - İran

Foto 21., Yazd - İran

Foto 22 Termi, Midilli-Yunanistan

Foto 23 Estonya

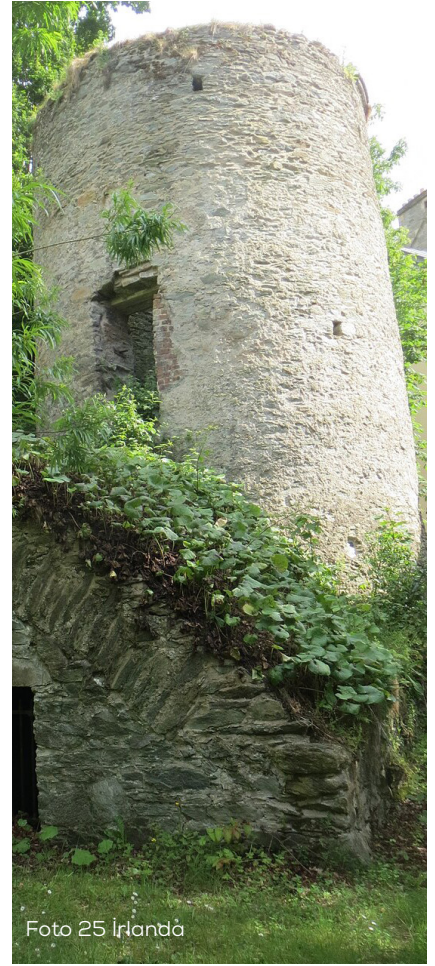

Foto 25 İrlanda

Foto 24 Galiçya-İspanya

Foto 26 Koçarlı, Aydın-Türkiye

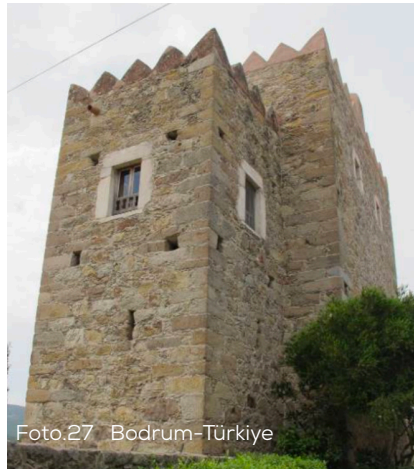

Foto 27 Bodrum-Türkiye

Foto 29 Foça - Türkiye

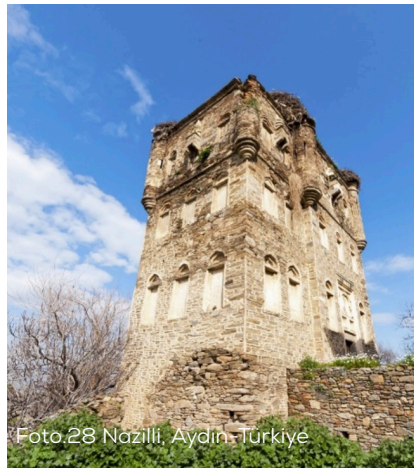

Foto 28 Nazilli, Aydın, Türkiye

Foto 30 Sazlıca-Foça, Türkiye

Mestia, Genel Görünüm-Gürjistan

Svan Kuleleri-Gürcistan : Mestia , Uskili, Chachki

Svaneti, Kafkas Dağlarında, Rioni, Enguri ve Tshenistkali ırmakları vadisi boyunca yayılır. Bölge Yukarı Svaneti (bugün Mestia ilçesi) ve Aşağı Svaneti Bölgesi (bugün Lentehi ilçesi) olmak üzere iki bölgeden oluşmaktadır. Svaneti, özgün bir doğaya ve kültürel altyapıya sahiptir. Mimari örnekler kapsamında kule evleriyle öne çıkmaktadırlar.

Geleneksel kule mimarileri-yerleşmeleri ve kültürel miras özellikleriyle Ushguli, Mestia, Chazhashi- Yukarı Svaneti ve çevresi, 1996 yılında UNESCO Dünya Mirası Listesi'ne dahil edilmiştir. Mestia, Uskili, Chachki'de çok sayıda kule ev bulunmaktadır.

Svan kuleleri, Svaneti bölgesinde savunma konutları olarak inşa edilen kule evleri olarak tanımlanır. Bu kule evleri, Gürcistan'ın tarihi Svaneti bölgesinde yaygındır. Bölgeye özgü olan bu kule evler, temelde 9. ve 12. yüzyıllar arasında inşa edilmiştir. Bununla birlikte, kulelerin kökenlerinin tarih öncesine dayandığı düşünülmektedir. Svaneti'de yaklaşık 3500 Svan kulesi bulunmaktadır. Bölgedeki en eski kule evi 8 veya 9. yüzyılda, en yeni kule evi ise 18. yüzyılda inşa edildiği belirtilmektedir.

Svan evlerine ait kuleler savunma ve gözetleme amaçlı olarak kullanılmaktadır. Savunma kulesi ve evlere ait kuleler plan tipolojisi bakımından benzerlik göstermelerine karşın yükseklik bakımından birbirlerinden farklılık göstermektedir. Svan Kulelerinin yüksekliği 20 ila 25 metre arasında değişmekte ve genellikle üç, dört veya beş katlı olabilmektedirler. Duvarları 1.5 metre kalınlığa kadar erişebilen kulelerin zemin katlarında genellikle açıklık yoktur yani sağır-masif görünümüne sahiptirler.

Svan Kuleleri bağımsız olabildiği gibi konutlara bitişik olarak da yer alabilmektedirler. Kuleler eve bitişik olduğu durumda kuleye konuttan geçiş sağlanmıştır. Savunmada destek sağlamak açısından kulelerin birbirlerine yakın inşa edildiği, konumlandığı gözlenmektedir. Yani Svan Kule Evleri grup; köy, mahalle oluşturabilecek şekilde yerleşmişlerdir.

Foto 31., 32-Mestia, Kule ve konut
Konumlanmaları-Bağlantılar

Foto 32

Foto 32, 33, 34. Mestia: Kule-Konut konumlanmaları ve Silüet Etkisi

Foto 33

Foto 34

Uşgili - Gürcistan

Foto 35, 36,37., Uşgili: Yerleşmeden Görünümler

Yazının bu bölümünde Gürcistan'ın Svan Kuleleri örneklerinin yanında, Çin'in Himalaya Kuleleri; İnguşetya'nın İnguş Kuleleri (Vaynakh Kule Mimarisi: Çeçenya ve İnguşetya) de özet bir anlatımla detaylandırılacaktır. Söz konusu kuleler-kule evler dağ konumlu olup görünüm olarak aynı grupta incelenebilecek yerleşme-grup oluşturan ve mimari sunumları sergilediğinden dolayı bir ön değerlendirme, karşılaştırma yapılabilmesi adına birlikte verilmesi önemli görülmektedir.

Himalaya Kuleleri-Çin

Çin'in orta kesimi ile Tibet Özerk Bölgesi arasında yer alan Batı Siçuan Eyaletinde bazıları 60 metreden yüksek yüzlerce taş kule bulunmaktadır. Bu kuleler Himalayaların vadilerine ve eteklerine dağılmış olarak konumlanmışlardır. Kuleler ilk olarak 1998'de farklı bir alanda araştırmak için Tibet'e giden bir araştırmacı tarafından keşfedilmiş olduğu ve Fransız bir kâşif-araştırmacı olan Darragon tarafından da uzun yıllara yayılan inceleme objesi olmuşlardır.

Bölgenin tarihi ve coğrafyasından kaynaklandığı ifade edilen kulelerin bulunduğu bölge, yüzyıllardır dışa kapalı yaşayan farklı dağ yaşayanları tarafından yerleşilmiştir.

"Himalayaların Gizli Kuleleri", "Gökyüzüne Uzanan Kuleler", "Büyüleyici Gizemler", "Güneybatı Çin'in Taş Kuleleri", "Geçmişe 200 Ayak: Himalaya Kulelerinin Binlerce Yıllık Gizemi" gibi özel başlıklarla yazılara konu olmaktadır.

Söz konusu anıtsal kuleler, kare, çokgen veya yıldız gibi farklı formlu ve 20 ila 60 metreye ulaşabilen yükseklikleri olabilmektedir. İşlevleri, depo, savunma kulesi, işaret kuleleri veya statü göstergesi olarak ifade edilmektedir. Antik-İpekyolu ticaret yolları boyunca stratejik olarak konumlandırılmış bu kulelerin çevredeki vadilere bakan gözetleme noktaları sunan gözetleme kuleleri olarak işlev görmüş olabileceği şeklinde bilgiler bulunmaktadır. Danba, Sichuan'da bulunan Himalaya Kuleleri, sayıları 250'ye yakın olan ve yükseklikleri 60 metreyi bulan bu anıtsal yapılar MS 200 ile 1400 yılları arasında inşa edildiği tahminlerinin yanında bunların inşasını yaklaşık 600 ile 1.000 yıl öncesine dayandığı da araştırmalar bağlamında belirtilmektedir.

UNESCO Dünya Mirası Listesi'ne alınması çalışmaları sürmekte ancak 2006 yılında Dünya Anıtlar Fonu'nun izleme listesine alınmıştır.

Foto 38., 39., Sichuan Eyaleti, Tibet Özerk Bölgesi-Çin: Taş yıldız kuleler ve silüet etkisi

İnguş Kuleleri- İnguşetya : Vovnushki - Vainakh Kuleleri Mimarisi : Çeçenya ve İnguşetya

İnguşların kendilerine verdikleri "ghalghay" ismi, etimolojik köken bakımından "inşaatçı, kulede ikamet eden kişi" anlamına geldiği şeklinde ifade bulmaktadır. Literatürde Koban Dönemine (M.Ö. 1. binyılda) dayanan tarihlere ile Yukarı İnguşetyalılar tarafından taştan yapılmış kule evlerden bazı örnekler Assin Ovasında bulunan Doşhakle, Kart, Hamhi ve Egikal köylerinde korunmuş olarak bulunmakta ve Yukarı İnguşetya'da tüm yerleşim yerlerindeki evlerde kulelerin olduğu belirtilmektedir. İnguş mimarisi devlet koruması altında bulunmaktadır. Ortaçağ döneminde İnguşlarda kule kültürü en büyük gelişmeyi gösterdiği dönem olarak belirtilirken kuleler; ikamet etme amacıyla kullanılan kuleler, savaş kuleleri ve karma-yarı savaş kuleleri: konut ve savunma kuleleri olmak üzere üç tür olarak görülmektedir.

İkamet etme amacıyla kullanılan kulelerin yapımına X. yüzyılda başlanmıştır. Bu kuleler dikdörtgen tabana sahiptir ve kural olarak üç katlıdır. Tabanda kule ölçüleri 6-15 x 4-9 metredir. Yapının yüksekliği 8 ile 12 m. arasında değişebilmektedir. **Yarı savaş kuleleri**, dikdörtgen şeklinde (ölçüleri: 4,5-5 x 5-5,5 m.) olup dört katlıdır; yükseklikleri 12-16 metreye ulaşmaktadır. **Savaş kuleleri**, görkemi özellikle dikkat çekmektedir. Bu tür kulelerin inşaatına XIII- XIV. yy. döneminde tarihte yerini almış saldırılardan sonra dağlık bölgeye yerleşimle başladığı, kule kompleksinden oluşan savunma sistemi kurulduğu ve bu sistem tüm Dağlık İnguşetya'yı birbirine bağlamış olduğu ifade edilmektedir.

Örnek yerleşmeler arasında İnguşetya dağlarında kayalıklar üzerine inşa edilmiş birkaç sinyal ve savunma kulesi bulunan savunma amaçlı İnguş gözetleme kulelerine sahip bir Ortaçağ kompleksi olarak **Vovnushki** öne çıkmaktadır. Anıt, ikisi bir kayanın üzerinde, diğeri karşıt kayanın üzerinde olmak üzere üç ana kuleden oluşmaktadır.

Çeçen ve İnguş savaş kuleleri, Düz Çatılı kuleler, Köşelerinde mazgalı düz çatılı kuleler ve basamaklı piramit çatılı kuleler olarak görülebilmektedir. Bu bağlamda **Vainakh Kule** mimarisi, Çeçenya ve İnguşetya'da antik ve Ortaçağ tarihli mimarinin bir özelliği, bir tarzı olarak kendini göstermektedir.

Kısa bilgi vermek gerekirse; Tipik Vainakh kuleleri, işlevine bağlı olarak 6 ila 12 metre genişliğinde ve 10 ila 25 metre yüksekliğinde kare bir taban üzerine inşa edilmiş, duvarları yukarı doğru eğimli olup, kalınlıklarının azaldığı, kuleler sert kaya üzerine inşa edildiği ve Kuzey Kafkasya'daki en eski kuleleri MÖ 3. binyıla kadar uzandığı, yapılarının 12. ve 13. Yüzyıllarda büyük ölçüde artmış olduğu ve Vainakh kule mimarisi ve yapım teknikleri 15.-17. yüzyıllarda zirveye ulaştığı belirtilmektedir. Klasik konut kulesi, iki ila dört kat yüksekliğinde, incelen duvarlara ve düz çatıya sahip devasa bir yapı türüdür. Kat planı genellikle dikdörtgen olup, 8-10 x 8-12 metre ölçülerindedir. Konut kuleleri, MÖ 8000 yılına kadar uzanan tarih öncesi dağ yerleşimlerinde görülen yapılara benzeten aile konutları olarak da açıklama bulmaktadır.

Foto.40.,Vovnushki-İnguşetya

Foto 41.Vainakh Kule Mimarisi: İnguşetya ve Çeçenya

Foto 42. Targim, Dzheyrakh Bölgesi-İnguşetya

Foto 43. Niy, İnguşetya

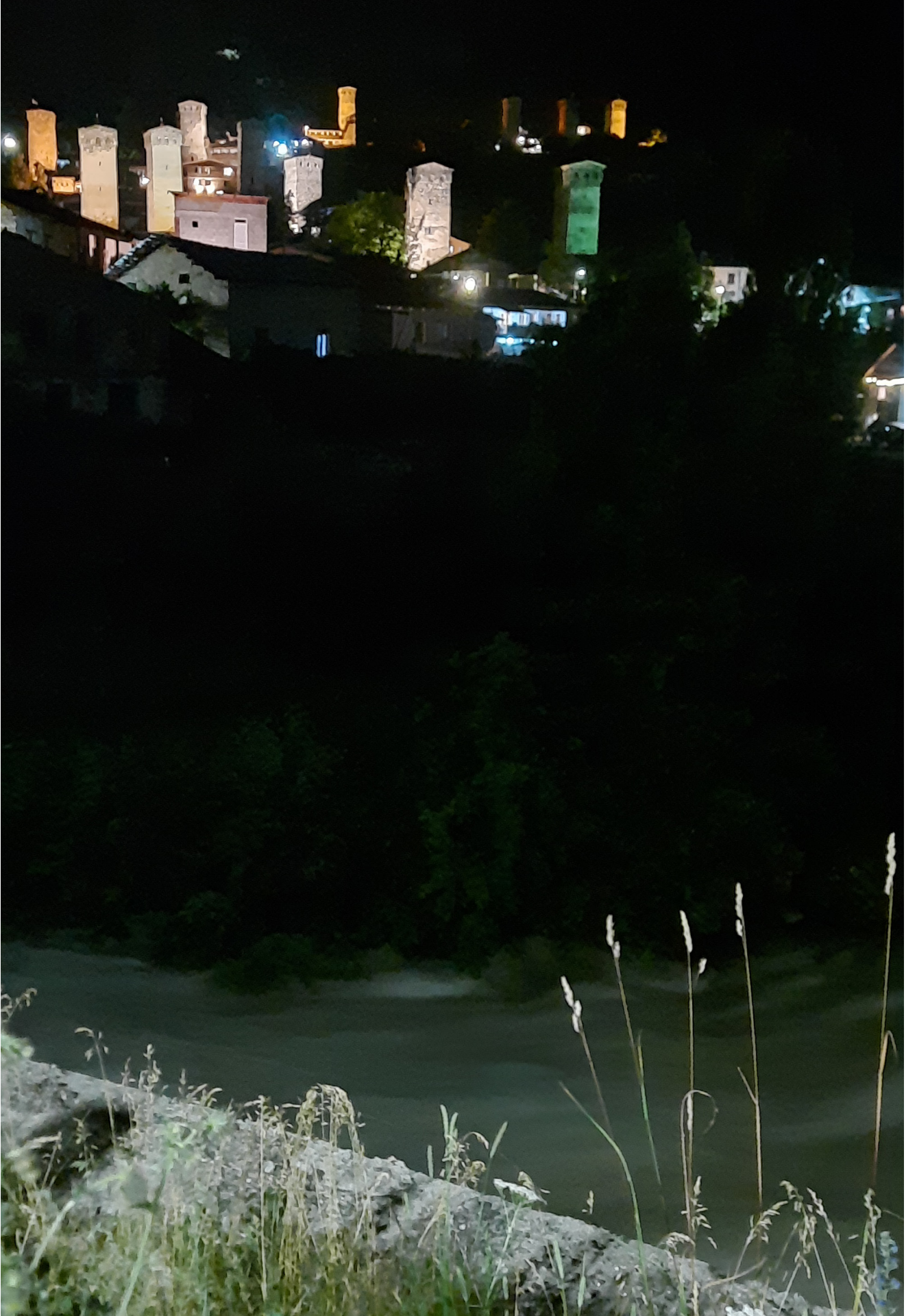
Foto 44. Kyani-İnguşetya

Sonsöz

Çalışmada yer alan örneklere ve karşıladıkları farklılaşan işlevlere; askeri amaçlar kapsamında savunma ve gözetleme, ikamet ilişkisinde konut ve ek işlevlerine bakıldığında, söz konusu kule, kule konut ve kule etkin yerleşmelerde gözlenen tipolojik çeşitliliğin bölgesel koşulların ötesinde açıklanabilen bir konu olduğu açıkça görülebilmektedir. Verilen örneklerde izlenebileceği üzere konum-coğrafi koşulların niteliği ve yakınlıklarının yanında gerçekleştikleri zamanda/zamansal koşullarda yaşanan savaş ve istila durumları, göçlerin/mübadeler ve bu anlamdaki oluşumların kültürlerarası etkileşimin ve taşımaların da hem yerinde hem de başka konumlarda etkili olduğu ifade edilmelidir.

Kule ve Kule Yerleşmeler, insanlık tarihi boyunca ele alınan konu bağlamında varoluşlar-olgular farklılaşan koşullar, olanaklar, amaçlar, süreç ve son ürüne yansımalarla birlikte zamanımızda da bir arayış ve gelişim göstermektedir ve göstermeye de devam edeceği kuvvetle öne sürülebilir bir düşüncedir. Kule oluşumlar; yükselme, vurgulama, tanımlama, uzaktan görülebilir olma, geniş görüş-seyir olanakları sunma vb. görevleriyle/amaçlarıyla günümüz yerleşmelerinde etkin olarak görülmektedirler ve gelecekte de farklı konumlarda ve biçimlenmelerle kendini gösterecek oluşumlarla/ürünlerle kendini gösterecektir.

Sonuç olarak özetlemek gerekirse; dünyanın birbirinden çok uzakta bulunan ancak farklı topografyalarda kule ve kule oluşumlu yerleşmelere bakıldığında görülen/yapılan değerlendirme insanın korunmak için yüksekte olması, korunmayı ve savunmayı hedeflerken ulaşılmamak adına gözlemin/çevreden gelecek tehlikeleri önceden fark etmek, görebilme koşullarını olabilecek en üst konumda tutmak ve eyleme geçebilmek adına yüksekleri, yüksekliği seçmesi, bunu yaparken de yerel koşullara bağlı malzeme ve teknoloji olanaklarını kullanarak olumsuzluklardan uzaklaşabilmek adına dağda, tepede, yamaçta, kayalık konumlarda, büyük ölçekli su içi-su yüzeyi-ada-yarımada konumlarında yerleşmesidir./yerleşmesi olarak ifade edilebilir. Kısacası insanlar-toplumlar yaşadıkları konum ve koşullarda zamana bağlı ortaya çıkabilecek olumsuz koşulları, hemen her zaman çözüm-ürün ile buluştururken "akılın yolu birdir" ilkesini görülmür kılmaktadırlar.

Mestia- Genel Görünüm, Gürcistan

Kaynaklar

1. Albogachieva, M. S.-G. (2013, 1 Kasım). İnguş-Ghalghay Kuleler Mimarisi. Jineps Gazetesi. <https://jinepsgazetesi.com/2013/11/ingus-galgay-kuleler-mimarisi/>, Erişim Tarihi: 21.01.2026.
2. Altınbaş, M. (2023, 22 Mart). Turgutlu'nun Kule Evleri. <https://www.turgutluyanki.com/yazarlar/mustafa-altinbas/turgutlu-nun-kule-evleri/88039>, Erişim Tarihi: 21.01.2026.
3. Altinkılıç, E. (2025). Sakız Adası Kampos Bölgesi'ndeki Mermer Panolarda Görülen Osmanlı Kültürüne Ait İzler. Art-Ekin Sanat Tasarım Dergisi, 1.
4. Arel, A. (2012). Pyrgos'tan Burgaz'a... Osmanlı Dünyasında Sivil Amaçlı Kuleler I: Erken Dönem Ve Öncüller. İçinde E. Eldem, A. Tibet, E. Pekin & Ç. Anadol (Ed.), Bir Allâme-i Cihan: Stefanos Yerasimos (1942-2005) (ss. 15-71). Institut Français D'études Anatoliennes. <https://books.openedition.org/ifeagd/1917>.
5. Arkeoloji ve Sanat Yayınları, Dünyanın En Eski Gökdelen Şehri: Tarihi Şibam Kenti, 25.10.2025, https://www.arkeolojisanat.com/shop/blog/dunyanin-en-eski-gokdelen-sehri-tarihi-sibam-kenti_3_1380593.html, Erişim Tarihi: 21.01.2026.
6. Ayla Gürel, 2013, Kültür Evvanteri, <https://kulturenvanteri.com/yer/mustafa-pasa-kulesi/#171/37.049236/27.349541>, Erişim Tarihi: 21.01.2026.
7. Cangül, C. (2023, 28 Temmuz). Arpac Kulesi. <https://kulturenvanteri.com/yer/arpaz-kulesi/#15.52/37.806064/28.348756>, Erişim Tarihi: 21.01.2026.
8. Chazhashi, <https://en.wikipedia.org/w/index.php?title=Chazhashi>, Erişim Tarihi: 13.01.2026.
9. Cihanoğlu Kulesi, <https://aydin.ktb.gov.tr/tr-64453/cihanoglu-kulesi.html>, Erişim Tarihi: 13.01.2026.
10. Çeçenlerin Sıra Dışı Mimarileri: Vaynah Kuleleri, <https://www.ankaracecen.org/waynakh-cecen-ingus-savas-kuleleri/>, Erişim Tarihi: 21.01.2026.
11. Ingush Towers, https://en-wikipedia-org.translate.goog/wiki/Ingush_Towers?_x_tr_sl=en&_x_tr_tl=tr&_x_tr_hl=tr&_x_tr_pto=tc, Erişim Tarihi: 13.01.2026.
12. Irish Round Tower, https://en-wikipedia-org.translate.goog/wiki/Irish_Round_Tower?_x_tr_sl=en&_x_tr_tl=tr&_x_tr_hl=tr&_x_tr_pto=wa, Erişim Tarihi: 13.01.2026.
13. İkbal Çiğdem Damar Damar, İ. Ç. (2013, 26 Haziran). Ortakent'in Silüetini Güzelleştiren Bir Kule Ev. Bodrumlife. <https://www.bodrumlife.com.tr/ortakent-in-siluetini-guzellestiren-bir-kule-ev/>, Erişim Tarihi: 21.01.2026.
14. Kanacı, A., Demirarslan, D., & Savçın, E. B. (2022). Karadağ Geleneksel Konut Mimarisine Genel Bir Bakış. Mimarlık Ve Yaşam Dergisi, 7(2), 467-502. <https://doi.org/10.26835/my.1098280>.
15. Kaushik Patowary, 2023, Çin'in Himalayalardaki Kuleleri, https://www-amusingplanet-com.translate.goog/2023/02/the-himalayan-towers-of-china.html?_x_tr_sl=en&_x_tr_tl=tr&_x_tr_hl=tr&_x_tr_pto=tc, Erişim Tarihi: 21.01.2026.
16. Leman Altuntaş, Geçmişe 200 Ayak: Himalaya Kulelerinin Binlerce Yıllık Gizemi, https://www.arkeolojisanat.com/shop/blog/gecmise-200-ayak-himalaya-kulelerinin-binlerce-yillik-gizemi_3_1421874.html, Erişim Tarihi: 21.01.2026.
17. Mani Yarımadası, https://en-wikipedia-org.translate.goog/wiki/Mani_Peninsula?_x_tr_sl=en&_x_tr_tl=tr&_x_tr_hl=tr&_x_tr_pto=wa, Erişim Tarihi: 27.01.2026.
18. Manzyuk, A. (2022, 15 Ağustos). İnguşetya'daki Orta Çağ Gökdelenleri. Anadolu Ajansı. <https://www.aa.com.tr/tr/pg/foto-galeri/ingusetyadaki-orta-cag-gokdelenleri/146>, Erişim Tarihi: 21.01.2026.
19. Mestia, <https://en.wikipedia.org/w/index.php?title=Mestia> Erişim Tarihi: 13.01.2026.
20. Nuraghe, <https://en.wikipedia.org/wiki/Nuraghe>, Erişim Tarihi: 13.01.2026.
21. Old City Of Sana'a, <https://whc.unesco.org/en/list/385/>, Erişim Tarihi: 21.01.2026.
22. Romanesk Seküler ve Konut Mimarisi, https://en-wikipedia-org.translate.goog/wiki/Romanesque_secular_and_domestic_architecture?_x_tr_sl=en&_x_tr_tl=tr&_x_tr_hl=tr&_x_tr_pto=tc, Erişim Tarihi: 27.01.2026.
23. Salman, C. (2017). Gürcistan Geleneksel Mestia Evlerinin Genel Mimari Özelliklerinin İncelenmesi (Yüksek Lisans Tezi), Karadeniz Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü.
24. San Gimignano, https://tr.wikipedia.org/wiki/San_Gimignano, Erişim Tarihi: 13.01.2026.
25. Shibam UNESCO, <https://whc.unesco.org/en/news/1310>, Erişim Tarihi: 21.01.2026.
26. Su Nuraxi Di Barumini, Sardinia Island, <https://whc.unesco.org/en/list/833/>, Erişim Tarihi: 21.01.2026.
27. Svan Kuleleri, https://tr.wikipedia.org/wiki/Svan_Kuleleri, Erişim Tarihi: 13.01.2026.
28. Şahin, H. (2024, 31 Mart). İran'daki Doğal Klima Kuleleri Hem Evleri Serinletiyor Hem De Görsel Şölen Sunuyor. Anadolu Ajansı. <https://www.aa.com.tr/tr/dunya/irandaki-dogal-klima-kuleleri-hem-evleri-serinletiyor-hem-de-gorsel-solen-sunuyor/3179846#>, Erişim Tarihi: 21.01.2026.
29. Tannöver, S. H. (2011). Traditional Architecture Of Bodrum: The Factors Generating And Affecting The Architectural Culture And Identity. Intercultural Understanding, 1, 79-87.
30. Termi Tower Houses, Visit Lesvos, 2023, <https://www.visitlesvos.gr/tr/pois/the-thermi-towers/>, Erişim Tarihi: 12.01.2026.
31. Tower House, Mart 2020, https://en-wikipedia-org.translate.goog/wiki/Tower_House?_x_tr_sl=en&_x_tr_tl=tr&_x_tr_hl=tr&_x_tr_pto=tc, Erişim Tarihi: 12.01.2026.
32. Tower Houses In The Balkans, https://en-wikipedia-org.translate.goog/wiki/Tower_Houses_in_the_Balkans?_x_tr_sl=en&_x_tr_tl=tr&_x_tr_hl=tr&_x_tr_pto=tc, Erişim Tarihi: 13.01.2026.
33. Ushguli, <https://en.wikipedia.org/w/index.php?title=Ushguli>, Erişim Tarihi: 13.01.2026.
34. Vainakh Kule, [https://en-wikipedia-org.translate.goog/wiki/File:Byalghan_Tower,_Ingushetia_\(XIII\).jpg?_x_tr_sl=en&_x_tr_tl=tr&_x_tr_hl=tr&_x_tr_pto=wa](https://en-wikipedia-org.translate.goog/wiki/File:Byalghan_Tower,_Ingushetia_(XIII).jpg?_x_tr_sl=en&_x_tr_tl=tr&_x_tr_hl=tr&_x_tr_pto=wa), Erişim Tarihi: 13.01.2026.
35. Vainakh Tower Architecture, Mart 2025, https://en-wikipedia-org.translate.goog/wiki/Vainakh_Tower_Architecture?_x_tr_sl=en&_x_tr_tl=tr&_x_tr_hl=tr&_x_tr_pto=wa, Erişim Tarihi: 12.01.2026.
36. Yaşdağ, M. (2018). Bitmeyen "Ötekillik": Sazlıca Köyü Mübadil Mirasına Dair Tespitler/Öneriler. Art-Sanat.
37. Yemen'in İkonik Sembolü: Dar Al Hajar Sarayı, 18.03.2021, <https://www.milliyet.com.tr/emlak/yemenin-ikonik-sembolu-dar-al-hajar-sarayi-63456>, Erişim Tarihi: 21.01.2026.
38. Yiğitsoy, S. (2017, 10 Ekim). Aydın Beylerinin Kule Evleri. <https://www.feststravel.com/aydin-beylerinin-kule-evleri>, Erişim Tarihi: 21.01.2026.

TRABZON'A DAİR

BİR FUTBOL TİYATROSU

Varol UZLU*

Hayatında bir tiyatro dahi seyretmemiş bir tiyatro yönetmeni düşünebilir misiniz? Artık bu ülkede herkes her şeyi yapabilir özgüvenine sahip olunduğunu görüyoruz. Okul okumanıza gerek yok, diplomaya ulaşım çok kolay!

Geçmişte yaşadığımız bu şehrin anıları gözümüzde canlanırken birkaç cümle ile tekrar yad edelim o günleri.

En güzel yıllarında bu şehrin havasını soluduk. Samimiyetin en çok yaşandığı, bütün mahallenin birbirini tanıdığı, herkesin birbirinin derdinden de sevincinden de haberdar olduğu yıllardı.

İran Konsolosluğu'nun arkasındaki dik rampalı sokakta oturuyorduk. Hemen yanı başımızda ağaçlarla dolu Aşıklar Parkı vardı. Ağaçlardan yere düşen, dikenini açılmış parlak kahverengi at kestanelerini gördükçe iştahım kabarırdı. Bir ısırık alır, hemen atardım. Yenmezdi, tadı çok acıydı. Görüntüsü vardı, albenisi vardı ama paramız yoktu ki bakkal Mehmet Emice'den bir gofret alalım.

Parkin üst tarafındaki alanda ağaçlar daha seyrek olurdu. O ağaçların kale direği olduğu maçlarımız başlardı. Ortadaki ağaçlarla verkaç yaparken bazen de onlara çalım atmak zorunda kalırdık.

"Beşte haftayım, onda biter" derdik ama bir türlü bitmezdi. Susayana kadar ara vermeden koşardık topun peşinden. Hayatın bütün yokluklarına rağmen en güzel çalımlarımızı atardık.

Ama şimdi... Hayat bize çalım atıyor. Topun peşine koşan yok artık. Herkes topu bekliyor. Dar alanda kısa verkaçlarla girdiğimiz ceza sahasından boynu bükük dönüyor, hayatın bize sunduğu dijital platformlara sıkışıyoruz.

O günlerde birlikte hareket etmenin güzelliğini doyasıya yaşamıştık. Bütün şehrin ortak bir paydası, tek bir heyecanı vardı: futbola aşıktı herkes. Günümüzde ise küreselleşen ve kirlenen dünyadan futbol da nasibini aldı. Aşk, kabusla döndü.

Milyonlarca liralık transferlerle yabancı kontenjanının sonuna kadar kullanıldığı, yerli futbolcuların azınlıkta kaldığı bir oyunda kirli sahnelerle zevk almaya çalışıyoruz.

Otuz yıl önce Boztepe'deki Necati Abi'nin kahvehanesine çıkıp, taş ocağı olan sahada maç yapmak için adımızı yazdırırdık. Çizelgede boş yer bulunca sevinçten havalara uçardım. Pazar gününü ipe çeker, en güzel takımımızla yedi kişi mücadele eder, Boztepe'nin büyük uşaklarına kök söktürürdük. Kendime has stilimle en güzel çalımaları atardım. Seyircimiz bile vardı. Hayatın en tatlı ve en güzel anlarını yaşadım: arkadaşlığı, dostluğu, yokluğu... Ama hepsinden zevk aldık.

Ya şimdi?

Ne onlar var, ne biz...

Yavaş yavaş kaybolup gidiyoruz.

*Fotoğraf Sanatçısı / Yazar

DENEME

AH KOMŞUM

Tuba GEDİKLİ*

İstanbul'un kalabalık semtlerindeki o çok daireli apartmanlardan birinde oturuyoruz. Eşimin iş yerine yürüme mesafesinde bir mahalledeyiz, yeni evli sayılırız. Yıl, bin dokuz yüz yetmiş, bir buçuk yaşında bir kızımız var. Hamile kaldıktan sonra işimi de bırakıp kendimi evliliğime ve kızımı büyütme vermeyi istedim. Hayal ettiğim gibi kızımı planlı bir şekilde büyütüyorum. Yemek saati, uyku saati, banyo saati derken elimden geldiğince şaşmadan düzenimi kurmaya çalışıyorum. Bir de şu yan dairedeki sesler olmasa... Ne gürültülü bir aile. İki erkek çocuğu var, beş altı yaşlarında, kadın üçüncüye hamile... Hiç ses bitmiyor evde. Gerçi apartman dairesinde sokaktan, alt daireden, üstten, her yerden ses gelir ama ben çocuğumu uyutmaya çalışırken ya da tam uykuya dalacakken pat, küt, bam, güm sesleri genelde yandaki daireden geliyor. Çok sinirleniyorum, hep uyku saatleri şaşıyor kızımın. Birkaç kez eve girip çıkarken rastlaştığımızda söyledim Meral'e. "Çok gürültü geliyor sizden" diye ama pek faydası olmadı. Komşum Meral; iri yarı, kollu kuvvetli bir kadın. Alışverişten taşıdığı poşetleri görseniz anlarsınız, yaşça benim emsalim ama erken evlenmiş üst üste çocukları olmuş, yorulmuş biraz boş vermiş, gamsız bir hali de var. Sanki pek haz etmiyorum ondan. Girip çıkıp evlerimizde komşuluk etmiyoruz. Ben aynı kattaki diğer komşumuz Sema ile görüşürüm. Arada birbirimize kahveye gelir gideriz gün içinde. O da Meral'le gidip gelmez. Malum o da evdeki sestten, hareketten mustarip, benim gibi Meral'le pek samimiyet kurmak istemez.

Geçen gün yine çocuklarla eve girerken rastlaştık Meral'le.

"Komşum, çocuklar çok ses yapıyor, arka odada uyutamıyorum çocuğu."

"Hep diyorum, bağıriyorum, durun, susun diye ama dinlemiyorlar ki ablası beni. Aha sen kız onlara, bak, söyle de uslu dursunlar."

"Çocuklar çok zıplayıp bağıriyorsunuz, çok sesiniz geliyor bize, korkuyor bebek."

Beni duyup anladıklarından bile emin değilim, üzerine çocuklardan biri evine girerken ayakkabısını ayağından çıkartmak için sallayıp bizim kapıya fırlattı.

"Yahu ne biçim çocuksunuz, ayıptır. Büyük biri konuşuyor burada. Hiç mi terbiye edemedin sen de bunları Meral, bu kadar mı laf anlamaz olur çocuk? Kabahatin büyüğü sende. Allah'ım sabır ver bana" dedim, kapımı suratına kapattım, girdim içeri. Selamı sabahı da kestim ondan sonra.

Akşam eşime anlattım, "bugün çok sinirlendim, söylendim baya yan komşuya. Sen eşiyile konuşsan erkek erkeğe. Adama söylesen de uyarırsa çocuklarını." Ama eşim "biraz daha sabredelim, çocuk işte durdan, sustan anlamıyor demek ki. Babasının huyu suyu nedir bilmeyiz. Kızır, döver belki çocukları, sebep olmayalım" deyip geçiştirdi. Ertesi gün Sema'ya gidip anlattım, biraz da ona içimi döktüm. "Bu kadar da saygısız olunmaz ki? Apartmanda yaşıyor bir de. Biraz eğitsin canım çocuklarını, ne gamsız kadın..."

Aradan birkaç ay geçti, yazın sıcak günlerindeyiz, evler de çok sıcak. Kızımı uyuttum, yemek yapmak için mutfaka geçtim balkon kapısı açıktı. Ocağın yanındaki camı da açtım, tülü kenara çektim. Yemek kokusu çıksın diye düşündüm. Tencereyi ocağa koydum. Yağı, soğanı kavurdum, baktım ki salçam bitmiş, hay aksi dedim hemen Sema'ya geçip salça alıp geleyim, ocağı kapatmadan ayağımdaki terliğin birini kapının arasına koyduğumu düşünüp hızlı hızlı Sema'nın kapısına gittim. Sema kapıyı açmıştı ki cereyan yaptı ve benim dairemin kapısı arasındaki terliği de sıyırıp kapandı.

"Eyvahhh! Ne yapacağım şimdi?"

Kızım içeride, ocak yanıyor saniyede aklımdan bir sürü şey geçti, ateş sardı sanki her yanıma.

"Sema bir bıçak ver!"

*Sosyolog

Sesim tüm apartmana yayıldı. Sema bıçak getirdi, biraz uğraştık kapının kilidinin dilini içeri itmeye ama yok, benim ellerim titriyor panikten, Sema benden daha panik oldu. Apartman görevlisine bağırdım, dördüncü kattayız, tabii duymadı sesimi. Şimdiki gibi telefon yok evlerde, ceplerde... Tek nefeste indim aşağıya bağıra çağıra yardım istedim herkesten, duyan kapıma toplandı, aldım geldim görevliyi ama ne fayda, açamadı o da.

"Kapıyı kiralım mı" derken... Kapının zorlanmasına, bizim bağıriş seslerimize kızım uyandı, ağlamaya başladı. Seslerimizi duyup kapıya geldi. Kapının arkasında ağlıyor.

"Annecim, ben buradayım, korkma, şimdi açacağız kapıyı."

Artık kapıyı da kıramazdık. Arkasında kızım var. Kızımın sesiyle ayıldım biraz sanki.

"Hemen babasının işyerine koşup ondaki anahtarı alıp geleyim ben. İnşallah eşim yerindedir. Siz konuşup kızımı oyalayın balkona çıkmasını. On dakikada koşarım ben. Remzi Abi sen de markete koş n'olur! Telefondan itfaiyeyi arayın çocuk içeride kaldı, balkon açık, ocak yanıyor de bakalım, belki gelirler."

O zamanlarda her semtte itfaiye yok. Sık sık yangına geç gelen itfaiye haberlerine denk gelirdik. Aklımda onlar, ayağımda terlikler deli gibi koştum eşimin işyerine. On dakikada vardım ve şükür ki oradaydı. Beni öyle görünce buz kesti o da. Kıza bir şey oldu diye aklı gitti başından onun da... Ben, ağlayarak anlattım olanları, henüz olmamıştı ama her an olabilirdi. Hemen bir arkadaşından araba aldık, Yol boyu dizimi mi dövsem, saçımı mı yolsam faydasız çaresiz, dövündüm durdum. Kalbim öyle sıkışmıştı ki nefes alacak yer yoktu içimde. Her şey beş dakika sürmemiştir herhâlde bitmek bilmeyen o ev yolunda. Sokağımıza girdik. Aman Allah'ım! Bizim apartmanın önünde bir kalabalık... Beynim uyuştı...

Kalabalığın önünde yolu göstererek, gelenleri parmağıyla işaret eden bir kadın ve kucağında bir çocuk seçtim ki ...evet Sema ve kızım. Ohhh! Şükürler olsun. Sağ salım kızımı gördüm. İndim arabadan kızımı kucakladım, dizlerimin bağı çözüldü yığıldım yere çöktüm. Eşim de sarıldı bize.

Herkes "geçmiş olsun" diyor, "çok şükür kurtuldu kızın, Meral'e dua et, kurtardı kızını" sesleri, cümleleri kafamda uğulduyor, konuşmalar birbirine karışıyor. Tam anlamadım, ne oldu, nasıl oldu der gibi Sema'nın yüzüne baktım. Mahcubiyetle pişmanlıkla karışık bir bakışla kafasını salladı bana.

"Ah! senden sonra ne oldu bir bilsen?"

"Ne? Ne oldu? Nasıl açtınız kapıyı?"

"Sen gittin, ardından Remzi abi de telefon etmeye gitti. Dışarıdan, karşı apartmandan komşular koştu geldi. Camından alevler dumanlar çıkıyor diye. Tül tutuşmuş, perde yanmış, ahşap çerçeveyi alevler sarmış hemen. O sırada Meral de duyup sesleri gelmişti yanımıza, balkon açık mı dedi, açık dedik. Tamam, biri benle gelsin, ben geçerim balkondan. Çocuğu çıkaralım hemen, bekleyecek vakit yok. Benim balkonla onun balkonu bir duvar ayırıyor sadece."

...ve Meral çarçabuk çocukların salıncağındaki ipi çözmüş, koltuk altından kendine bağlamış, bir ucunu da balkon demirine... Dördüncü katta hamile haliyle hem de... Balkondan diğer balkona tutunup, bir bacağını bizim balkon demirine geçirip kendini çekmiş bizim balkona. İpi çözmüş, içeri geçmiş hemen kızımı almış, kapıyı açmış. Kızım, Sema'yı daha iyi tanıdığı için onun kucağına gitmek istemiş.

Kızımı alıp hemen sokağa çıkarmışlar, hem ağlaması dursun hem de temiz hava alsın diye.

"Bak annen gelecek şimdi, bak annen mi şu gelen, baban da gelecek, hadi bakalım" derken oyalamışlar.

Ben; mahcubiyetimi, minnetimi, utancımı, sevincimi anlatamam size. Kızımı babasına verdim, koştum yukarı. Meral ve diğer komşular hâlâ evimde uğraşıyormuş, alevlere attıkları yerlerdeki kara suları temizliyorlardı ben içeri girdiğimde.

“Ben ne yapsam şimdi, ayaklarına mı kapansam Meral senin?” Ağlayarak sarıldım boynuna.

“Affet beni n’olur” diyebildim. “Allah senden bin kere razı olsun.”

“Olur mu öyle şey yahu, ne demek hemen geçiverdim zaten... Keşke baştan deseydiniz bana. Hiç bu kadar korku çekmezsiniz.”

O kadar sakin öyle güçlü bir tavrı vardı ki. Ezildikçe ezildim karşısında. Küçüldükçe küçüldüm. Ettiğim laflar, hallerim, geçimsiz, şikayetçi bir komşu tavrı gibi şu an hepsi gözümde, ne kadar ufakmış meğerse kafama taktığım şeyler... Dert ettiğim, söylendiğim, anlayış gösteremediğim o durumlar, şimdi uzaktan bakınca önemsiz geliyor.

Suratına kapıyı kapattığım o komşum, o gün belki de kızımın hayatını kurtarmıştı. Ben onun çocuklarının yüzünü görünce başımı çevirirdim. Ufacık bir selamı bir şey sandım da çok gördüm. Ne kadar acizmişim meğer? O ise insanlık dersi verdi bana. Çocuğum için hayatını tehlikeye attı.

O günden sonra kızımın odasıyla kendi yatak odamızın yerlerini değiştirdik. Ses gelen yerde biz yatıyoruz, zaten çocuklar gece ses yapmıyordu. Her hafta kızıma hazırladığım sağlıklı atıştırmalıklardan Meral’in çocuklarına da yapıyorum bir tepsi. Bayılıyor onlar da benim kurabiyelerime. Bu arada Meral’in de esmer güzeli bir kızı oldu. Çocukları okula başladı. Onları okula bırakırken bebeği bana bırakıyor bazen. Emanetine gözüm gibi bakıyorum. Ayrıca kızım da büyüdükçe komşu abilerine alıştı, hatta onlarla koşup oynamayı pek seviyor. Alt komşunun vay haline!

BOYAYLA DEĞİL EMEKLE KOYULAŞAN ÇAY

Mustafa Yılmaz KAR*

Alışkanlıklarımızda önemli yer tutan bir bardak çay... Bizim için sadece sıcak bir içecek değil; sabahın umudu, akşamın sohbeti, yorgunluğun tesellisidir. Anadolu'da çay, misafire saygıdır, aileye bağlılıktır, emeğin karşılığıdır. İşte tam da bu yüzden, çayın içine karışan her hile yalnızca bir ürün sahtekârlığı değil, insan sağlığına ve toplumsal güvene vurulan büyük bir darbedir.

Boyalı çay, rengini doğallıktan değil, kimyasallardan alıyor. Görünüşte koyu, cazip ve "demli"dir" ama bu koyuluk doğanın değil, insan eliyle katılan zararlı maddelerin eseridir. O bardak dudağımıza değdiğinde, farkında olmadan bedenimize yük bindiriyoruz. Karaciğer sessizce yorulur, böbrekler yük taşır, mide isyan eder.

Zamanla baş ağrıları, halsizlik, sindirim sorunları baş gösterir. Daha da acısı, uzun vadede bu maddelerin kanserojen etkileri ile yüzleşmeye başlarız. Çay kanseri engelleyen değil, bu defa kanseri tetikleyen olmaya başlar.

Bir anne düşünün... Çocuğuna "çay içme" demez. Çünkü çay bizim kültürümüzde vücudumuza olumlu katkı sağlayan çok özel bir içecektir. Ama o çay boyalıysa, masum bir alışkanlık yavaş yavaş gizli bir zehre dönüşür. Bizi dinlendirmek, hoş tutmak yerine vücudumuzu yıpratmaya başlar.

Boyalı çay sadece insan sağlığını değil, emeği de zehirler. Doğal, alın teriyle üretilmiş gerçek çayın değerini düşürür. Dürüst üreticiyi cezalandırır, hileyi ödüllendirir. En acısı da, yıllardır "çay sağlık demektir" diyerek büyüyen bir toplumun güvenini sarsar.

Oysa Birleşik Krallık'ta yapılan büyük bir prospektif çalışmada, günde iki veya daha fazla bardak siyah çay içen bireylerin, hiç çay içmeyenlere kıyasla genel ölüm (all-cause mortality) ve özellikle kalp damar hastalıklarına bağlı ölüm risklerinde düşüş olduğu görülmüştür.

Boyalı çay içerek bu imkândan uzak kalmak istemeyiz. Sağlığımız her şeyden önemlidir. Çay, berrak olmalıdır; rengi doğadan, tadı topraktan gelmelidir. Bir bardak çay,

huzur vermeli; içeni vesvese içinde koymamalıdır.

Çay, bu topraklarda umut olmuştur, geçim kapısı olmuştur. Gurbeti bitirmiş, sofraya bereket getirmiştir. Bir bardak çaya baktığımızda sadece rengine değil, arkasındaki emeğe de bakmış oluyoruz.

Çünkü çay, boyayla değil, emekle koyulaşıyor.

*Yazar / ÇAYSİAD Başkanı

SANA ÖĞRENMEYİ ÖĞRETECEĞİM

Mehmet GENÇCAN*

Sana öğrenmeyi nasıl öğretmeliyim? Önce 'öğrenmeyi öğrenerek' sonra da 'öğrenmeyi öğretmeyi' başarabilerek ancak bunu gerçekleştirebileceğimi biliyorum.

O, sen ve ben. Onsuz ne sen, ne de ben. Her an O'nunla birlikte olma şuuruyla bunu en doğru yapabileceğim. Biliyorum.

Bu farkındalık içinde, eğitim ve öğretim adına her ne gerekiyorsa öğreneceğim; kendimi yetiştireceğim ve sana ona göre davranacağım.

O'nunla ve onun en büyük izni dahilinde; ben ve sen. Bende başlayıp sende bitireceğim. Ben sorumlu iken nöbeti sana devredeceğim. Sana hayatın her alanında öğrenmeyi öğreteceğim. Ve sana ardına kadar güveneceğim

Menfaatim için değil. Menfaatçi olmam, olamam ama sensin benim maddi ve manevi geleceğim. Kendim, ülkem, insanlık ve gelecek için seni hep müjdeleyeceğim. Seni ona göre yetiştireceğim. Sana öğrenmeyi öğreteceğim.

Bu yaptıklarım / yapacaklarım, -sonuç olarak- sadece senin için değil, aynı zamanda senin şahsında kendim ve geleceğim içindir.

Beni, öğretmenim gelecek / senin için yetiştirdi. Benimle övündü; ben de hep seninle övüneceğim. Sensin benim ümidim; bizim ümidimiz ve geleceğimiz. Ben sana her şeyi ve geleceği devredeceğim. Sana öğrenmeyi öğreteceğim.

Sen, Allah'ın değer verdiği bir şahesersin. Seni ona göre tanıyıp okuyacağım. Seni Rabb'imın bana verdiği bir şans olarak görüyorum. Senin sayende Rabb'imın rızasını kazanacağım. Sana ona göre değer vereceğim ve öyle davranacağım.

İkimizde var olan aynı cevherdeki özde kodlanmış ortak şifreleri fark edip sana ona göre davranacağım. Ve böylece kaderin bana vermiş olduğu görevi hakkıyla yerine getirmeye çalışacağım. Sana öğrenmeyi öğreteceğim.

Sen varsan, senin sayende ben de yaşayacağım. İdeallerime ve geleceğime seninle sahip çıkacağım. Sana ölçüyü ve ölçülü davranmayı öğreteceğim. Sana bu yolda da öğrenmeyi öğreteceğim.

Ey Benim Geleceğim! Bizim Geleceğimiz!

Önce ben öğrenip yaşayacağım. Seni muasır medeniyet seviyesinin üzerine çıkarmak için öğrenmemi sürdüreceğim. Her an bir öğrenci gibi kendimi yenileyeceğim. Öğrendiklerimi kıskanmadan, usanmadan hep paylaşarak sana aktaracağım.

Bahane üretmeden, bütün engel ve zorlukları aşarak sana öğrenmeyi öğreteceğim!

*Eğitimci/ Yazar

Sana, seni / kendini, tarihini, yaşam gayeni, yapman gereken görevlerini en doğru biçimde öğreteceğim.

Bu aslı görevimi hiçbir an aksatmadan yerine getireceğim...

İş sende başlayıp sende bitiyor. Her şeyi beraberyapacağız. Sadece ben yapmayacağım / öğretmeyeceğim; bazen senden de öğreneceğim. Sen de bana öğreteceksin.

Sana güveniyorum. Senin tek başına yapabileceğin çok şeyler var.

Öncelikle kendini keşfetmeni istiyorum. Ben kendini keşfetmende sana yardımcı olacağım. Yaptıkça daha büyük şeyler yapabileceğini göreceksin. Her an başucunda durup seni takip etmeyeceğim; seni sana takip ettireceğim.

Senin kendi kendine yaptıklarını seyrederek mutlu olacağım. Sana öğrenmeyi öğreteceğim.

Senin öğrenme özgeçmişini / birikimini okuyup eksiklerini tamamlamaya çalışacağım. Seni beden, akıl ve ruh bütünlüğü içerisinde görüp ona göre davranacağım. Sana çok şey öğreteceğim.

Seni, vahiy kitabının açıklaması, evren kitabının ise özeti olarak okuyacağım. Bütün bu özelliklerinle seni doğru okuyup kalbine / ruhuna, ona göre dokunacağım.

Sen benim için bir yük değilsin; geleceğimiz adına bir nimetsin. Öğretirken kendi sorumluluğumu sana yüklemeyeceğim. Kendi görevimi yerine getirdikten sonra geleceğin sorumluluğunu ise sana yükleyeceğim. Seni ona göre yetiştireceğim.

Önce tanıyıp yeteneklerini keşfettikten sonra, sana gerçekçi hedeflerini belirleyip seni ona göre yönlendireceğim.

Sana güveniyorum ve hep güveneceğim. Senin tek başına çok şey yapabileceğini bildiğim için sana bu fırsatı vereceğim. Seni sana fark ettireceğim.

Müfredatın uygulamaları içinde eğitimin öğretmeni olmak isterken, beni basamak olarak kullanmak isteyenler olursa, onlara malzeme olup pirim vermeyeceğim. Sana karşı yerine getirmek zorunda olduğum görevlerimi önemseyeceğim ve ikinci plana itmeden ve aksatmadan yerine getireceğim.

Sana öğrenmeyi öğreteceğim.

Bütün benliğimden sıyrılarak-ben sen olacak, sen de ben olacak şekilde- ilahî bir görev bilinci içinde sana hayatı öğrenmeyi ben öğreteceğim. Bunu yaparken, nefsimi uyarak hatalara düşmemeye çalışacağım.

Sana öğrenmeyi öğreteceğim, ey benim geleceğim!..

Bütün bu saydıklarımı ve daha fazlasını bilerek ve yaşayarak gerçekleştirebildiysem, görevimi yerine getirdim diyeceğim ve arkama bakmadan mutlu öleceğim. Sen yaşadıkça ben de senin şahsında yaşayacağım. Hep hayırla yâd edilmek isteyeceğim...

Sözün özü, SANA ÖĞRENMEYİ BEN ÖĞRETECEĞİM!

CUMHURİYETİN

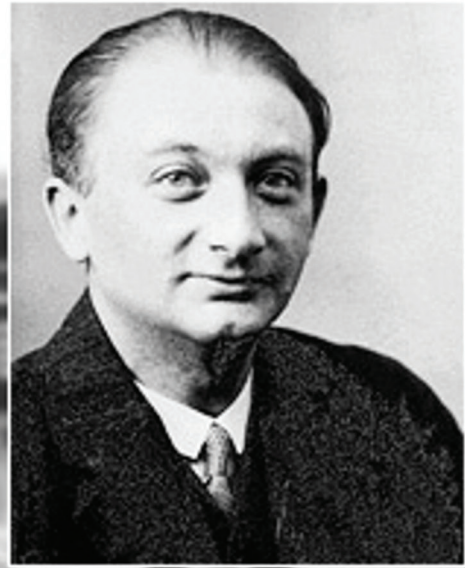
100.

29 EKİM

CUMHURİYET BAYRAMI

futla olsun

EDEBİYAT

Roth & Zweig

STEFAN ZWEIG ve JOSEPH ROTH- İleri görüşlü edebiyatçılar

Ahmet ARPAD*

Joseph Roth 2 Eylül 1894 tarihinde, o yıllarda Doğu Galiçya 'nın en büyük Yahudi yerleşimi kabul edilen Brody'de dünyaya geldi. 1913 yılına kadar yaşadığı kenti başyapıtı 'Radetzky Marşı'nda (1932) konu eder. Lise öğreniminin ardından yerleştiği Viyana'da Alman edebiyatı öğrenimine başlar. 1916 yılında gönüllü olarak cepheye giden Joseph Roth Birinci Dünya Savaşı'nın ardından düşlerinin vatani olan Avusturya-Macaristan İmparatorluğu'nun çöküşünü yaşar, o andan sonra da kendini bir Haymatlos olarak kabul eder.

Avusturya edebiyatında Joseph Roth için 'kahvehane edebiyatçısı' denir. Viyana kahvehaneleri 20. yüzyılın başında birçok yetenekli gencin kültüre, edebiyata ve sanat yaşamına ilk adımlarını attıkları yerler olmuştu. Bütün günlerini Viyana'nın kahvehanelerinde geçirenler arasında Klimt, Schiele, Kokoschka, Trakl, Canetti, Broch, Schnitzler, Hofmannstahl, Altenberg, Musil, Zweig, Lehár, Stauss, Werfel ve Trotzki gibi ünlü edebiyatçılar çıkmıştır. Roth bu kahvehane alışkanlığını Berlin'e yerleştiği yıllarda da sürdürmüştü.

O günlerde Roth her şeyin yoluna girdiğine inanıyordu. Onun keskin bakışlı mükemmel bir yazar olduğunu sezen büyük gazeteler Roth'a ilgi duymaya başlarlar. Anlatımı göz kamaştırıcıdır, kişilere her zaman insanca yaklaşır, içlerine girerdi. Roth'un o yıllarda kazancı yerindeydi, fakat eli açtı. Kolay gelen parayı bol keseden harcadı, küçük bavulu elinde, göçebe örneği kentten kente gitti.

"Dostluğun sınırı yoktur"

1933 yılında yerleştiği Paris'te de otel odalarında 'özgür' bir yaşamı yeğledi. Eline geçen para geldiği gibi gidiyordu. "Gelecek hafta nasıl yaşayacağımı bilemiyorum..." Aylarca üzerinde aynı giysiyle dolaşıyordu. "Kendime iyi bir kefen alıp bir kenara kaldırsam fena olmayacak", diye sık sık düşündüğü olmuştu. Verimli olduğu yaklaşık 20 yılda on altı romanla on dokuz öykünün altına imzasını atmasına karşın eli açık bir insan olması, durumu kendinden kötü olanlara destek vermesi yaşamını olumsuz etkilemiştir. Nazi felaketinin ortasında her şeye karşın verimli ve onurlu bir yaşam sürdürmeği kafasına koymuştu. Sağlam karakterli, onurlu, dürüst ve kendisine inanılır birisiydi. "Dostluğun sınırı yoktur, o koşulsuzdur" diye düşünen Roth nefret nedir bilmezdi. O günlerde eski monarşinin özlemini çekmesinin nedeni belki de toplum düzeninin parçalanması, kimsenin geleceğinden emin olamamasıydı.

"Tek başımayım ve perişanım"

1930'lu yılların başında Roth: "38 yaşındayım, fakat kendimi hasta bir yaşlı gibi hissediyorum", der. "Tek başımayım ve perişanım. Adım doruklarda bir yerde, varlığım sa çukurda." Kısa süre sonra Naziler büyük adımlarla ilerlemeye başlayınca: "Kâğıtlar ve kitaplar arasında geçen 12 yılın sonunda ben artık kuyruğu titreyen bir varlığım..." diye yazar, ümidini henüz yitirmemiş olan Stefan Zweig'a. "Dikkat edin. Siz çok zeki bir insansınız, ancak içinizdeki insan sevgisi kötülükleri görmenizi engelliyor... Almanya bizim için artık öldü, düşlerimiz geçmişte kaldı. Anlayın artık bu gerçeği." Zweig'ın olup biteni anlaması için aradan birkaç yıl daha geçmesi gerekir; Ekim 1937'de Roth'a yolladığı mektubunda şöyle der: "Çürümeye başlayan Avrupa'dan yükselen kötü kokular hepimizin burnunu yakmaya başladı..." Kara mizahı iyi başaran Joseph Roth Zweig'a şu yanıtı verir: "Sonumun yaklaştığını size yazalı çok oldu; fakat sonum bir türlü gelmek bilmiyor." Avrupa'nın yaşadığı kültür çöküntüsünde vatansız özgür insan ağıt yakıyordu! Heinrich Böll'ün: "Alman düzyazısının yaratıcı koruyucusu", dediği yazar iki savaş arası dönemi konu alan yapıtlarıyla gerçek bir edebiyatçı, döneminin en başarılı izleyicisi olduğunu kanıtlamıştır.

* Çevirmen, fotoğrafçı, gazeteci ve yazar

Heinrich Böll'ün: "Alman düzyazısının yaratıcı koruyucusu" dediği Roth, iki savaş arası dönemi konu alan Hotel Savoy (Türkçesi: Ahmet Arpad) ve Eyyub (Türkçesi: Burhan Arpad) yapıtlarında varoluşçu bir anlatımla okurun karşısına çıkar. Özellikle Eyyub bir romandan çok bir destandır, çok duru ve kusursuz bir şiirsel yapıttır, dine ve Tanrı'ya olan inancının yaratıcılığının en önemli unsuru olduğunu gösterir. Joseph Roth'un ünlü bir başka değerli yapıtı olan Radetzky Marşı'nda (Türkçesi: Ahmet Arpad) imparatorluğun yüzlerce yıllık soylu kültürünün artık gücünü yitirmekte olduğunu anlatır. Geçmişe olan özlemi hissedilen bu yapıtıyla Kayzer Avusturyası'na olan sevgisini kanıtlar. Radetzky Marşı'nda köklü geçmişi olan ve yavaş yavaş sönen bir ailenin yazgısını ele alır. Bu yapıtın devamı İmparatorlar Mezarlığı'dır (Türkçesi: Ahmet Arpad) . Başarılarının doruğu olan bu üç yapıtıyla Joseph Roth, gerçek bir edebiyatçı, döneminin en başarılı izleyicisi olduğunu kanıtlamıştır.

"Edebiyat yaşamımız yok olacak"

Tanışlarıyla, edebiyatçı dostlarıyla ve kendisini destekleyenlerle yaptığı mektuplaşmalarda veya kaleme aldığı günlüklerinde Roth'un liberal ve kozmopolit yanıyla, günlük yaşamın perde arkasına bakan toplumsal yanı kendini çok belirgin gösterir.

Sonra günün birinde çizmeli faşizmle Avrupa'ya büyük dönüşüm gelir. Joseph Roth, 1933 yılında Nazilerin yönetime el koyduğu Paris'ten yakın dostu Zweig'a yolladığı mektubunda şöyle yazar: "Çok büyük bir felakete sürüklendiğimiz farkında olduğunuzu sanıyorum. Edebiyat yaşamımız yok olacak. Olup bitenler bizleri yeni bir savaşa sürükleyecek. Barbarlar yönetimi ele geçirdi. Artık yaşamın üç paralık bile değeri kalmadı. Yanlış düşlere kapılmayın." Kısa süre sonra kitaplarının yakılması, yavaş yavaş okurlarını yitirmesi, yaşanan kaba güç, Avrupa'da patlama yapan nefret ve yalan hep geleceğe inanmış, insan dostu Joseph Roth'ta derin izler bırakır, sürekli umutsuzluk artık yaşamını belirlemeye başlar. İyi yürekli, nazik ve içine kapanık, o güne dek dostlarını hep desteklemiş, davranışları hep olumlu, iyiliksever bu insan kişiliğindeki ani değişimle kolay alınabilen, öfkelenen birisi olur. 1939 yılındaki ölümüne dek Paris'te borç içinde zor bir yaşam sürdürür.

Son yıllarında Stefan Zweig'la sık sık mektuplaştığı, yakın dostunun onu parasal desteklediği bilinir. İçki bağımlılığı vatanından uzak geçirdiği bu süreçte iyice artar, sağlığı bozulur. Joseph Roth hem toplumun dışında bir yaşam sürdürür, hem de kendini her şeyin içinde hisseder. Roth önemli sağlık sorunlarına karşın yazmasını sürdürür. O, öykü ve romanlarıyla nefes alır. İnsancıldır, toplumdur. Değişik görüşlere ve inançlara açıktır, yapıcıdır. Roth son yıllarında sürekli bir koşuşturma içinde, bir ayağı hep çukurda yaşadı. "Gün geçtikçe ben bu dünyayı daha az anlıyorum", dedi. "Alkol yaşamımı kısaltıyor, fakat çabuk ölmemi de engelliyor..." Kaleminin gücüyle ayakta kalma savaşını 45 yaşında yitirdi.

Joseph Roth gibi kendisi de yaşamının son yıllarını sürgünde geçirmiş olan Stefan Zweig yakın dostunun ölümünün ardından yaptığı bir konuşmada şöyle demişti: "Joseph Roth Alman edebiyat tarihinin silip atamayacağı ender insanlardan biriydi. O, üstün bir yaratıcılık için gereken sayısız öğeye sahipti." Roth büyük coşkular yaşayan, her şeyde sınırlarını zorlayan bir insandı. Dine olan inancı sonsuzdu, kişiyi yok edebilecek içsel gerilimlere sahipti. Zweig konuşmasına şöyle devam etmişti: "Roth'un ruhunda bir başka insan daha vardı. O, akıllı, çok uyanık, yerine göre eleştiriye seven yanıyla dürüst ve yumuşak olmasını başaran bilge bir Yahudi'ydi de. Ve onun bir üçüncü yanı, davranışlarıyla kibar ve saygılı, kendine güvenilen ve cana yakın, sanatsever ve müzikten anlayan bir Avusturyalı oluşuydu. İşte bu olağanüstü, benzeri olmayan birleşim kişiliğinin ve yarattığı yapıtların eşsizliğinin nedenidir."

Nazi rejiminin ölüme sürüklediği yazarlar

Stefan Zweig I. Dünya Savaşı'nın yıkıcılığını, korkunçluğunu yakından görmüştü. İnsanların kurtuluşu, mutluluğa kavuşması için ortak Avrupa kültürünün kurtarılması gerekliydi. Zweig'a göre liberal toplum düzeni toparlanmalı, insanlar yanlışlardan dönmeli ve böylece daha iyi yarınlara ulaşmalıydı.

Bunun için de en başta Avrupa aydınları ve sanatçıları aralarında anlaşmalı, işbirliği yapmalıydı. Bütün ülkelerde generaller sadece taş anıtlar olarak akıllarda kaldığı gün insanlar özgür ve mutlu olacaktı. Dünya politikası 1933 yılında Nazilerin işbaşına gelmesiyle karışır, on binlerce sol görüşlü insan kamplara sürülür. 10 Mayıs 1933 günü tüm Almanya'da yakılan kitapların arasında Zweig'la Roth'un da yapıtları vardı.

Dostları Almanya'yı terk etmeye başlar. Zweig'in mutluluklar ve başarılarla dolu yaşamı sona ermiştir. "Bitkiler gibi insanlar da köksüz uzun süre yaşayamaz", diyen Zweig, 26 Mayıs 1940'ta günlüğüne şu notu düşer: "En iyisi insanın yanında hep küçük bir şişe morfin bulundurması." Zweig'i bunalıp tedirginleştiren olaylar giderek artıyordu. Zweig yorgun ve bezgindi. O günlerde dostu Felix Braun'a yolladığı bir mektupta şöyle der: "Artık Alman dilinde yazamayacağız, çünkü basmayacaklar."

Onlarca yıl sevmiş olduğu dünyanın kesinlikle bir daha geri gelmeyeceğine inanmaya başlamıştı. Savaşın şiddetini arttırması ve Hitler'in güçlenmesi, iç huzurunu Brezilya'da arayan Zweig'i daha çok bunalımlara soktu. Onlarca yıldır kafasından geçirdiği ve uğruna savaşım verdiği "kültür Avrupası" düşünün artık gerçekleşmeyeceğini kavradı. Franz Werfel'e yolladığı son mektupların birinde çok kötümserdi: „Dünyamızın yıkımı bütün hızıyla sürüp gidiyor. Savaşın bombalarıyla çöken her evle ben de çöküyorum." Bu hümanist insan için savaş bir dünya cehennemiydi. Stefan Zweig'in yaşamına son vermesinin ardından: "Bir mülteci yaşamı daha alışılmış şekilde sona erdi..." diye oldukça üst perdeden yazmıştı Hitler yandaşı Salzburg Eyalet Gazetesi.

Nazi faşizminin özgür düşünceyi yok etme girişimleri Joseph Roth'la yakın dostu Stefan Zweig'i ölüme sürüklemiştir! Onlar nasyonal sosyalizmin ve Hitler diktatörlüğünün kurbanı olmuşlardır. Dünyaca ünlü bu aydın hümanistlerin Hitler rejiminin dayanılmaz baskıları altında yazar ve düşünür kişiliklerini yitirip ruhsal çöküntüye uğramaları çok trajiktir. Zweig şöyle der: „Bitkiler gibi insanlar da uzun süre köksüz yaşayamaz..." Ünlü "Berlin-Aleksander Alani" romanının yazarı Alfred Döblin, Hitler diktatörlüğü yıllarında söylediği: "Özgür düşünceye engel olamazsınız, o kuş gibidir, her yere uçar" sözleriyle ezilmek istenen Zweig ve dostlarına destek olmak istemişti.

"Roth ileri görüşlü bir edebiatçıydı"

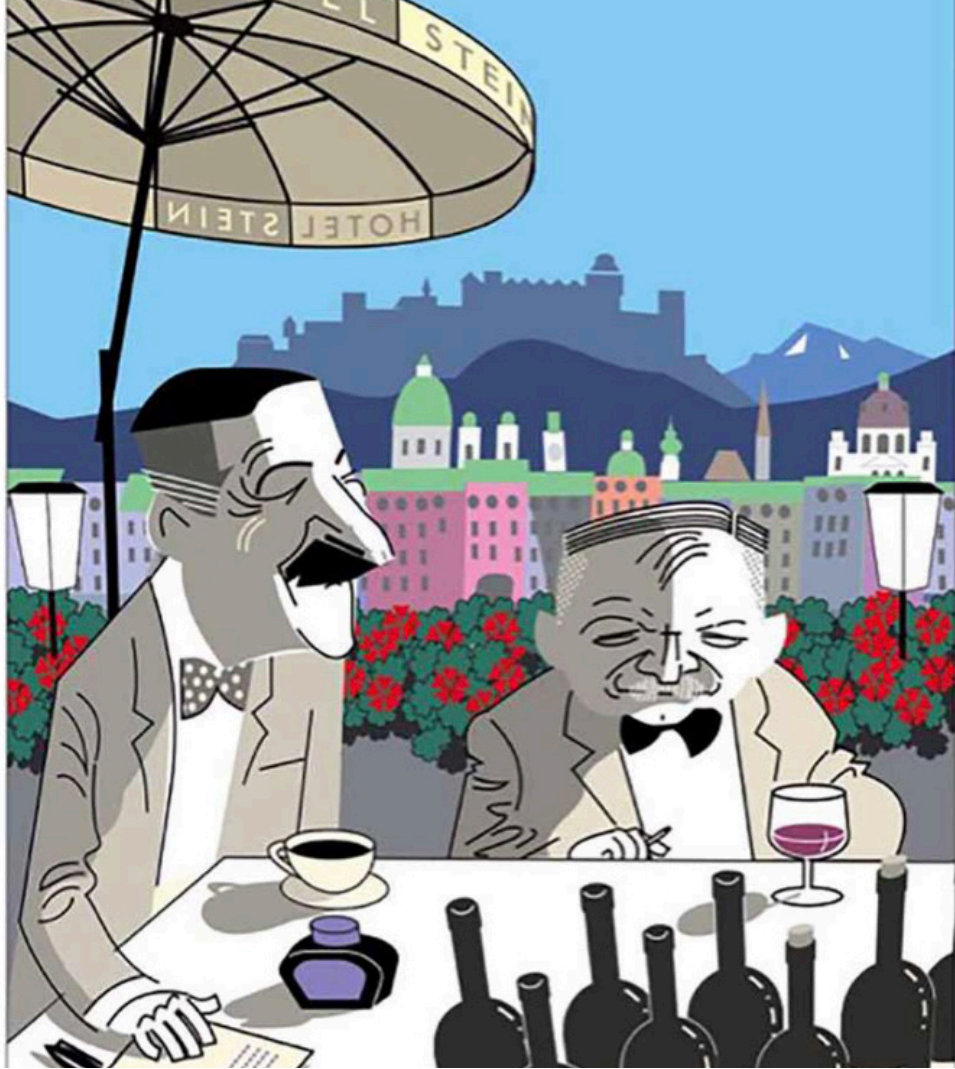
Burada Zweig'in dostu Roth üzerine şu söylediklerini anımsamak da doğru olacak: "Roth, geleceğe akıllıca bakmasını bilen ileri görüşlü bir edebiyatçı kalmasını başarmıştır. Çevresindeki hataları görmüş, onlara anlayış göstermesini ve onları affetmesini bilmiştir. Kendinden yaşlı sanatçılara hep saygılı davranmış, gençlere destek vermiştir. Ona dostluk gösterenle dost olmuş, arkadaşına arkadaşça yaklaşmıştır. İyi yürekliliğini bir yabancı da hissetmiştir. Roth candanlığını, zamanını yaşamı boyunca bol keseden harcamıştır!"

Stefan Zweig'in 1938'deki sözleri hüznü doludur: "Joseph Roth son yıllarında kendi yazgısını umursamamaya başladı, hatta bir an önce gelmesini istediği sonun özlemini çekti. Dostumuz, tek başına bu dünyadan yok edemeyeceği kötülüğün sonunda kazanacağını sezdiğinde kendi kendini yok etmeye başladı..."

Zweig'in savaşın ilk yıllarında, Brezilya'da ölümünden kısa süre şu yazdıkları çok düşündürücüdür: "Zamanla azalsak da, sağıımızdaki solumuzdaki yakın dostlarımızı yitirsek de, ümitsizliğe kapılmamalı, hüznülenip kendimizi geri çekmemeliyiz. Bizler bir savaştayız, onun en tehlikeli yerindeyiz, tam ortasındayız.

Aramızdan biri ayrıldığında, bizi bırakıp gittiğinde bir an için onu hüznüle anmalı, ona teşekkür etmeli ve hemen bizi koruyan görevimizin başına dönmeliyiz. Eserler yaratmalıyız! Hepimizi hep ayakta tutacak bu dürüst görevi başımız dik yerine getirmeliyiz, bizim de sonumuz gelene kadar..." Joseph Roth 1939 yılındaki ölümüne dek Paris'te borç içinde zor bir yaşam sürdürdü. Bu süreçte Stefan Zweig'la sık sık mektuplaştığı, yakın dostunun onu parasal olarak desteklediği bilinir. Nazi rejiminin yazmalarını yasaklayarak ölüme sürüklediği yazarların başında, yaratıcı ruhlu iki dost, Joseph Roth'la Stefan Zweig gelir...

Joseph Roth'un Stefan Zweig'a kıyasla biraz daha kişisel konulardan dem vurduğu ve çok yerde daha duygusal tepkiler gösterdiği mektuplardan (1927 - 1938) oluşan "Benimle Dostluk Zordur" (Çeviren: Ahmet Arpad), uluslarüstü bir Avrupa kültürünün inançlı temsilcileri olan bu iki insan arasındaki ilişkiyi tüm gerçeği ile okura sunuyor. Almanya'dan tüm Avrupa'ya yayılan Hitler karanlığı satırlara sızıyor, 1930'lu yıllarda Alman sivil toplumunun altında ezildiği baskıyı da tüm karanlığıyla ortaya koyuyor...

Joseph Roth, Stefan Zweig'ı Salzburg'da ziyaret ediyor (1930)
Çizer: Marione Dib

Radetzky Marşı
Joseph Roth
CAN YAYINLARI

Evler dizisindeki bir yapı da günün birinde yangınla yok oldu mu yerine hemen bir başkası inşa edilmez, ardında bırakmış olduğu boşluk uzun süre öyle kalır. Yıllar boyu komşusu olmuş insanlar boş alandan her geçişlerinde artık orada durmayan yapıyı görünümüyle, duvarlarıyla anımsarlar. İşte o yıllarda toplum böyleydi. İyi şeylerin yetişmesi çok zaman alırdı, yok olduktan sonra unutulmaları da çok uzun sürerdi. Bir zamanlar var olmuş güzel bir şey, ardında derin izler bırakırdı, onu tanımış olanların anılarında yaşardı.

Adını Strauss'un aynı isimli bestesinden alan Radetzky Marşı, askerî bürokrat Trotta ailesinin üç nesli üzerinden bir devletin görkemli çöküşünün hikâyesini anlatıyor. Avusturya-Macaristan İmparatorluğu'nun tarih sahnesine veda etmesinin arifesindeki dönemde, kendilerini özdeşleştirdikleri bir toplumsal düzenin ve yaşam biçiminin yavaş yavaş yok olmasına şahit olan aileyi panoramik bir tablonun içerisinde resmeden roman, Joseph Roth'un başyapıtı.

"Joseph Roth, Avusturya'nın Çehov'u."
William Boyd

Joseph

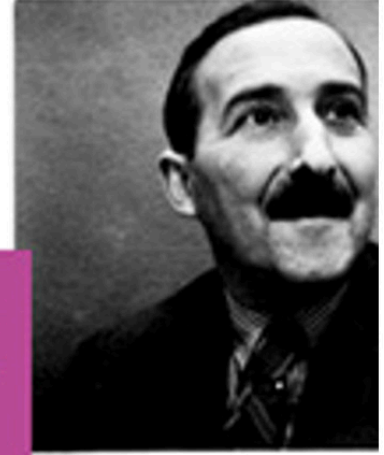
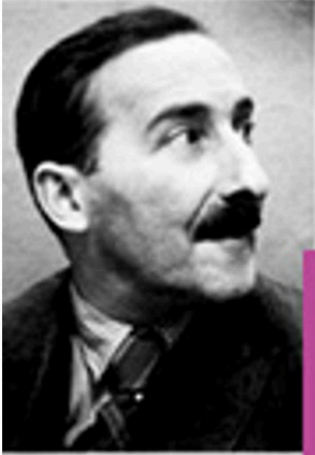
ROMAN

Roth

*Radetzky
Marşı*

3. BASKI
ÇEVİRİ: AHMET ARPAD

♥ can
modern

STEFAN ZWEIG

GELECEĞE

GÜVEN

TÜRKÇESİ
AHMET ARPAD

GALATA VE KIZ KULESİ

Mihriban DİLEK*

Yüzüme çarpan sert rüzgâr, dalgaların haşin, martılarında tiz sesi kulağımda bir şarkı gibi dolaşırken seyrediyorum şehir-i İstanbul'u...

Her defasında olduğu gibi yine büyülemeyi başarıyor beni.

Dalıyor gözlerim Kız Kulesi'nin zarıflığına, bu eşsiz yapıyı baştan aşağı süzüyorum.

Ne naif ama... Derken karşı yöne çeviriyorum bakışlarımı; kavuşmayı bekleyen aşık gibi masumca beliriyor Galata.

Yalnızca uzaklardan seyrediyor Kız Kulesi'ni. Aralarında koca bir deniz; seyretmekten ileri gidemiyor bu yüzden.

Aylar, yıllar hatta asırlardır öylece bakıyor.

Biraz yukarı kaydırıyorum bakışlarımı; güneşin kızılığ ile bütünleşmiş gökyüzü karşılıyor beni.

Kim bilir belki de benim manzara diye adlandırdığım peş peşe fotoğraflarını çektiğim bu görüntü Galata'nın kırıklarından sızan bir kan pıhtısıdır.

Ah İstanbul! Kavuşamayan ne çok aşığın ahı var üzerinde.

* Öğretmen / Yazar

*Saygı ve Özlemle
Anıyoruz*

KİŞİSEL GELİŞİM

YETİŞKİN DOSTLUĞUNUN GİZLİ KODLARI

Arzu GÜRLER SAĞLAM*

Modern İlişkilerde Yakınlık, Zamanlama ve Enerji Üzerine Derin Bir Okuma

Öncelikle bu yazımın da tüm yazılarım gibi belki bir adım fazla olacak kıvamda önemi büyük. Zira konusu olan dostluk kavramının hayatımdaki önem ve önceliğine ithafen belirtmek isterim ki bu yazıyı okuyan herkes "benim de hissettiğim ama adını koyamadığım DUYGULARIM" olarak tanımlasın ve dostluk kavramı üzerine biraz düşünsün.

Dostlukların Sessiz Evrimi

Yetişkinlik, insanın hayatla olan ilişkisinin sessizce değiştiği bir dönemdir. Kimse bunu yüksek sesle söylemez ama bir sabah uyanırsın ve fark edersin:

Hayat hızlanmış. Roller çoğalmıştır. Zaman artık bol değil, değerlidir. Hatta pahalıdır.

İşte tam da bu noktada dostluklar dönüşmeye başlar.

Çocuklukta ve gençlikte dostluklar neredeyse zahmetsizdi. Aynı sınıfta olmak, aynı sokakta büyümek, aynı otobüse veya dolmuşa binmek yeterliydi. Ortaklıklar doğaldı, zaman boldu, beklenti azdı.

Ama yetişkinlikte dostluklar kendiliğinden sürmez. Sürüyormuş gibi görünür, ama aslında içten içe emek ister.

Yetişkin dostluklarının en çıplak gerçeği şudur:

İlişkiler artık otomatik değil; bilinçli seçimlerle ayakta kalır.

Ve her dostluğun arka planında üç görünmez ama çok güçlü dinamik çalışır:

Yakınlık. Zamanlama. Enerji.

Bu üçlü bir aradaysa dostluklar kök salar.

Bir tanesi eksildiğinde ise ilişki çatırdamaz, bağırılmaz...

Sadece yavaşça çözülür.

YAKINLIK: BAĞI BESLEYEN GÖRÜNMEZ SICAKLIK

Yetişkinlikte yakınlık, eski masumiyetini kaybeder. Çünkü artık herkes meşguldür. Herkesin bir takvimi, bir ajandası, bir sorumluluk listesi vardır.

Bir zamanlar her gün gördüğün insanla şimdi aylarca görüşmemek mümkündür. Hatta "normal" kabul edilir.

Oysa yakınlığın özü karmaşık değildir.

Yakınlık şunlardan oluşur:

- Birlikte geçirilen zaman
- Ortak ritim
- Paylaşılan anlar

*Yazar / Kişisel Gelişim Uzmanı

Ne yazık ki bu üçlü kendiliğinden oluşmaz.

Bu yüzden yetişkinlikte dostluğu sürdüren şey "kendiliğindenlik" değil, **NİYET**'tir.

Bir arkadaşınıza mesaj atmak: "Yoğunum ama seni önemsiyorum" anlamı taşır ve takviminizden bilinçli olarak yer açmak demektir.

Bu davranışın doğal sonucu olarak da yakınlık artık bir tesadüf değil, bir tercihe dönüşür.

Tam tersi davranışlar geliştirildiğinde sonuç yakınlık ve dostluk kurulamamasıdır fakat çoğu zaman bunun gerçek nedeni sevgi eksikliği değil; **zaman ve dikkatin başka yerlere akmasının doğal sonucunun yaşanmasıdır.**

ZAMANLAMA: HAYAT EVRELERİNİN DANSINI KABUL ETMEK

Hayat evreleri değişir.

Ve bu değişim, ilişkileri de beraberinde sürükler.

Yeni bir iş.

Yeni bir şehir.

Evlilik.

Boşanma.

Çocuk.

Kariyer değişikliği.

Aile sorumlulukları.

Yaşamın her yeni dönemi, insanın hayat sahnesini yeniden kurar.

Ve her sahne, farklı oyunculara ihtiyaç duyar.

İşte bu yüzden bazı insanlar hayatımızdan çıkar.

Bu bir ihanet değildir.

Bir terk ediliş hiç değildir.

Sadece iki insan aynı ritimde olmaktan çıkmasının sonucudur. Zamanlama uyduğunda insanlar yakınlaşır.

Uymadığında ise sessizce uzaklaşır.

Buradaki en büyük yanılgı şudur: Bu kopuşları kişisel algılamak. Oysa çoğu ayrılık, kalpten değil; **hayattan** kaynaklanır. Unutulmaması gereken hakikat şudur ki;

Bu kopuşlar bir kayıp değil, sadece hayatın ritmidir.

ENERJİ: İLİŞKİLERİN GÖRÜNMEZ MANYETİK ALANI

Bazı insanlar vardır, yanına gittiğinizde omuzlarınız düşer. Konuşmalar ağırlaşır. Buluşmalar görev gibi hissettirir.

Bazı insanlar vardır, sohbet bittiğinde nefesin ve algın genişler. Daha canlı hissedersin. Daha sen olursun.

Yetişkinlikte enerji, lüks değil; hayatta kalma meselesidir. Çünkü hayat zaten zorlar. Zaten yorar. Ve artık seni tüketen ilişkileri taşıyacak gücün ve hevesin yoktur.

Bu yüzden insan doğal olarak şuna yönelir:

Beni büyüten insanlara yaklaşmak, beni küçülten ilişkilerden uzaklaşmak.

SUÇLULUK DUYGUSU: YETİŞKİN DOSTLUĞUN GİZLİ YÜKÜ

Yetişkinlikte dostlukların görünmeyen bir yükü vardır: suçluluk.

Arayamadığın için.

Cevap veremediğin için.

Eskisi kadar orada olmadığın için.

İnsan çoğu zaman kendine şunu sorar:

“Ben mi değiştim?”

“Ben mi bencilleştim?”

Oysa çoğu zaman değişen sen değil, **hayatının kapasitesidir**. Suçluluk duygusu, yetişkin dostluklarının en sessiz zehridir. Ve çoğu ilişki, bu duygu yüzünden samimiyetini kaybeder.

Hayat terazimde tarttığım, tecrübe süzgecimden geçirerek vardığım şahsi sonuç şudur ki; dostluk kavramında gerçek olgunluk herkese aynı erişimi bile isteye vermemek ve fakat sevgiyle sınır koyabilmektir.

ROMANTİZE EDİLMİŞ DOSTLUK MASALI

Bir dostluğun bittiğini fark etmek acı verir. Ama çoğu zaman bu, büyümenin işaretidir.

Unutma gidenin yoluna sevgi ve anlayışla izin vermek, kalanla bağını güçlendirir ve sana yer açar.

Ne için mi?

Yeni insanlar.

Yeni ihtimaller.

Yeni tecrübeler için.

Bir dostluğun sonu, senin eksildiğin değil; **genişlediğin yerdir**.

SON SÖZ: YETİŞKİNLİK DOSTLUĞU BİR ZİHNİYET MESELESİDİR.

Yetişkinlikte dostluk, kör bir bağlılık yada bağımlılık değil; farkındalıktır. Hayatına giren herkesin bir zamanı, bir etkisi, bir anlamı vardır.

Gitmesi gereken gider.

Kalan kalır.

Yeni gelenlere yer açılır.

Ve sen her ilişkide biraz daha güçlenir, biraz daha büyür ve biraz daha kendin olursun.

Çünkü dostluk da insanlar gibidir yani,

Sürekli dönüşür.

Yetişkinlikte dostluk, herkesi hayatında tutmak değil; seni hayatta tutanları bilinçle seçmek ve gerektiğinde sevgiyle bırakabilme cesaretidir.”

MODA

TRABZON KADINININ EL ÖRGÜSÜ ÇORAPLARI

Nazmiye AYDIN*

Latince "cultura"dan gelen kültür sözcüğü toprağı işlemek, emek vermek, ikamet etmek, yetiştirmek, korumak, ibadetle onurlandırmak gibi bir dizi anlam içermektedir . Bireylerin hayatı, çeşitli zamanlardaki eylemleri, geçinme ile ilgili ekonomik faaliyetleri, dinlenme, eğlenme şekilleri, tarihi geçmişi gibi pek çok özellik o toplumun kültürünü oluşturmaktadır. Bu nedenle kültür varlıkları ulusların geçmişini geleceğe bağlayan en önemli köprülerden birisi olarak kabul edilmekte, bu kültür varlıkları içerisinde el sanatlarının çok önemli bir yeri bulunmaktadır.

Bir ulusun kültürel kimliğinin en anlamlı ve canlı belgeleri olan el sanatları, geleneksel kültürü yeni kuşaklara aktarma işlevinin yanında ekonomik katkıları ile zamana ve olaylara tanıklık etmiş, geçmişten günümüze köprü vazifesi görmüş, yapanın ruh sağlığını etkilemiş, boş vakitlerin değerlendirilmesini sağlamış ve insan ilişkilerini düzenlemiştir. Tarih boyunca, Türk halkının da duygularını, yaşadığı hayatın izlerini kolaylıkla aktardığı en önemli araçlardan birisi el sanatları olmuştur.

El sanatlarının en önemli dalı olan örücülük sanatı, insanın var olmasıyla başlamış, ilk önceleri insanların giyinme, barınma vb. temel ihtiyaçlarını gidermek için doğadaki bitki saplarını örerek kullanmaları ile başlamıştır . Dokuma ve örme konusunda köklü bir geçmişe ve geleneğe sahip olduğu bilinen Türklere ait ilk eserler, MÖ. 8 ve 7. Yüzyılda Orta Asya'da yaşayan Hunlara ait Pazırık Kurganında bulunmuştur. İkinci kurganda ortaya çıkarılan ve ilk örnek olarak bilinen, konç kısmı koçboynuzu motifi ile süslü yün çoraplar örme sanatı ve el dokumacılığının Orta Asya Türklerinde ne kadar gelişmiş olduğunu açıkça göstermiştir . Kadim bir coğrafya olan Anadolu, tarih boyunca birçok uygarlığın beşiğı olmuş, birçok kültüre ev sahipliğı yapmış, Türk dokuma kültürünün en zengin örneklerini barındırmıştır. Bu dokuma türleri arasında el örücülüğü üslup, konu ve teknik çeşitlilik açısından Türk el sanatlarının en eski dallarından biri olmuştur. Örücülük sanatları içinde yer alan çorap örücülüğü, geleneksel özellikleriyle Anadolu'nun her bölgesinde iklim koşullarına göre yün, pamuk veya tiftik kullanılarak yapılmıştır.

Geçmişten günümüze süregelen el örgüsü çoraplar, toplumun özünü, duygularını, özlemlerini, yaşayışını, inançlarını, gelenek göreneklerini ve sanatsal bakış açılarını eserlerine yansıtmış, usta ellerde bütünleşerek geleneksel giyim kültürünün önemli bir parçası olmuştur.

Çorap

Birçok uygarlığın beşiğı olan Anadolu, bir o kadar da eşsiz kültüre ev sahipliğı yapmış, çok zengin geleneksel tekstil sanatlarının merkezi olmuştur. Bu merkezlerden birisi de Trabzon olup, tarihsel süreçte çeşitli dokuma ve örme ürünleri ile tanınmış, bu dokuma ve örme ürünler ile geçmişte ev halkının giyim ve yaşamı için gerekli birçok ihtiyacı karşılanmıştır. Yaşamın ve giyiminin vazgeçilmez bir parçası olan çorap da bu zengin kültür içerisinde ortaya çıkmış, çeşitli renk ve motiflerde, elde, çoğunlukla yün iplikle kadınlar tarafından, yörede çoğunlukla çivi olarak ifade edilen beş şiş ile örülerek ayağa giyilmiştir.

Türk Dil Kurumu Sözlüğünde çorap; çeşitli ipliklerden örülen, ayağa giyilen giyecek olarak tanımlanmaktadır. En eski çorap örneklerinden biri, Yale University'nin Suriye'de Fırat nehri kenarında yaptığı araştırmada bulunan Araplara ait konçlu çoraptır . H. 256'ya tarihlenen bu üç örgü çorap parçası Yale University'nde yer almaktadır. New -York Metropolitan Museum of Art da Suriye'de örüldüğü düşünülen çoraplar sergilenmektedir. 12-13. yüzyıllardan kalan bu çoraplar açık zemin üzerine kufi yazı bordürü ile bezenmiş beş mavi şeritle süslüdür. Detroit Institute of Art'ta çorabın üst kısmı olduğu düşünülen bir parçası bulunmaktadır. Mısır'dan gelmiş ve 10-14 yüzyıllara tarihlenen çoraplar, beyaz üzerine mavi geometrik motiflerle süslenmiştir.

*Öğr. Gör. KTÜ Meslek Yüksek Okulu

Londra Victoria ve Albert Müzesinde Kopt Mezar kazılarında çıkarılmış, düz pamukludan dokunmuş çorap çiftleri sergilenmekte, 4 ve 5. Yüzyıla tarihlenmiş bu çorapların biri kahverengi- mor, diğeri kırmızı olup, topuk ve burun kısımları bulunmaktadır . Müzelerde yer alan bu çorap örnekleri örme sanatına tanıklık etmekte, Anadolu ve çevresinde çorabın varlığına güçlü bir gösterge teşkil etmektedir .

Anadolu'nun her yöresinde kendine özgün özellikleriyle, genellikle kadınlar tarafından örülen çoraplar, el örücülüğünün birer sanatsal örneğidir. Pamuk, yün, sentetik vb. elyaftan elde edilen iplik ve bitkisel materyallerin oluşturduğu ilmeklerin birbiri içerisinde geçerek meydana getirdikleri dokular el örücülüğü olarak tanımlanmakta, araçsız yapılan ve araç ile yapılan örücülük diye ikiye ayrılmaktadır. Araç ile yapılan örücülük; kullanılan araç gereçlerin çeşitliliğine göre şiş, tığ, iğne, mekik ve firkete örücülüğü olarak alt dallara ayrılmaktadır. Kullanılacak hammaddenin kolay temin edilmesi ve örgü yapımında kullanılan aracın taşınabilir olması nedeniyle Anadolu'nun her bölgesinde olduğu gibi Trabzon ilinin hemen her ilçe ve köyünde, geçmişte el örücülüğü yaygınlık kazanmış, yöredeki her kadın işlediği yün iplikle ev halkının ihtiyacını elde örmüş, giyim ihtiyacını karşılamıştır.

Çorap Örmek İçin İplik Elde Edilmesi

Koyun sahiplerinden veya çarşı- pazardan satın alınan yapağı haldeki yün, ilk olarak içinde bulunan idrar, pıtrak, bitki artıkları ve kirinden arındırılmak üzere önce çamaşır teknesinde soğuk suya basılarak yıkanmış, su sık sık değiştirilmiştir. Eğer yakınlarda bir dere varsa yünler dereye yıkanmış, yünün içinde kalan atıkların iyice temizlenmesi için dere kenarında, düz bir taşın üstünde tokmaklarla dövülmüş, aynı zamanda açılıp inceltirilmiştir. Bu yıkamada deterjan veya sabun gibi hiçbir madde kullanılmamıştır. Temizlenen yapağı haldeki yünler kurutulmuş, kuruyan yünler, yün tarağında parça parça taranarak daha da inceltilmiş, bu işlemle yıkama sırasında yün elyafın arasında kalan bitki artığı gibi yabancı maddeler tarama ile yünden temizlenmiştir.

İki sıra halinde, kalın bir tahtaya sabitlenmiş, yaklaşık 20cm uzunluğunda, demir dişli tarakta taranarak ipeksi bir görüntü alan yünler, fitil haline getirilip, yuvarlak, simit şeklinde ellik yapılmıştır. Ellik sol elin bileğine takılarak, fitil halindeki yün elyaf iki el ile ince ince çekilerek kermane, iğ, öreke adı verilen araçlar ile bükülmüş, bükülen yün iplik kermaneye sarılmış, kermane dolunca yumak kermaneden çıkarılmış ve yapılacak çorap örgüsünde kullanılmıştır.

Foto 1. Dereye tokaçla yün yıkama ve yıkanmış, yapağı haldeki yünlerin kurutulması

Foto 2. Yün tarağı

Foto 3. Tarakta yün tarayan kadın ve taranıp fitil haline getirilmiş yünlerden oluşturulmuş ellik ve iplik işlemede kullanılan kermene

Görsel 4. Değirmende mısır öğütürken bile boş durmayıp, öreceği çorap için yün iplik işleyen Trabzon kadını

Görsel 5. Kış ayında sırtındaki sepetle komre taşırken bile boş durmayıp, işlediği yün iplikle çorap ören Trabzon Maçka Sevinç Köyü kadınları

El Örgüsü Çoraplar

Trabzon-Maçka yöresi, yakın geçmişe kadar diğer yörelerdeki çoraplardan farklı olarak guguslu kadın çorapları ile tanınmış, bu çoraplar daha çok Maçka ilçesinin eski adı Soldoy olan Sevinç Köyü ile eski adı Mağura olan Örnekalın Köyündeki kadınlar tarafından örülmüş ve kullanılmıştır.

Trabzon ilçe ve köylerinde, elde, beş şiş ile örülen kadın çoraplarından farklı olarak Maçka yöresindeki kadınların geçmişte ördüğü diz altı boydaki boğazı guguslu, kalemi örnekli, ayaklığı düz kadın çorapları da artık günümüzde kaybolan değerlerimizden biri olmuştur.

Bu çorapların boğaz kısmında iki renk iplikle gugus çevrilmiş, gugus rengi olarak kadının elinde hangi renk iplik varsa o renkler kullanılmıştır. Çoğunlukla siyah- kırmızı, yeşil- kırmızı, bordo- yeşil gibi renkler ile yörede çivi olarak ifade edilen beş şiş kullanılarak gugus çevrilmiş, işlediği yün ile çorabın kalem kısmı örülmeye başlanmıştır. Kalem kısmına cimcik, yanitsa, ifteri dalı, burma örnekleri koyulmuş, bu örneklerden sadece bir tanesi ile kalem kısmı örüldüğü gibi birkaç örnek bir arada da olacak şekilde örülen çoraplar da olmuştur. Kalem kısmı örüldükten sonra düz örgü ile ayaklık kısmı örülmeye başlanmış, burun kesilmiş, çilgi veya sivri topuk örülerek çorap tamamlanmıştır.

Çorabın en erken yıpranan kısmı ayaklık olduğu için, ayaklık kısmı çift kat örülmüştür. Ayaklık kısmında da en erken yıpranan kısım topuk olmuş, sivri topukta yıpranan kısım kesilip, ilmekler şişe geçirilip yeniden topuk örülerek çoraplar uzun yıllar kullanılabilmiştir. Yapılan bu tamir işlemine Maçka ilçesi Sevinç Köyünde aşlama denilmiştir.

Görsel 6. Maçka ilçesi Sevinç Köyü kadınının guguslu çorabı ön ve ayaklık görünümü

Maçka yöresi kadınının örüp, kullandığı bu tek renkli çoraptan farklı olarak Akçaabat, Tonya, Şalpazarı ve çevresinde ise kadınlar tarafından renkli ipliklerle örülmüş Alaca Çorap kullanılmıştır. Diz altı boydaki bu çoraplar da yine kadınlar tarafından beş şiş ile elde, çarşıdan alınan orlon iplikle örülmüştür. Çorapta renk olarak yeşil, sarı, koyu pembe, beyaz, kırmızı kullanılmış, bu renklerden iki veya üç tanesi ile enine çizgiler örülmüş, çizgiler örülürken içlerine siyah iplikle genellikle geometrik desenler yapılmıştır.

Görsel 7. Akçaabat Düzköy kadınının Alaca çorabı ön- arka görünüm

Şair Bedri Rahmi Eyüboğlu'nun "Kadınlarımız" şiirinde belirttiği gibi "sofradaki yeri öküzden sonra gelen", söz hakkı olmayan, kayıtlarda yer almayan kadın Cumhuriyetle birey sayılmıştır. Adeta bir kadın devrimi olan Cumhuriyetin ilanı sonrası Mustafa Kemal Atatürk liderliğinde kadına çeşitli haklar verilmiş, 17 Şubat 1926 yılında kabul edilen Medeni Kanun ile birden fazla kadınla evlenme yasaklanmış, boşanmalarda kadına söz hakkı verilmiştir. Miras konusunda kız ve erkek çocukların eşit pay alması sağlanmış, kadınlara 3 Nisan 1930'da belediye, 26 Ekim 1933'te muhtarlık ve köy ihtiyar heyeti, 5 Aralık 1934'te milletvekili seçme ve seçilme hakkı verilmiştir. Çeşitli hakları elde edip, eğitim gören Türk kadını özelinde Trabzon kadını da meslek sahibi olmuş, kamusal alanda yer aldığı gibi milletvekili ve muhtar seçilmiştir. 5.Dönem Milletvekili seçimlerinde Ayşe Seniha Hızal Trabzon'un ilk kadın milletvekili olarak meclise girmiş, çağdaş kıyafeti ile bir Cumhuriyet mucizesi olarak kürsüye çıktığında, erkek egemen bir mecliste kadının simgesi, sesi, öncüsü, örneği olmuştur.

Türk Kadını özelinde Trabzon kadını kendisine Cumhuriyet ile sağlanan ne çağdaş yaşamdan, ne çağdaş kıyafetinden ödün vermeden, ülkesini çağdaş uygarlık düzeyine çıkarmak üzere çalışıp, üreten bir birey olarak yaşayacak, Ata'sına sonsuza değin minnettar kalacaktır.

Kaynaklar

Mine Demir, Osmanlı Kadınları Arasında Modanın Yaygınlaşmasında Bir Araç Olarak Biçki Dikiş, Bartın Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi, Cilt: 1, Sayı: 2, Aralık 2016, s.71, 75

Nazmiye Aydın, Trabzon'da Kadını Giydiren Terziler, Terzi Kızlar Örneği, Karadeniz Araştırmaları Enstitüsü Dergisi, 2022, 8/16, s.590

Veysel Usta, Kadınların Toplumsal Yaşama Katılmalarında Öncü Bir Kurum: Trabzon Biçki Dikiş Yurtları, Uluslar arası Geleneksel Sanatlar Sempozyumu Bildiriler Kitabı, Nisan 2017, Trabzon, s. 591, 592

Behire Hakkı, Biçki Nazariyatı ve Kavainin Tedrisat-ı Aliye Kısmı, İstanbul, 1332- 1329, Matbaa-i Hayriye ve Şürekası, s. 3
Behire Hakkı, Türk Kadınları Biçki Yurdu'nun Teşkilat-ı Esasiye ve Talimatname-i Dâhilisi, İstanbul, 1341

Şefika Kurnaz, Türk Yurdu ve Kadın (1911-1918), Türk Yurdu, Şubat 2011, Cilt 31 (62), Sayı282, s. 58-64

Mesut Çapa, "Giyim Kuşamda Medeni Kıyafetlerin Benimsenmesi ve Trabzon Örneği", Toplumsal Tarih, Sayı 30, 1996, s. 22- 27

Veysel Usta, Bahar Usta Baki, "II. Meşrutiyet ve Erken Cumhuriyet Dönemlerinde Trabzon'da Kadın" Karadeniz İncelemeleri Dergisi, Sayı 20, (Bahar 2016), s. 225- 274

Hayrettin Ziya Taluy, "Akşam Kız Sanat Okulu ve Trabzon Kadınlığı", Yeni yol, 17 Mayıs 1937
Osman Hamdi Bey ve Marie de Launay, Çeviren Erol Üyepazarıcı, 1873 yılında Türkiye'de Halk Giysileri, Elbise-i Osmaniyye, Sabancı Üniversitesi 1999, s. 305

Yüksel Aksu, Tarihi Süreçte Trabzon Kadınının Giyinişi Albümü, Trabzon Vakfı Yayını, 2005, s. 103, 105, 108, 112, 114, 116, 117, 118, 121, 129, 144, 145, 168, 169, 239, 120
<https://eksisozluk.com/makarr-i-nisvan--2404743> erişim 6.4.2020

<https://www.facebook.com/groups/PinarAlparslan,FerihanKotancıAygülünkızı>, 2023
Güler (Sürel) Gündüz fotoğraf albümü, 2018

Prof. Dr. Coşkun Erüz, Trabzon Doğal ve Tarihi Değerleri Koruma Derneği Başkanı, Şubat 2024

GENÇ KALEMLER

ANTENLİ RADYO

Ezel ALTUNIŞIK*

Yüzlerce çehre görünürdü her yandan
Onlarca ses geçerdi duvarlardan düşüncelerden
Yankılı hepsi birbirine benzeyen

Fakat bir antenli radyom vardı
Sevgi bekleyen bir çocuk misali beklerdim yamacında
Yetmişlik bir plak dinler gibi nefesi doldururdu ciğerime o şahane sesleri

Bir Temmuz sabahıydı eskilerden
Gün henüz yeni doğmuş gibiydi
Taş duvardaki radyoda bir ses vardı
Şu cümleyi kuruyordu derinden:
"Kapılırim sahilin yosunlu rüzgarına"

Ve devam ediyordu hatıralarıma karşı
Müzikle birleşiyordu yalın ve duygulu
Doyasıya sevmeyi söylüyordu

* Şair

u
ü

2018 K

Öğretmenleri;
yeni nesil
sizlerin eseri
alacaktır.

H. Atatürk

24

KASIM
ÖĞRETMENLER GÜNÜ

Kıymetli Öğretmenler

HOŞ GELDİN, BEN: UZUN ZAMANDIR BEKLEYEN BEN

Songül GÜNEY*

Hayatın içine kapıldığımızda, kendimize en son ne zaman “Hoş geldin” dediğimizi çoğu zaman hatırlamayız. Çünkü çoğumuz, kendimizi hep bir sonraya bırakarak yaşarız. Başkalarının ihtiyaçlarına yetişirken, kendi iç sesimizi kısmaya alışırız. Ben de öyleyim.

Ben, Songül Güney...

Yıllarca içimde sessizce bekleyen, ertelediğim o “Ben’le yeniden karşılaştığım gün, Hoş Geldin, Ben kitabının ilk cümlesi kendiliğinden oluştu.

Bu kitap, aslında hepimizin yıllardır unuttuğu bir çağrı:

Kendimize dönme zamanı.

Kimse bize “hoş geldin” deme

diğinde, insan bir noktada kendi kapısını kendi açmayı öğreniyor. Ben de kendi kapımı açtığımda, içimde uzun süredir susturulmuş bir yolculuk beni bekliyordu.

Bu Kitabı Neden Yazdım?

Açık konuşmak gerekirse... Kendime uzun yıllar boyunca hiç vakit ayırmadım. Hep birilerine yetiştim; sorumluluklarım, beklentiler, koşuşturmalar... derken kendi içimdeki ses hep geri planda kaldı.

Gece Yiyen Kadın karanlığımı anlamaya çalıştığım bir dönemdi. Hoş Geldin, Ben ise o karanlıktan çıkarak kendime yeniden yer açtığım süreç.

Evet, bu kitap bir devam kitabı. Ama sadece hikâyenin değil; benim de kişisel yolculuğumun devamı.

Yıllarca başkalarının çizdiği sınırlarla yaşadım.

“Sabret, güçlü ol, hissetme, idare et, sen yaparsın...”

Dışarıdan bakınca güçlü görünüyordum ama içimde hep doldurulamayan bir boşluk vardı.

Bir gün fark ettim:

Aslında kendimi ihmal ediyordum.

Ve artık kendime dönmek, kendi benliğime “Hoş geldin” demek istedim.

Bu kitap, tam olarak bu fark edişin hikâyesidir.

Kendine ayrılmayı bekleyen zamanların, görmezden gelinmiş duyguların ve yeniden başlamanın hikâyesi.

Kitaptan Küçük Düşünceler

Kitabın içinde yer alan bazı cümleler hem benim hem de okuyanın içsel yolculuğuna ışık tutuyor:

“Dış dünyanın karmaşasında kaybolduğumda, kendi sessiz köşemde kendime hoş geldin dedim.”

Günlük yaşamın içinde kendimizi unutmanın ne kadar kolay olduğunu anlatıyor.

“Kimseye layık görmediğim bir beni, kendime sunmuş olmanın huzuruyla yaşıyorum.”

Bu cümle, kendi değerimizi fark etmenin ve kendimize ait olanı yeniden sahiplenmenin önemini vurguluyor

“Hayatın koşuşturmacasında kendimize verdiğimiz en büyük hediye, durup içimize bakmaktır.”

Kendini dinlemenin basit ama güçlü bir eylem olduğunu hatırlatıyor.

“Beni en çok duyan, hiç konuşmadığım cümlelerdi.”

Sessizliğin içindeki hakikati, geçmişten gelen içsel konuşmaları işaret ediyor.

*Yazar

İçsel Yolculuğun Üç Direği: Yalnızlık, Geçmiş ve Kabul

Hoş Geldin, Ben sadece bir kitap değil; bir içsel yolculuk rehberi. Kuru teoriler değil; deneyimlerimden, gözlemlerimden ve kendi dönüşümümden oluşuyor. Bu yolculuğun üç temel dayanağı var:

Yalnızlık, Geçmişle Yüzleşme ve Kusurluluğu Kabul.

1. Yalnızlığın Gücü

Yalnızlık çoğu zaman korkulan bir duygu olarak görülür. Oysa yalnızlık, insanın kendini en net duyduğu alandır. Yaratıcılık, iç huzur ve fark ediş, çoğu zaman tek başına kaldığımızda belirir.

Kitabı yazarken de en çok yalnızlığın iyileştirici yanını hissettim.

“Yalnızlık, kapıyı dışarıya kapatıp içeriye açmaktır.”
Bu, kendimle kurduğum yeni ilişkinin başlangıcıydı.

2. Geçmişle Yüzleşme ve Affetme

Geçmiş, hepimizin taşıdığı bir çanta gibidir. Bazen hafif, bazen ağır... Ama taşımaya mecbur olmadığımız bir yük aslında.

Affetmek, güçsüzlük değil; özgürlüğün kapısıdır.

Geçmişte konuşamadığım, söyleyemediğim birçok cümleyle yüzleştim.

Ve şunu öğrendim:

Kendi geçmişini affetmeyen biri, geleceğini inşa edemez.

3. Kusurluluğu Kucaklamak

Toplum kusursuzluğu dayatır. Ama insan kusurlarıyla bir bütündür.

Kendime “Hoş geldin” derken, en çok da mükemmel olmaya çalışmaktan vazgeçtiğim anda rahatladım.

“Kimseye layık görmediğim bir beni, kendime sunmuş olmanın huzuru...”

Kusurluluğu kabul edebilmek, gerçek özgürlüğü getiriyor.

Dönüşümün Başlangıcı: Peki Sen Hazır mısın?

Okurlardan aldığım en özel geri bildirim şu oldu:

“Kitap bitti ama ben bitmedim; içimde bir şey devam ediyor.”

Benim için bundan daha değerli bir cümle yok.

Hoş Geldin, Ben, rafta duracak bir kitap değil; sayfaları zaman zaman açılıp yeniden okunacak, altı çizilecek, düşünmeye teşvik eden bir yol arkadaşı.

Eğer sen de;

- Hayatının yönünü yeniden belirlemek istiyorsan,
- Kendine daha fazla şefkat göstermeyi öğrenmek istiyorsan,
- Yalnızlığın içindeki huzuru fark etmek istiyorsan...

Bu kitap senin için bir davet.

Kendi iç dünyanın kapısını aralamaya, içindeki uzun zamandır bekleyen “Ben’le yeniden tanışmaya davet. Sayfaları çevirirken bir an dur, derin bir nefes al ve kendine söyle:

“Hoş geldin, Ben.”

Belki de bu cümle, hayatının en önemli başlangıcı olacak.

HOŞ GELDİN BEN

Songül Güney

"Kendine iyi bak; çünkü asil sesin,
sessizliğinde saklı."

yason

Edebiyat

Edebiyat

HOŞ GELDİN BEN

Songül Güney

yason

HOŞ GELDİN BEN

Songül Güney

yason

Edebiyat

TEKİN KÜÇÜKALİ

Kemal KÜÇÜKALİ*

"Kızılay" gibi büyük ve köklü bir kuruluşun başında olmak çok az insana nasip olan onurlu; bir o kadar da sorumluluk isteyen zor görevdir, her an sınava hazır olmayı gerektirir. Ne zaman, nerede, hangi büyüklükte olacağı önceden kestirilemeyen doğal afetler, Kızılay gibi yardım kuruluşlarının yeterliliğini test eder. Geçmişteki afetlerde Kızılay'ın iyi hazırlanmadığı, eğitimsiz personelle, eski malzemelerle, ilkel usullerle yetersiz kaldığı görüldü. Tekin Küçükali'nin döneminde Kızılay'ın üzerinden ölü toprağının kalktığını, yararlı işleriyle hemen her gün gündemde olduğunu görüyoruz. Kızılay'ın uzman kadrolarla, yeterli malzemelerle her zaman hazır bir kurum haline geldiğini biliyoruz, doğal afetlerden yüzünün akıyla çıkacağına inanıyoruz.

Tekin abimiz insanlara yardım etmeye alıştı. Kızılay başkanlığı ona çok yakıştı, yardım elini yurt dışına da uzatma fırsatı buldu. Geniş tanıdık çevresiyle ulaşamayacağı yer yoktur, başı sıkışanlar onu arar. Yıllardır "işsizlik afeti"nin kazazede gençlerine yardım eder, onları işsizlik afetinden kurtarır, iş sahibi yapar. Gençlerin "iş" bankasıdır. Ailelerin umududur. Anneler bebeklerini "uyusun da büyüsün, büyüyünce Tekin Amcası ona iş bulsun," diye uyuturlar.

Kasabasına, köyüne büyük yararları olmuştur, bilen bilir, bilmeyeninki nankörlüğündendir. Köyünü hiç unutmaz her fırsatta gelir, gelmesiyle Zavlı şenlenir, ünlü misafirleri köye renk katar. Sayesinde "Deprem Dede" (Ahmet Mete Işıkara) köylümüz, kapı gibi nüfus cüzdanıyla da akrabamız olmuştur.

Köylüsünün Tekin'den istekleri hiç bitmez. Neler istemezler ki, muhtar yol, su; hoca lojman; öğretmen okula bilgisayar; arabası olanlar asfalt yol; arabası olmayanlar teleferik; Mürvet ablamız afet evine eşya, Hashatun ablamız evini su basmasın diye duvar...

Televizyonlarda görünce gurur duyarız. Hitabet ustasıdır. Konuşmalarında hiçbir "gaf"ın olmayacağını bilir, gönül rahatlığıyla dinleriz.

Liderlik vasfı vardır, cemiyetçiliği çok iyi bilir, birlik ve beraberliğimizi sağlar. Nişan, nikâh, düğün törenlerimizin şeref konusudur.

Biz ondan razıyız, Allah da razı olsun.

*Dr., Yazar

GİTME

İbrahim Hakkı GÜNDOĞDU*

Terk edip gitmek diye bir kaderi yok hayatın, gitme
Gideceksen bizimle ol, bize rehberdir sıratın, gitme
İnsan meçhul, yollar yaban, dertler derya olmuş durur
Seni çok sevdi yürekler, mekâna uydu fitratın, gitme

Eğer arkana bakmadan, gidersen bu uçsuz yolda
Mahvoluruz biz burada, kanadı kırılır hattın, gitme
Kalbî arzular seninle, yalvarışlar arşa değer
Bunca tutamazken seni, gitmekle nedir muradın, gitme

Gözlerimiz yaşla dolu, kalplerimiz kanlı hüzün
Öyle can oldun ki bize, bize ram oldu hayatın, gitme
Cananı cana yükledin, kalpleri sana yükledin
Aşk üzere yığıldın aşkı, bu canları sen anladın, gitme

Gelişlerin şölen oldu, gidişin yetim bırakır
Gördük yetimler ahına üzüldün ve çok ağladın, gitme
Her birimiz matem tuttu, çok severek üzdük seni
Yüreğin öyle yandı ki, öyle döküldün-kanadın, gitme

HASRET

Ahmet YAYLA*

Yüreğimden ağır, bağrımda isyan
Suyu zulüm bağlar, çiğliği zindan
Usandım, her sabah toprak olmaktan

Fani kilitleri sökemedim ki
Tutkuları sana, çekemedim ki

Kırıldı kanadım,kaldım göklerde
Sonsuz hayallerim, tükendi yerde
Şafağı gömdüler, şu kubbelerde

Ufuklarım tutsak, uçamadım ki
Mağraları arş'a açamadım ki

Bir yitik ses olsam, yıkardım göğü
Ah çeker kaç yerde, yakardım göğü
Bir damla yağ gibi dökerdim göğü

Kara yazıları silemedim ki
Yalnızlığı dosta bölemedim ki

Sanırım mahşerdir, sorulan benim
Kanlı vakitlere sarılan benim
Kaçtığım bendedir, varılan benim

Tutsak aynaları kıramadım ki
Seni kimselere, soramadım ki

Yokluğa bıraktım,kalpsiz zamanı
Sevgiye çağırdım toprak olanı
Güllere kan düştü, bekle tufanı

Tanrısız dağları, aşamadım ki
Yar nasıl öleyim, yaşamadım ki

AKADEMİK | ARAŞTIRMA

NATO ASKERLERİNİN OBJEKTİFİNDEN: BİR ZAMANLAR TRABZON

Sadettin KORKMAZ*

Bu yazımızda Trabzon'da görev yapan NATO askerlerinin 1959-1970 yılları arasında Trabzon ve çevresinde çektikleri fotoğraflardan söz edilecektir. Fotoğraflarda Trabzon'un yaklaşık 65 yıllık süreçteki değişimini gözlemek mümkün olacaktır.

Bilindiği gibi Kuzey Atlantik Antlaşması Örgütü (NATO), 1949 yılında Sovyetler Birliği'ne karşı ortak bir güvenlik sağlamak amacıyla ABD, Kanada ve bazı Batı Avrupa ülkeleri tarafından kurulmuştur. Türkiye, soğuk savaş yıllarında Sovyet tehdidine karşı NATO'ya girmek için başvurdu ve 29 Ocak 1952'de ABD Senatosu Türkiye'nin üyelik başvurusunu onayladı. Türkiye Büyük Millet Meclisi de 18 Şubat 1952'de Türkiye'nin NATO'ya katılmasına karar verdi. Türkiye'nin NATO'ya girişinden sonra ülkemizin değişik bölgelerinde üsler kurulmaya başlandı. Bu üslerden biri de 11 Temmuz 1959 yılında Trabzon Boztepe'de kurulan NATO üssüdür. Bu üs 1970 yılına kadar açık kaldı ve daha sonra kapatıldı.

NATO üssünde görev yapan başta Amerikalılar olmak üzere, İtalyan ve Fransızlardan oluşan NATO askerleri görev yaptıkları yıllarda Trabzon'un çeşit yerlerinden özellikle tarihi ve turistik mekânların fotoğraflarını çekmişler ve askerlik sonrası kurdukları internet sitesinden bu fotoğrafları ve anılarını paylaşmışlardır. Paylaşılan fotoğraflar hem siyah-beyaz ve hem de renkli olup renkli fotoğraflar muhtemelen dia (slayt) olarak çekilmişler ve taranarak siteye konmuştur. Fotoğraflarda 1960'lı yılların Trabzon'u ve çevresinin doğal hali, insanların sosyal durumu ve benzeri özellikleri açıkça gözlenmektedir.

O yılların Türkiye'sinde fotoğrafçılığın yaygın olmadığı, insanların sadece resmi işlerde kullanılmak üzere vesikalık fotoğraf çektikleri bir dönem olmuştur. 1960'lı yıllarda Almanya'ya giden işçilerin izinlerinde getirdikleri fotoğraf makineleriyle toplumda yavaş yavaş fotoğraf çekme kültürünün oluşmaya başladığı görülür. Bunlar daha çok aile fotoğrafları, toplu arkadaş fotoğrafları ve benzeridir. Bu bakımdan NATO askerlerinin çektikleri Trabzon fotoğrafları, kentin geçmişi ve değişimini gözlemek açısından çok önemli olmaktadır.

2010 yılında askerlerin kurduğu internet sitesinden arşivlediğim aşağıdaki fotoğraflar, NATO üssünde görevli askerlerden John Duhaime (1958), Don Eddy (1959), Lew Culkin (1959), Patrik Fero (1959), Tom Karjala (1959), Richard Dick (1961-62), Bill Stover (1962), Wayne Bohannon (1963), Joe Bucker (1962-63), Lee De La Rosa (1962-63), Rich Pointer (1962-63), Larry Jaffe (1966-67), Marshall Mckennan (1969), Mike Fingerhut, Sal Mier, Jim Palmer, Joe Bucker ve Bill MccFall tarafından çekilmişler ve internet sitesinde yayımlanmışlardır. Fotoğrafları çekenleri ayrı ayrı yazmak yerine fotoğrafların üzerine sadece NATO işareti konmuştur. Çok sayıda fotoğraf arasından seçilen ve Trabzon'un içini, çevre bölgeleri, tarihi mekânları, sosyal hayat ve insanları gösteren bu fotoğraflar gruplandırılarak açıklanmaya çalışılmıştır.

Ancak bazı insanların kimlikleri ve dükkanların yerleri maalesef belirlenememiştir. Bir sonraki çalışmada eski fotoğraflarla güncel fotoğrafların karşılaştırılması yapılarak 65 yıllık süreçteki değişim gözlemlenecektir. Bu fotoğrafların değeri ve önemi yıllar geçtikçe çok daha iyi anlaşılacağını düşünüyorum. Günümüzde internette dolaşan eski Trabzon fotoğraflarının birçoğunun NATO'da görevli askerler tarafından çekildiğini de belirtmek isterim.

Trabzon Boztepe NATO Üssü'nün Fotoğrafları

NATO Üssü'nün kurulduğu Boztepe, kentin hemen güneyinde volkanik kayalardan oluşan 258 m rakımlı bir tepe olup kente ve çevreye hâkim bir yerdir (Foto-1).

* Prof. Dr. KTÜ Emekli Öğretim Üyesi

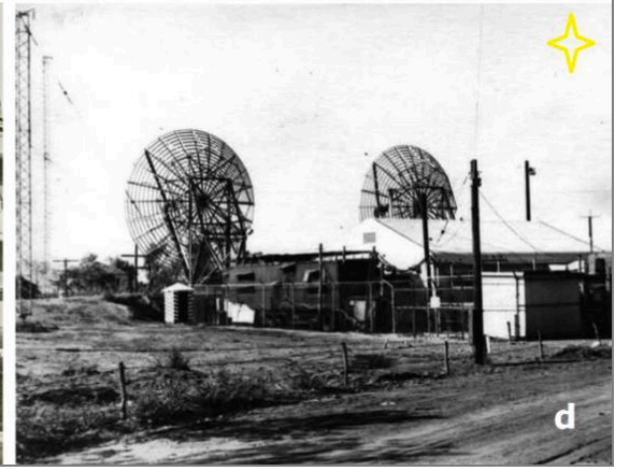

Foto-1 a) NATO Üssü binaları ve sol üstte Trabzon limanı; b) Boztepe, üs ve arka planda kent; c) Trabzon Hava İstasyon binası; d) Kuzeye dönmüş radarlar.

Trabzon ve Çevresinin Fotoğrafları

Trabzon'un kent merkezinden ve sokaklarından çok sayıda fotoğraf vardır. Ayrıca üssün bulunduğu Boztepe'den kenti ve limanı gören fotoğraflar da önemli bir yer tutmakta olup hemen her askerin benzer fotoğrafı bulunmaktadır (Foto-2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10, 11, 12, 13, 14).

Foto-2 a) Meydan Parkı kuzeyinden eski belediye yönüne bakış; b) Boztepe yokuşundan Meydan'a bakış

Foto-3 a) Atapark Zindan Kule; b) Meydan'dan eski Sulhan binasına bakış; c) Taksim Meydanı; d) Eski havaalanı girişi; e) Boztepe'den üniversite ve Kalkınma Mahallesinin kurulduğu alan.

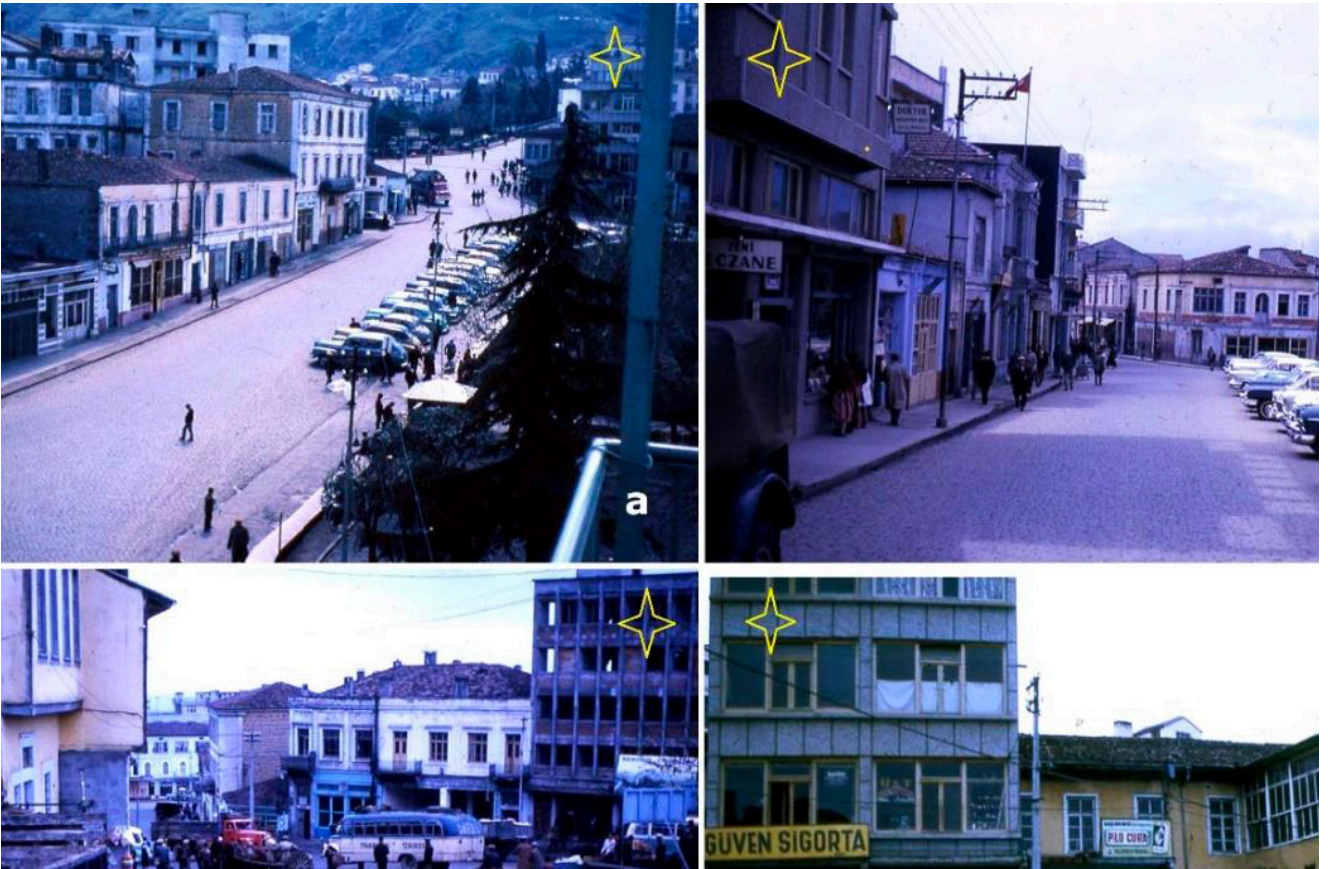

Foto-4 a) Meydan Parkından Taksim yokuşu, b) Meydan Parkından Uzunsokak girişi; c) Taksim yokuşu; d) Meydan Parkının güneyi, Çebi İş Merkezinin şimdiki yeri. Foto a ve b'de parkın etrafında yer alan dönemin ticari taksi durakları.

Fotoğraf-5 a) Meydan Parkından Uzunsokak girişi; b) Kahraman Maraş Caddesi; c) PTT merkez binası; d) Esentepe (Arafilboy).

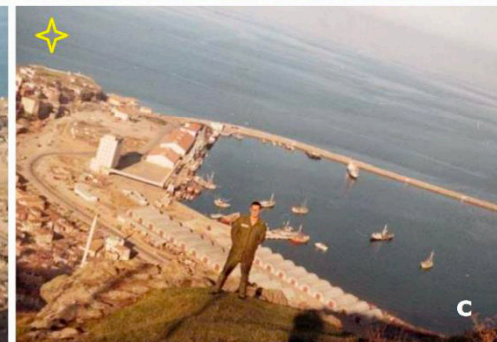

Foto-6 Boztepe'den Trabzon'a bakış. Tünel henüz yok. Fotoğraftaki asker Larry Jaffe'dir.

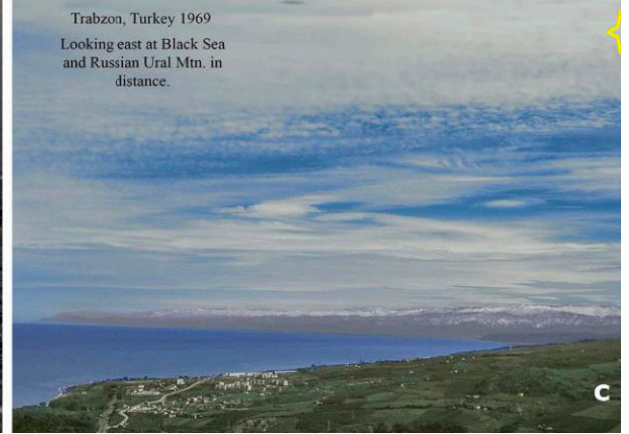
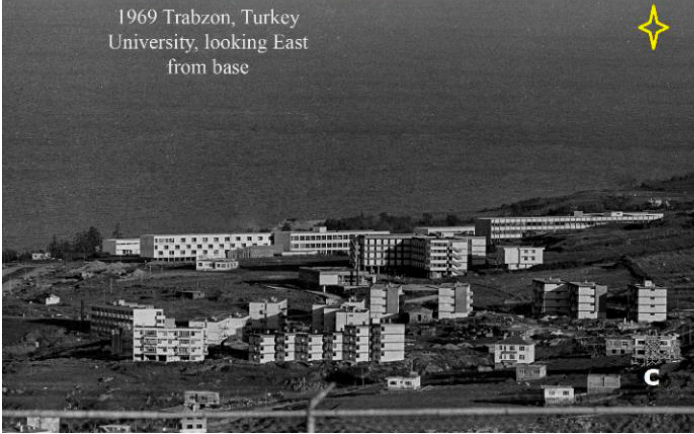
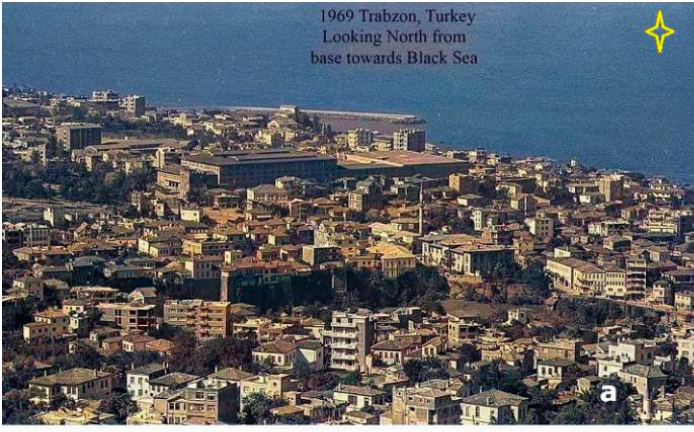

Foto-7 a) Boztepe'den Ortahisar, Tekel Binası; b) Kalepark ve tünel; c) KTÜ binaları; d) Boztepe'den KTÜ ve arka planda Kaçkar Dağları.

Foto-8 a) Boztepe'den Akçaabat yönüne bakış; b) Boztepe'den liman; c) Tünelin çıkışından Boztepe; d) Sülüklü Mezarlığı, arkada KTÜ ve Kalkınma Mahallesinin kurulduğu boş alan.

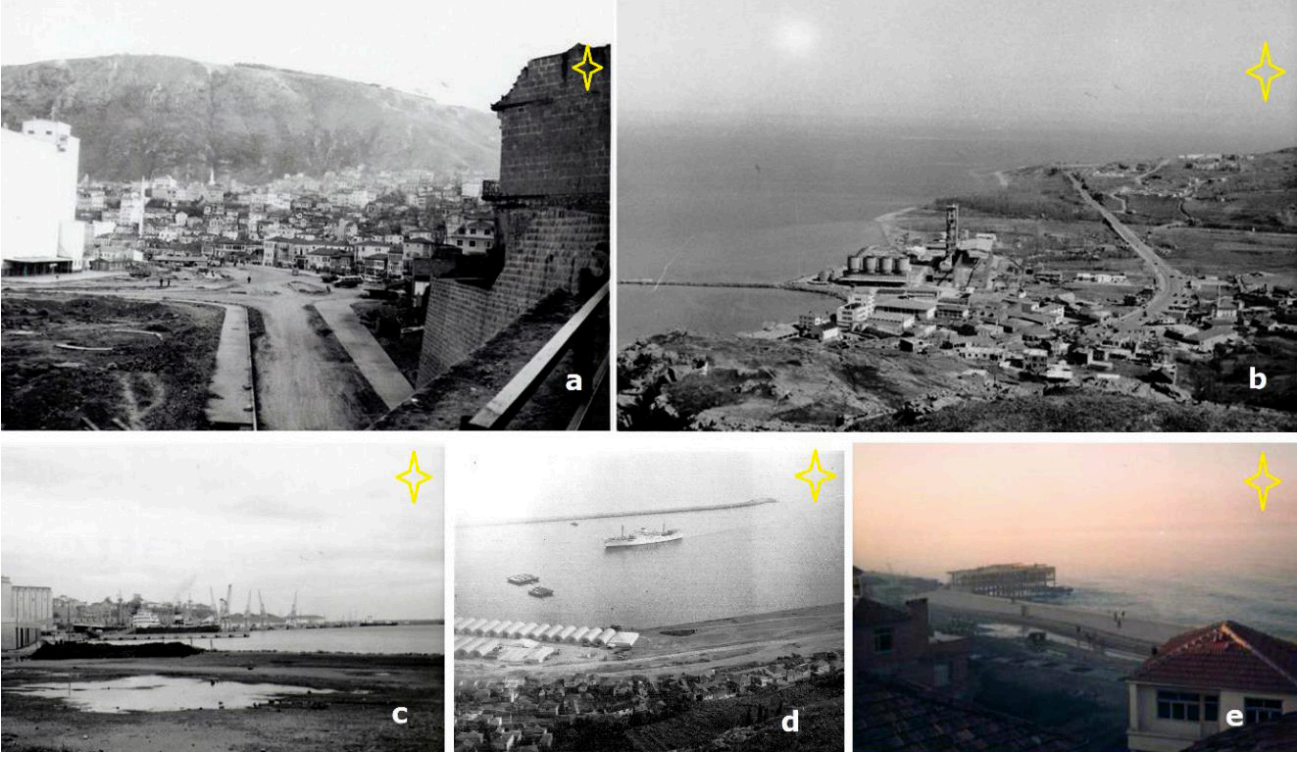

Foto-9 a) Tünel inşaatından Çömlekçi ve Boztepe; b) Değirmendere; c) Liman sahası; d) Yolcu gemisinin limana girişi; e) Ganita'da şimdi yıkılmış olan Emperyal Gazinosu'nun inşaatı.

Foto-10 a) Atatürk Anıtı ve Meydan Parkı; b) Meydan Parkının batısı, karşıda sağda Uzunsokak girişi; c ve d) Kunduraacılar Caddesi, sağda İş Bankası binası.

Foto-11) a) Değirmendere Ulusoy Petrol istasyonu; b) Esentepe Mah. Sefer Özgür Caddesi; c) Çömlekçi; d) Hamallar ve otobüsün üzerine yük alınması; e) Limanda yük gemisi ve vinçler.

Foto-12 Zigana Geçidinde dükkanlar ve güneşlenen insanlar.

Foto 13- Trabzon Limanı

Foto-14 a) Kalepark'tan Moloz yönüne bakış. Sahil yolu henüz yok. b) Limanda büyük ahşap motorlar; c) Trabzon Havaalanı ve Fokker (F27) tipi yolcu uçağı; d) İstanbul Yeşilköy Hava Limanı.

Trabzon'daki Tarihi Mekanların Fotoğrafları

NATO askerleri Trabzon'da görev yaptıkları süre içinde kente yakın olması nedeniyle en çok ziyaret ettikleri tarihi yerlerin başında Cephanelik gelmektedir. Hafta sonu gezilerinde ise Maçka vadisi ve Sumela ziyaret edilen yerler arasındadır (Foto-15, 16, 17, 18).

Foto-15 Meryemana (Sumela) Manastırının giriş tabelası ve manastırın harabe durumu.

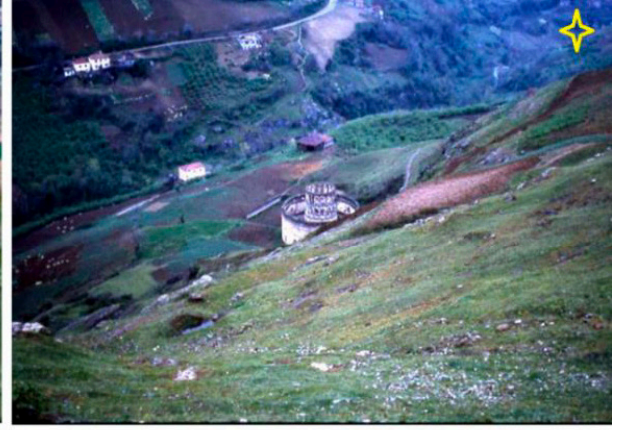

Foto-16 Farklı askerler tarafından çekilmiş Cephanelik fotoğrafları.

Foto-17 Maçka'dan; a) Karayolları bakım arabası ve ekibi; b) Yolcu bekleyen minibüs; c) Maçka Askerlik Şubesi ve Larry Jaffe; d) Maçka merkezde Trabzon ve Meryemana yön levhaları.

Foto-18 Kanlıpelit sırtından güneye Maçka vadisine bakış. Fotoğraftaki tarihi kemer köprü 1990 yılındaki selde yıkıldı. Şimdiki yeni otoyol vadinin sağ yamacından dere boyunca devam ederek Maçka tüneline kavuşmaktadır.

Trabzon'daki Sosyal Yaşam ve İnsanlar

1960'lı yılların Trabzon'u hem nüfus açısından ve hem de sosyal imkanlar açısından oldukça sınırlıydı. Yabancılar için bakkallar, at arabaları, hamallık ve seyyar satıcılık çok ilginç meslekler olarak görülüyordu. Bu bakımdan çok sayıda fotoğraf çekilmiş ve paylaşılmıştır (Foto-19, 20, 21, 22, 23, 24).

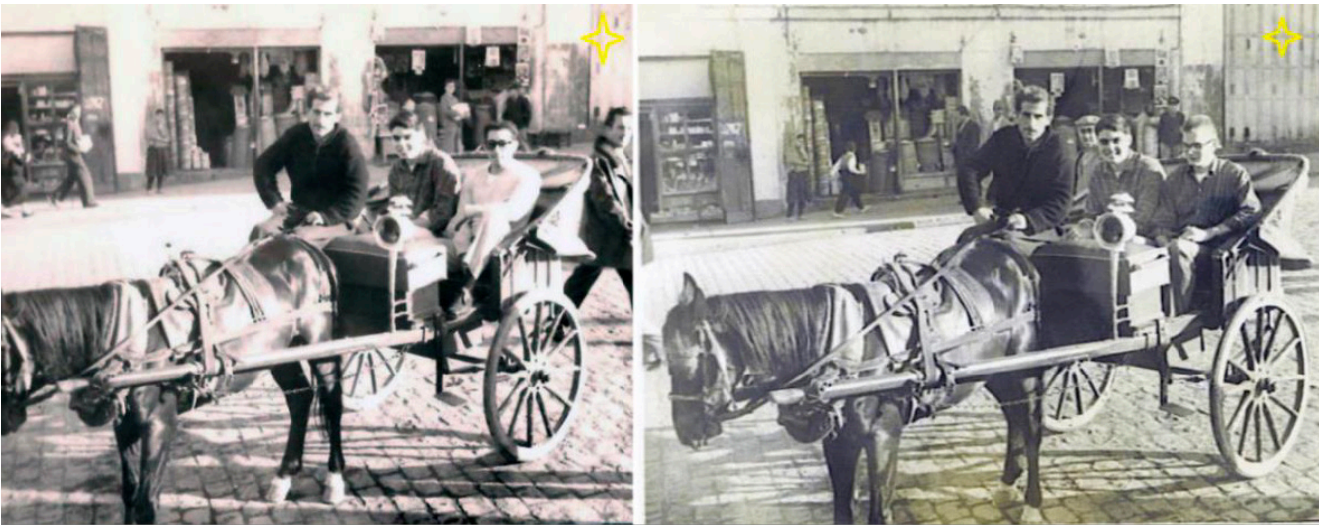
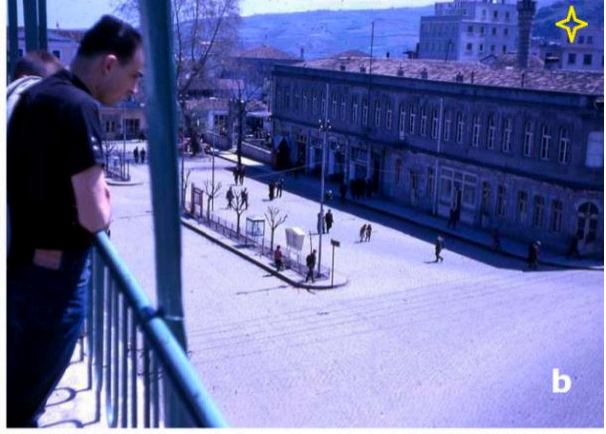

Foto-19 1960'lı yılların en önemli nakliye araçlarından olan at arabası (fayton) ile gezen ve fotoğraf çek-tiren askerler.

a

b

c

d

Foto-20 Küçük limanda su kayağı için kurulan iskele ve sürat motorları; b) Meydan'da Yeşilyurt Oteli'nde kalan bir askerin çevreyi seyretmesi; c ve d) Terzi Sabri Özpamir ve mağazası.

a

b

c

d

Foto-21 a) El arabası ile satış yapan seyyar satıcılar; b) İş bekleyen hamallar; c ve d) Kunduracılar Caddesi, insanlar ve hayvanlar.

Foto-22 a) Taksim Meydanında Mehmet Ekmekçiöđlü Fırını, Ertuđrul Fırınıının tam karşısında idi; b) Boz-tepe yokuşunda meşhur olağın Fırını, şimdi az aşağıda hizmet veriyor; c) Bir mahalle bakkalı, d) Bir ayakkabı boyacısı.

Foto-23 Dönemin en önemli alışveriş mekânları: Mahalle bakkalları.

Foto-24 a) NATO'da çalışan Türk personel; b) Mahallenin çocukları; c) Wayne Bohannan ve Hasan Tahsin Coşkun; d ve e) Aras Perekli Lew Culkin ve diğer askerlerle ile birlikte (işaretli, 1959).

Not: Türkiye'de görev yapan NATO askerleri çektikleri fotoğrafları Tuslog üzerinden kurdukları internet sitelerinde paylaşmışlardır. Bu fotoğraflar da Trabzon'da görev yapan NATO askerlerinin kurduğu bir internet sitesinden 2010 yılında alınmış ve arşivlenmiştir. Bu sırada Larry Jaffe isimli bir askerle de internet üzerinden yazışmalar yapılmıştır. Ancak 2025 yılı sonunda tekrar aynı askere birkaç e-posta gönderildi ise de cevap alınamamıştır. Daha sonrasında 2021 yılında fotoğrafların paylaşıldığı sitenin de kapandığını öğrenilmiştir.

EĞİTİMDE BAŞARIYA GİDEN YOL GÜVENLİ OKULDAN GEÇER

İsmail DEMİRCİOĞLU*

Güvenlik, insanoğlunun en temel ihtiyaçlarından biridir. İnsanın sağlıklı bir biçimde varlığını sürdürebilmesi için kendisinin, işinin, ailesinin ve çevresinin güven içinde olması esastır. Güvenlik kavramı kamusal yaşamın farklı alanlarında kendisine yer bulmuştur. Güvenlik kavramının kullanıldığı alanlardan bir tanesi de eğitim olup bu kavram günümüz okul yönetimleri ve eğitim süreçlerinin ayrılmaz bir parçası hâline gelmiştir. Özellikle günümüzde yaşanan savaşlar, bölgesel çatışmalar, kıtlık, göç, ırkçılık, afet, şiddet, vandalizm, madde ve teknoloji bağımlılığı toplumların huzur ve güvenliğini olumsuz yönde etkilemektedir. Ülkeleri derinden etkileyen bu problemlerin çıktıkları eğitime ve eğitim kurumlarına olumsuz şekilde yansımaktadır. Eğitim ve öğretim süreçlerinin sağlıklı bir biçimde yürütülebilmesi ve güçlü nesillerin inşası için okullar güvenli mekânlar hâline getirilmelidir.

EĞİTİM VE GÜVENLİK PROJESİ

Günümüzde gelişmişlik düzeyi ve coğrafya fark etmeksizin dünyanın farklı ülkelerinde okul güvenliğiyle ilgili problemler yaşanmaktadır. Teknolojik ve ekonomik açıdan dünyanın en büyük devletleri arasında başı çeken Amerika Birleşik Devletleri'nden en geri kalmış Afrika ülkesine kadar okullarda güvenlik problemlerine şahit olunmaktadır. Zaman zaman dünyanın farklı ülkeleri ve ülkemizde de eğitim kurumlarında yaşanan güvenlik problemlerine basın yayın organlarında rastlanmaktadır. Başka bir deyişle okul güvenliği meselesi ülkemiz dâhil farklı toplumların temel meselesi hâline gelmiştir. Bu sebeple bu alanda, dünyada ve ülkemizde akademik çalışmalar yapılmaktadır.

Okul güvenliğiyle ilgili yapılan çalışmalar arasında 2018-2023 yıllarında yürütülen "Eğitim ve Güvenlik" projesi dikkat çekicidir. Millî Eğitim Bakanlığı, İçişleri Bakanlığı, Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı, Türkiye Belediyeler Birliği ile ortaklaşa yürütülen "Eğitim ve Güvenlik" projesinin okullarda yaşanan güvenlik problemlerinin çözümü noktasında değerli önerileri olmuştur. Okul güvenliği meselesi Millî Eğitim Bakanlığımız gündeminde olup konuyla ilgili çalışmalar devam etmektedir. Güvenli okul kavramının farklı boyutları bulunmaktadır.

ÖĞRENCİLERİN KARŞI KARŞIYA KALDIĞI TEHLİKELER

Genel bir ifadeyle güvenli okul "okulu oluşturan unsurlar olan öğrenci, öğretmen ve diğer çalışanların kendilerini fiziksel, duygusal ve psikolojik açıdan güven ve emniyette hissetmesi" olarak tanımlanabilir. Bunun yanında okul çevresinin güvenliği ve öğrencilerin okula emniyetli ulaşımı da bu kavram içinde değerlendirilmektedir. Başka bir deyişle güvenli okullar; okul çevresi ve okula ulaşım dâhil olmak üzere öğrenci, öğretmen ve okul çalışanlarının fiziki ve psikolojik baskı ile zorlama olmadan huzur ve güven içinde eğitim öğretim süreçlerini yürüttükleri mekânlardır.

Dünyada ve ülkemizde şiddet, vandalizm, ihmal, istismar, siber zorbalık, siber mağduriyet, internet, oyun ve uyuşturucu bağımlılığı gibi problemler okullardaki temel güvenlik problemleri arasında yer almaktadır. Ayrıca okul çevresinde ve içinde yaşanan güvenlik problemleri de okulların güvenliğini tehdit eden diğer unsurlardır. Yukarıda bahsedilen problemler sağlıklı okul iklimini bozan ve bu mekânları güvensiz hâle getiren konular olarak ortaya çıkmaktadır.

Okullarda yaşanan güvenlik problemleri öğrencileri ve öğrenme süreçlerini olumsuz yönde etkilemektedir. Bu çerçevede güvenlik problemi yaşanan okullarda psikolojik problemler, motivasyon düşüklüğü, odaklanamama, şiddet, istismar, farklı bağımlılık türleri, okula devamsızlık ve okul terkleri görülmektedir.

* Prof. Dr., Trabzon Üniversitesi Fatih Eğitim Fakültesi Dekanı

Bu problemlerin çözülebilmesi ve eğitim kurumlarının güvenli mekânlar hâline getirilebilmesi için idareci, öğretmen ve okul çalışanlarının bu problemlerin farkında olarak çözümüne yönelik yeterli bilgiye, beceriye sahip olması gerekmektedir. Ayrıca güvenli okul iklimi; okul idarecileri, veliler, öğretmen, polis ve jandarma gibi okul paydaşlarının iş birliği hâlinde çalışmasını gerekli kılmaktadır.

ANAHTAR UNSURLAR

Güvenli okulların inşası için okul paydaşlarına önemli rol ve sorumluluklar düşmektedir. Bu çerçevede lider ve farkındalığı yüksek öğretmen ve okul yöneticilerine ihtiyaç vardır. Ayrıca okul güvenliğinin inşası için anahtar unsurlardan bir tanesi de okul yöneticileri, öğretmen ile okul çalışanlarının rol ve sorumluluklarının açık ve net bir biçimde ortaya koyulmasıdır. Lider okul yöneticileri, veliler ve toplumla iyi ilişkilere sahip olmalı; okul yönetim süreçlerinde bu paydaşların önerilerini de dikkate almalıdır.

Okul yöneticileri; öğretmen, öğrenci ve okul çalışanlarıyla güven hissi ve saygıya dayanan samimi, açık ve net bir iletişime sahip olmalıdır. Bunun yanında etkili bir okul yöneticisi, okulu oluşturan iç ve dış bütün mekanlara hâkim olmalı ve okul güvenliğini tehdit edebilecek unsurlara karşı paydaşlarla beraber gerekli tedbirleri almalıdır. Bu süreçte okulun güvenlik riskleri ve problemleri açık bir biçimde ortaya koyularak kolluk kuvvetleriyle iş birliği yapılmalıdır. Ayrıca okul yöneticileri okulun krize hazırlık ve müdahale planlarını önceden hazırlamalıdır.

Okul güvenliğinin diğer bir önemli ayağı öğretmendir. Öğretmenler de okul yöneticileri gibi iletişime açık, samimi ve empatik bir bakış açısına sahip olmalıdır. Öğretmenler, öğrencilerin akademik başarılarının yanında onların sosyal, ahlaki ve değer gelişimine de odaklanmalıdır. Bunların yanında öğretmenler, öğrencilerine eşit muamele etmeli ve derslerde onların kendilerini ifade edebilecekleri öğrenme ortamları hazırlamalıdır. Öğretmenlerin sınıflarda dikkat etmesi gereken bir diğer husus ise empatik bir bakış açısının öğrencilere kazandırılmasıdır. Ayrıca öğretmenler sınıflarında okul güvenliğini tehdit edebilecek unsurları görmezlikten gelmemeli ve güvenliği tehdit eden davranışları ödüllendirmemelidir. Bunların dışında özellikle göç süreciyle beraber öğretmenler göçmen çocukların problemlerini yönetebilmek için gerekli bilgi ve beceriye sahip olmalıdır. Güvenli okul inşasında öğretmenlerin dikkat etmesi gereken diğer bir husus ise sınıflarda alay, nefret dili ve dışlanmadan uzak bir iklimin oluşturulmasıdır.

Doğal afetler ve okul çevresinde yaşanan çatışma riski okul güvenliğini tehdit eden diğer iki önemli problemdir. Okullar savaş, terör eylemleri ve doğal afetlerin oluşturabileceği zararlardan uzak tutulmalıdır. Okulun paydaşları özellikle okul idarecileri, öğretmenler ve okul çalışanları öğrencilerin mutlu ve huzurlu olacağı bir okul iklimi inşa etmelidirler. Bu çerçevede sınıflar, okullar ve okulun çevresi her türlü bağımlılıktan uzak, zorbalık, şiddet, ihmal, istismar, fiziksel zarar, taciz ve gözdağının olmadığı mekânlar hâline getirilmelidir.

2. TRABZON KİTAP GÜNLERİ"İN ARDINDAN ÇOCUK KİTAPLARINA PEDAGOJİK BAKIŞ

Nesrin SOYLU*

21-30 Kasım tarihleri arasında düzenlenen "Trabzon Kitap Günleri" etkinliğini geride bıraktık. Binlerce kişi fuar alanına geldi. Etkinliğe çok sayıda çocuk ziyaretçi katıldı. Anne babalar çocukları ile stantları gezdi, kitaplar satın alındı. Bir eğitimci olarak bu durum beni bir yandan mutlu ederken, bir yandan da şu soruyu sormadan edemedim: Acaba kaç anne baba çocuğu için bilinçli şekilde kitap alışverişi yapabildi? Elbette bu sorudan önce sorulması gereken birçok soru daha var: Çocuklar kitaplarda neyi bulmak ister? Nitelikli bir çocuk kitabının özellikleri nelerdir? Nitelikli bir çocuk kitabı için yayıncıların, yazarların, çizerlerin, editörlerin nelere dikkat etmesi gerekir? Ülkemizde bu sorulara alan uzmanları tarafından cevaplar aranmakta ve makaleler yayınlanmaktadır. Bu konuda anne babalara da sorumluluk düşmektedir. Üstelik içinde bulunduğumuz zaman, kültürel yozlaşmanın arttığı bir dönem olduğu için, anne babanın rolü daha da önem kazanmaktadır. Yarınımızın büyükleri için, Atatürk'ün açtığı yolda çabalarımızın daha fazlasını göstermemiz gerekiyor...

Yayımcı Meslek Birlikleri Federasyonu'nun 2024 yılına ait kitap pazarı raporuna göre, çocuk kitaplarında toplam satış sayısı 60.092.851, yayın adedi ise 12.356 olup, kitap kategorileri içinde eğitimden sonra, %15 oranı ile en çok satış çocuk kitaplarındadır (Yayımcı Meslek Birlikleri Federasyonu, 2025). Son üç yılın verileri incelendiğinde, yetişkin yayınlarında düşüş, çocuk kitapları ve eğitim yayınlarında ise artış söz konusudur. Anne babaların kendileri için değil, çocukları için kitap aldıkları görülmektedir. Bu durum çocuklar adına sevindirici olmakla birlikte, nasıl ki çocukların beslenmesinde faydalı gıdalar tercih edilmeye çalışılıyorsa, bilişsel, duygusal, psiko-motor, dil, sosyal ve ahlaki gelişimlerinin; insanlara, doğada gördükleri canlılara ve olaylara karşı hassasiyet geliştirmelerinin sağlanmasında da faydalı kitapların tercih edilmesi gerekmektedir (Tanju, 2010). Bu çalışmada amacım, Trabzon Kitap Günleri'ne katılım gösteren yayınevlerinin kurumsal web sitelerinde bulunan çocuk kitapları ile ilgili bilgilerden elde edilen tespitleri ve alan uzmanlarının çocuk kitaplarının niteliği ile ilgili görüşlerini paylaşarak farkındalık oluşturulmasına katkı sağlamaktır.

1. YAYINEVİ WEB SİTELERİ İLE İLGİLİ TESPİTLER

Yayınevlerinin web siteleri incelendiğinde, çocuk kitapları için katalog hazırlayan yayınevi sayısının çok az olduğu görülmüştür. Çocuk kitapları ile ilgili katalogların sunulması kitaplar hakkında bilgi elde edilmesi açısından etkili olacaktır. Kataloglarda; yaş aralıkları, tanıtıcı bilgiler, temalar, değerler, ön okuma sayfaları bulunmalıdır. Birçok yayınevinin sitesinde bırakın tanıtıcı bilgileri ya da katalogları, yaş aralıkları dahi yer almamaktadır. Bu bilginin verildiği sitelerde ise farklı aralıklar bulunmaktadır. Yaş aralıklarının, temaların ve değerlerin pedagoglar tarafından belirlenmesi gerekir. İncelenen yayınevlerinin hiçbirinde kitapların hazırlanmasında görev alan herhangi bir pedagog ismine rastlanılmamıştır. Sadece bir web sitesinde, alanı okulöncesi olan bir akademisyenin ismi yer almaktadır. Daha nitelikli kitaplar için pedagoglarla çalışılmasının gereklilik olduğu düşünülmektedir.

2. ÇOCUK KİTAPLARINDA NİTELİĞİ ETKİLEYEN UNSURLAR

Çocuk kitaplarının çocukların bilişsel, duygusal, sosyal ve kültürel gelişimlerine katkı sağlaması, onların dünyalarını zenginleştirilmesi ve okuma alışkanlığı kazandırması toplumun geleceği açısından önemlidir. Çocuk kitaplarının içerik, biçim, dil, görsel tasarım, kültürel aktarım ve pedagojik uygunluk açısından çeşitli niteliklere sahip olması gerekmektedir.

Çocuk kitaplarının nitelikleri tartışılırken öncelikle, çocuk kavramının sınırlarının belirlenmesi gerekmektedir. Üniversitelerde okutulan çocuk edebiyatı ders kitaplarında, çocuk kavramının farklı şekillerde tanımlandığı, yaş aralıklarının ve gelişimsel özelliklerin farklı kaynaklarda farklı biçimlerde ele alındığı görülmektedir. Bu durum, çocuk kitaplarının hedef kitlesinin ve içeriklerinin belirlenmesinde bir sorun olarak görülebilir. Sağlam ve Başbayrak'ın (2024) çalışmasında, çocuk edebiyatı ders kitaplarında genellikle 2-14 yaş aralığının çocuk tanımı için kullanıldığı belirlenmiştir.

*Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi Öğretim Üyesi

Oysaki, Birleşmiş Milletler Örgütü'nün çocuk tanımına göre, 0-18 yaş aralığı çocuk olarak kabul edilmektedir (UNICEF, 2025) Bu aralığın içinde ise gelişim aşamaları yer almaktadır (Ayhan, 2015). Çocuk kitapları, gelişim aşamalarının fiziksel ve psikolojik özellikleri dikkate alınarak hazırlanmalıdır.

Çocuk kitaplarının içerik özellikleri, çocukların gelişimsel ihtiyaçlarına uygun olmalıdır. Kitapların, çocukların düzeyine uygun konular içermesi, özgün ve tutarlı bir şekilde kurgulanması, kişilik gelişimini destekleyecek karakterler ve iletiler sunması gerekmektedir. Çocuk kitapları belli bir yaklaşımın çocuğa dayatılması amacıyla kullanılacak birer araç olarak görülmemelidir. Çocuklara evrensel ve insani değerleri kazandırıcı, bireysellikten toplumsallığa, toplumsallıktan evrenselliğe ulaştırıcı nitelikteki tema ve konuların etkili bir estetik dil ve anlatımla ele alınması gerekmektedir. Çocuk kitaplarının sistematik bir biçimde örülmüş örtük değerler ağı biçiminde kurgulanması önemlidir (Çiner ve Erginer, 2023). "Çocuk edebiyatı yapıtlarında yazınsal bir kurguyla geliştirilen izlek, insana özgü duygu durumlarını çocuklara yaşatabilmeli; çocuklar kaynağını sevgiden alan konularda duyarak, gülererek, düşünerek, hüznlenerek dostluğun, barışın, çalışkanlığın, paylaşmanın yüceliğini sezebilmeli, güven duygularını geliştirebilmelidir" (Sever, 2013, s.129). Çocuk kitaplarının kültürel öğeleri yansıtır biçimi, çocukların kimlik gelişimi ve toplumsal aidiyet duygusu açısından önemli bir rol oynar. Ancak yapılan çalışmalarda, çocuk kitaplarında kültürel öğelerin çoğunlukla günlük yaşam, yiyecek-içecek, yemek zamanları ve sofrada gibi yüzeysel konularla sınırlı kaldığı, edebiyat, sanat ve müzik gibi kültürel öğelerin ise çok az yer aldığı tespit edilmiştir (Öztürk ve Destegüloğlu, 2022). Türk halk edebiyatı motiflerinin çocuk edebiyatı için geniş bir çalışma alanı sunduğu, ortak değerlerin aktarımında çocuk kitaplarının temel bir araç olduğu vurgulanmaktadır (Yavuz, 2019). Takıl'ın (2023), sözlü kültür ve çocuk edebiyatı üzerine yaptığı çalışmada, kültürel öğelerle zenginleştirilmiş ortamlarda büyüyen çocukların bilişsel, dilsel, sosyal ve psikomotor yönden olumlu gelişim gösterdiği, çocuk edebiyatı ürünlerinin kültür aktarımında birincil öneme sahip olduğu vurgulanmıştır.

Çocuk kitaplarının biçimsel ve görsel nitelikleri de içerik kadar önemlidir. Çocuk kitaplarının görsel özellikleri, çocukların ilgisini çekmek, anlamalarını kolaylaştırmak ve hayal güçlerini geliştirmek açısından büyük önem taşımaktadır. Fakat, yapılan araştırmalarda bazı resimli çocuk kitaplarında metin ile resimlerin bütünlüğünün sağlanamadığı, resim dilinin metin diliyle örtüşmediği ve bu durumun kitapların anlaşılabilirliğini olumsuz etkilediği saptanmıştır. Çocuk kitaplarında resimlerin yalnızca sanatsal kaygı ile hazırlanması, resimlerin anlaşılabilirliğini ve metinle bütünlüğünü zedeleyebilmektedir (Erdal ve Erdal, 2023). Ayrıca, çocuk kitaplarında kullanılan kolaj tekniklerinin, kitabın görsel dilini zenginleştirilmesi, nesne veya karakter hakkında dokunsal bilgi vermesi ve sembolik temsillerle çocuklara soyut düşünme becerisi kazandırması beklenirken, bu tekniklerin yanlış veya yetersiz kullanımı, çocukların okuma deneyimini olumsuz etkileyebilmektedir (Bayraktar ve Ersan, 2021). Çocuk kitaplarının tasarımında yazar, çizer, tasarımcı ve yayıncının ekip çalışması yapması gerektiği, iyi tasarlanmış ve çizilmiş çocuk kitaplarının okuyucuyu ilk bakışta cezbedebileceği ve çocukların kitapla kurduğu ilişkiyi güçlendireceği vurgulanmaktadır (Erdal ve Erdal, 2023). Çetin'in (2021) meta-sentez çalışmasında, resimli çocuk kitaplarının düşünme becerilerini geliştiren, karmaşık kavramların anlaşılmasını sağlayan ve kelime hazinesi üzerinde olumlu etkileri olan araçlar olduğu belirtilmiştir. Araştırmada, kitaplarda yer alan resim-metin ilişkilerinin "örtüşüm", "iyileştirme", "bütünlük", "çelişki", "görsellik" ve "yorumaya dayalı" gibi farklı türlerde olabileceği, bu ilişkilerin çocukların farklı düzeyde beceriler kazanmasında etkili olduğu vurgulanmıştır. Görsellerin dağılımı, kitabın boyutu ve kullanılan malzemeler ile sayfa düzeni, harf ve karakterlerin puntolarının yaş düzeyine uygunluğundan, sayfa ve satır boşluklarına, hatta satır başlarının hizasına kadar, okumayı zorlaştırıcı her türlü etkenden arındırılmış bir görünüm ve tasarım çocuk kitaplarından beklenen biçimsel özelliklerdir. Çocuk kitaplarının boyut ve ağırlıkları ile cilt yapıları çocukların yaş düzeyine uygun olmalıdır. Hem estetik açıdan ilgi çekici hem de içeriğe ilişkin fikir verici nitelikte olması beklenen kapak tasarımının yanında, kitabın cildinin de sağlam olması gerekmektedir. (Sever, 1995).

Günümüzde teknolojik gelişmelerin etkisiyle ortaya çıkan elektronik çocuk kitaplarının niteliği konusu alanda tartışılan konular arasında yer almaktadır. Dijitalleşmenin çocukların okuma kültürü üzerindeki etkilerinin de anlaşılması gerekmektedir. Elektronik çocuk kitaplarının nitelikli olması, çocukların bilişsel, duyuşsal ve toplumsal gelişimini olumlu yönde desteklemesi beklenirken, bu kitapların içerik ve teknik açıdan yetersiz olması, çocukların okuma deneyimini olumsuz etkileyebilir. Ayrıca, elektronik kitapların çoklu medya özellikleri ve etkileşim düzeyleri, öğrenme-öğretme süreçlerinde yeni sorunları da beraberinde getirmektedir (Akyüz, 2023).

Çocuk kitaplarının çocuk hakları açısından taşıması gereken nitelikler de son yıllarda önem kazanan bir başlıktır. Hacıbrahimoğlu ve Alicanoğlu'nun (2023), çocuk gelişimi ve eğitimi ders kitapları üzerine yaptığı incelemede, kitaplarda en fazla korunma ve yaşama haklarına yer verildiği, katılım ve gelişim haklarının ise daha az işlendiği belirlenmiştir. Görsellerde ise en çok korunma hakkına ilişkin içeriklerin bulunduğu, yaşama hakkı kapsamında ise sevgi, güven, temel hak, eğlenme ve oyun oynama gibi alt kategorilere yer verildiği saptanmıştır. Benzer şekilde, Sapsağlam ve Tülkay'ın (2023), TRT Çocuk Kitaplık Uygulamasındaki hikâye kitapları üzerine yaptığı araştırmada, incelenen kitaplarda çocuk haklarına yönelik sözel ve görsel içeriklerin bulunduğu, en fazla yaşama hakkına, ardından gelişme ve korunma hakkına, en az ise katılma hakkına yer verildiği belirlenmiştir. Bu bulgular, çocuk kitaplarının çocuk hakları sözleşmesinde yer alan temel hakları gözetmesi, çocukların hak bilincini geliştirmesi ve hak temelli bir yaklaşım sunması gerektiğini göstermektedir.

Çocuk kitaplarının toplum tarafından nasıl algılandığı ve toplumdaki yeri çocuk edebiyatı alanında araştırılan konular arasında yer almaktadır. Yapılan araştırmalarda, özellikle okul öncesi çocuk kitaplarının içeriği ve genel özelliklerinin toplum tarafından yeterince bilinmediği, çocuk edebiyatı konusunda katılımcıların bilgi düzeyinin düşük olduğu ve çocuk edebiyatının çocuk açısından ne kadar önemli olduğunun yeterince anlaşılmadığı tespit edilmiştir (Koç, 2021). Bu durum, çocuk kitaplarına yönelik farkındalığın artırılması gerektiğini göstermektedir.

Çocuk kitaplarının yayıncılık ve üretim süreçlerinde karşılaşılan sorunlar da kitapların niteliklerini doğrudan etkilemektedir. Tanrıkulu'nun (2021) çocuk kitabı yazarlarının çocuk yayıncılığına ilişkin görüşlerini incelediği araştırmada, çocuk yayıncılığında gelişim ve değişim yaşandığı; ancak yayınevi, yazar, çizer, editör, çeviri eser, tür ve içerik, dil ve anlatım, görsellerin kalitesi, kahramanların sunumu, değerlerin aktarımı, medya ve teknolojinin olumsuz etkisi, ekonomik kaygılar ve dağıtım sorunları gibi çok sayıda sorunla karşılaşıldığı belirtilmiştir.

Sonuç olarak, çocuk kitaplarında bulunması gereken nitelikler, çocuk gelişimi, çocuk hakları, kültürel aktarım, içerik, görsel tasarım, dil ve anlatım, yayıncılık süreçleri gibi unsurlardan etkilenmektedir. Çocuk yayıncılığı ekosistemi, çocukların gelişimsel, kültürel ve toplumsal ihtiyaçlarına yanıt verecek şekilde bütüncül olarak değerlendirilmeli ve ekosistemde yer alan aktörler sorumluluk bilinci ile hareket etmelidir.

3. GELİŞİM AŞAMALARINA UYGUN KİTAP SEÇİMİ

Bu bölümde çocuk kitabı seçiminin nasıl yapılması gerektiği hakkında bilgi sunulmuştur. Anne babaların kitap seçiminde pedagojik bakış açısını tercih etmeleri gerekmektedir. Gelişim bilimine göre, çocukluk döneminin alt gelişim aşamaları; Bebeklik Dönemi (0-3 yaş), Okul Öncesi Dönem (3-6 yaş), Okul Dönemi (6-11 yaş), Ergenlik Dönemi (12-18 yaş) olarak gruplandırılmıştır. Bu başlıklar altında verilecek bilgiler ders notundan elde edilmiştir (Ayhan, 2015).

Bebeklik Dönemi

Kitaplarla bağ kurma dönemidir. Dokunarak ve dinleyerek öğrenirler. Bebeklere kitap okurken, sayfaları çevirmenizi, resimleri işaret edişinizi ve yazıları soldan sağa takip etmenizi idrak edebilir ve taklit edebilirler. Yetişkinin çocuğa kitap okuma şekli ise, resim gösterme ve resimdeki nesnenin adını söyleme biçiminde olmalıdır. Bu dönemde kitaplar, bebeklerin uzun süre elinde olacağından dolayı, onların tutabileceği boyutlarda ve kendi başına keşfedebilmesi için kumaş, karton veya sert plastik gibi kaliteli malzemelerden yapılmalı, kolay yıpranmamalı ve yırtılmamalıdır. Bebeklere yönelik basit ve onun dünyasında yer alan, içinde tanıdığı nesnelerin bulunduğu kitaplar seçilmelidir.

Okul Öncesi Dönem

Masal ve öykü dinlemeyi seven okul öncesi çocukları kitaplardaki resimleri inceleyerek yorumlamaktan hoşlanırlar. Çocukların bu dönemde karşılaştıkları kitaplar, resimli çocuk kitaplarıdır. Resimli öykü, tekerleme, bulmaca ve bilmecelerden hoşlanılır. Hayal dünyaları geniştir. Okumaya hazırlık dönemidir. Çocuklar okumaya başlamadan önce gördüğü harfleri anlamlandırmaya yönelik temel beceriler kazanacaktır. Bellekleri güçlüdür. Çabuk ezberlerler. Tekrarlı ifadeler ve kafiyeli söylemler tercih edilir.

Seçilecek kitaplarda yer ve zaman kavramlarının oluşmasına, dil ve hayal gücünün gelişimine yardımcı olacak özellikler aranmalıdır. Hayata dair çocuğun sınıflandırabileceği nesnelere içeren iyi resmedilmiş hayal gücünü harekete geçiren ayrıntılı resimleri olan kitaplar seçilmelidir.

Bu döneme uygun kitapların özellikleri; kahramanların kitaplarda resimlerinin renkli ve sevimli olması, ayrıca fazla detaylı olmayan çizgilerle oluşturulması gerekir. Kitaplarda yer alan gerçek yaşama uygun ve uygulanabilir olumlu davranışlar çocuklar tarafından örnek alınabilmektedir. Kitaplardaki kahramanların özellikleri, inandırıcılığa ters düşmemesi açısından fazla abartılı olmamalıdır. Temanın birden fazla olmamasına, tek bir tema üzerinden hareket edilmesine dikkat edilmelidir. Tema basit ve açık olmalı, çocuğun bir sonuca varmasını kolaylaştırmalıdır. Kitabın sonunda tema yazar tarafından ögüt şeklinde verilmemiş olmalıdır. Resimler, çocukların bu resimler ile hikâyeye arasında bağ kurmasına olanak verecek şekilde hikâyeye ile ilgili, hatta hikâyenin özetini anlatır nitelikte olmalıdır. Resimlerin sanatsal özellikler barındırması, kendi içinde hareket ve ahenk taşıması, kolay yorumlanabilir olması, metinlerle uyumlu içerik ve renkte olması gerekir. Kitaplar çocuk tarafından kolayca taşınabilmeli, kitabın kapağı sağlam, dayanıklı, ilgi çekici ve kitapta ele alınan temaya ilişkin ipucu verir nitelikte olmalıdır. Okul öncesi yaşlardaki çocuklara okunacak kitaplar için önerilen harf büyüklüğü 18-22 ve/veya 14-16 puntodur. Sayfaların ¼'ünün yazı, ¾'ünün ise resimden oluşması gerekir.

Okul Dönemi

Bu yaş grubundaki çocuk kendisini tanımaya başlamıştır. Kendisinin, başka insanlardan farklı duygu ve düşünceleri olabileceğini anlamıştır. Yeni şeyler denemeye açıktır. Cinsiyete göre kitap seçimi daha da belirginleşir. Erkek çocuklar spor ve macera kitaplarıyla ilgilenirken, kız çocukları romantik kitaplara ilgi duyarlar. Tarihi konulara ilgi duyarlar. Hayal güçleri geniştir. Çizgi ve resimli romanlara ilgi duyulmaya başlanır. Masal, macera ve gezi kitaplarına ilgi artar. Resimli romanlar yerini yavaş yavaş edebi romanlara bırakmaya başlar. Edebiyat kültürünü kazandıracak, sosyal hayattan ve daha gerçekçi konuları işleyen kitaplar seçilebilir. Çocukluktan gençliğe geçişin başladığı yıllardır. İçe dönük olunan bir dönemdir. Çocuk bu dönemde kendine bir model arar. Bu nedenle biyografileri bolca okur. Fen, teknik, macera, dedektiflik hikayeleri, romantik hikayeler, 6-8 yaş arasında çocuğun konuşma becerileri, sözcük hazinesi ve okuma becerileri gelişir, okumaya karşı ilgisi artar. Resimli kitaplara karşı olan ilgisi devam ederken, daha uzun hikâyeye ve bilgi kitaplarına yönelmeye başlar. Mizahi, eğlenceli şiirler, hikâyeler ilgisini çekmeye başlar. 6-8 yaş grubuna yönelik kitaplarda; Metnin dil ve anlatım özelliklerinde konuşma cümlelerinin yapısal özelliğinin çocuğun iletişim diline uygun biçimde düzenlenmelidir. Diyaloglar çocuğun gündelik hayatında kullanabileceği söz ve anlam kalıplarını içermelidir. Bu dönemde çocuklara sunulan kitaplar toplumsal yaşama ilişkin mesajlar içerebilir. 9-11 yaş döneminde konuşma ve düşünce stratejileri ile kavram bilgisi artar. Bu dönem geniş ve çok boyutlu düşünmenin başladığı dönemdir. Bu dönemde çocuklara öykü, şiir, doğa ve fen olaylarına ilişkin bilimsel kitapların yanında çizgi romanlar da sunulabilir. Daha önceki dönemlerde kitapla olumlu bir bağ kuran çocuklar bu dönemde okudukları kitaplara ilişkin grupla tartışma yapmaktan hoşlanırlar. Eserlerde olaylar arasında zaman farkı ve zaman geçişleri mutlaka açık bir mantık ölçüsü içinde verilmelidir. İçinde yabancı ve bilmediği kelimeler olmamalıdır. Ders kitaplarının yanı sıra halk masalları, kişilik verilmiş hayvan ve makinelere ait hikayeler, şiirler ve çocuk edebiyatının da okunmaya başlandığı dönemdir. Kahramanların iyi özellikler taşıması önemlidir. Çocuk bu kahramanlara özenir. Çocuğun kendi karakterine ve zevkine uygun, kendi seçtiği bir kitap olmalıdır.

Ergenlik Dönemi

Bu dönemde genel olarak soyut, düşünsel ve duygusal konulara yönelirler. Kızların ve erkeklerin okuma eğiliminde görülen ayrımlar iyice keskinleşmiştir. Kullanılan dil, aşırıya kaçmadan oluşturulan mecaz ve benzetmeleri içermekle birlikte genel olarak yalın olmalı; kelime seçimi, anlatım ve söz dizimi okuyucunun yaşına uygun olmalıdır. Aile, arkadaşlık, çevre, toplum ilişkileri, ergenin vücudunu ve kendini nasıl gördüğüne dair temalar, karşı cinse yönelik sevgi ve aşk, eğitim, mücadele, başarı, sanata dair estetik değerler, tarih ve siyaset, macera ve bilimkurgu öğeleri içeren, gizemli, fantastik temalar vb. bu döneme seslenen eserlerin konuları arasında yer alabilir. Kahraman ve karakterlerin çoğu bireylerin özdeşim kurabilmeleri açısından ergenlik dönemi yaş grubundan seçilmeli, eserlerde bireylerin deneyimleri ile paralel çatışmalara yer verilmeli ve bu sayede birey olası durumlarda neler yapması gerektiğini sezmelidir. Bireylerin merak duygusunu beslemek açısından eserlerde ilgi çekici konular ve şaşırtıcı finaller bulunmalıdır. Bunun yanı sıra eserde ilgi çekici figürlere de yer verilmeli ve gerçeklik kadar hayali de besleyen olay örgüleri yer almalıdır. Olay örgüleri yan olay halkalarına açılmalı, eser tek bir örgü üzerinden ilerlememelidir.

KAYNAKLAR

- Yayımcı Meslek Birlikleri Federasyonu (2025). Kitap Pazarı Raporu. <https://turkyaybir.org.tr/wp-content/uploads/2025/05/KitapPazarRaporu2024-SON.pdf>. (1 Aralık 2025).
- Tanju, E.H. (2010). Çocuklarda Kitap Okuma Alışkanlığına Genel Bakış. Aile ve Toplum Kültür Araştırma Dergisi, 21(6), 30-39.
- Sağlam, M. H., Başbayrak, M. (2024). Çocuk Edebiyatı Ders Kitaplarında Çocuk Kavramı. Uluslararası Çocuk Edebiyatı ve Eğitim Araştırmaları Dergisi, 7(2), 19-35.
- UNİCEF (2025). Birleşmiş Milletler Çocuk Haklarına Dair Sözleşme ve İhtiyari Protokoller, Usûl Kuralları ile Çocuk Hakları Komitesi Genel Yorumları. <https://www.unicef.org/turkiye/media/7941/file/B1.pdf> (1 Aralık 2025)
- Ayhan, B. A. (2015). Gelişim Dönemlerine Uygun Kitap Seçimi Ders Notları. Ankara Üniversitesi. <https://acikders.edu.tr/mod/resource/view.php?id=156609> (1 Aralık 2025).
- Çiner, H., Erginer, E. (2023). Çocuklar İçin Felsefe Üzerine Odaklanmış Çocuk Edebiyatı Eserlerinin Analizi Üzerine bir Sistematiik Derleme. Kapadokya Eğitim Dergisi, Özel Sayı, 93-118.
- Sever, S. (2013). Çocuk Edebiyatı ve Okuma Kültürü. Tudem Yayınları İzmir.
- Öztürk, B. K., Destegüloğlu, B. (2022). Çocuk Kitaplarının Kültürel Aktarım Açısından İncelenmesi. Celal Bayar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 20(2), 214-235. <https://doi.org/10.18026/cbayarsos.1056023>
- Yavuz, D. (2019). Çocuk Edebiyatı ve Kültürel Semboller. Avrasya Sosyal ve Ekonomi Araştırmaları Dergisi, 6(4), 175-184.
- Takıl, N. B. (2023). Türk Sözlü Kültürü ve Çocuk Edebiyatı. Korkut Ata Türkiyat Araştırmaları Dergisi, 10, 256-268. <https://doi.org/10.51531/korkutataturkiyat.1245182>
- Erdal, K., Erdal, G. (2023). Çocuk Kitaplarında Tasarım. Uluslararası Sosyal Bilimler Eğitimi Dergisi, 9(1), 121-146. <https://doi.org/10.47615/issej.1260142>
- Bayraktar, C., Ersan, M. (2021). Resimli Çocuk Kitaplarında Sembolik Temsil ve Kolaj. Turkish Online Journal of Design Art and Communication, 11(4), 1360-1375.
- Çetin, H. (2021). Resimli Çocuk Kitaplarında Resim-Metin İlişkileri ve Bazı Sınıflandırmaların Değerlendirilmesi: Bir Meta-Sentez Çalışması. Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 23(2), 533-545. <https://doi.org/10.32709/akusosbil.857595>
- Sever, S. (1995). Çocuk Kitaplarında Bulunması Gereken Yapısal ve Eğitsel Özellikler. Abece Eğitim ve Sanat Dergisi, 107, 14-15.
- Akyüz, E. (2023). Bir Okuma Deneyimi Olarak Elektronik Çocuk Kitapları. Korkut Ata Türkiyat Araştırmaları Dergisi, Özel Sayı 1, 785-801. <https://doi.org/10.51531/korkutataturkiyat.1342303>
- Hacıbrahimoglu, B. Y., Alicanoğlu, F. (2023). Çocuk Gelişimi ve Eğitimi Ders Kitaplarının Çocuk Hakları Açısından İncelenmesi. Disiplinlerarası Çocuk Hakları Araştırmaları Dergisi, 3(6), 73-85.
- Sapsağlam, Ö., Tülkay, B. G. (2023). Çocuk Edebiyatı Eserlerinin Çocuk Hakları Bağlamında İncelenmesi: TRT Çocuk Kitaplık Örneği. IBAD Sosyal Bilimler Dergisi, 15, 142-158. <https://doi.org/10.21733/ibad.1309110>
- Koç, O. (2021). Çocuk Edebiyatı ve Çocuk Kitaplarına Yönelik Toplumsal Bir Bakış. European Journal of Managerial Research, 5(9), 379-395.
- Tannıkulu, F. (2021). Ortaokul Çocuk Kitaplarının İçerik Özelliklerine İlişkin Türkçe Öğretmeni Adaylarının Görüşleri: Dil ve Anlatım, Söz Varlığı, Çocuk Edebiyatı ve Dil Eğitimi Dergisi, 4(2), 121-137. <https://doi.org/10.47935/ceded.937539>

TRABZON VE DOĞU KARADENİZ KÜLTÜR ROTALARI TARİHİ KIYI YAPILARI (LİMAN-İSKELE VE YOLLAR 1- KÜLTÜREL MİRAS TARİHİ KIYI YAPILARI

Coşkun ERÜZ*

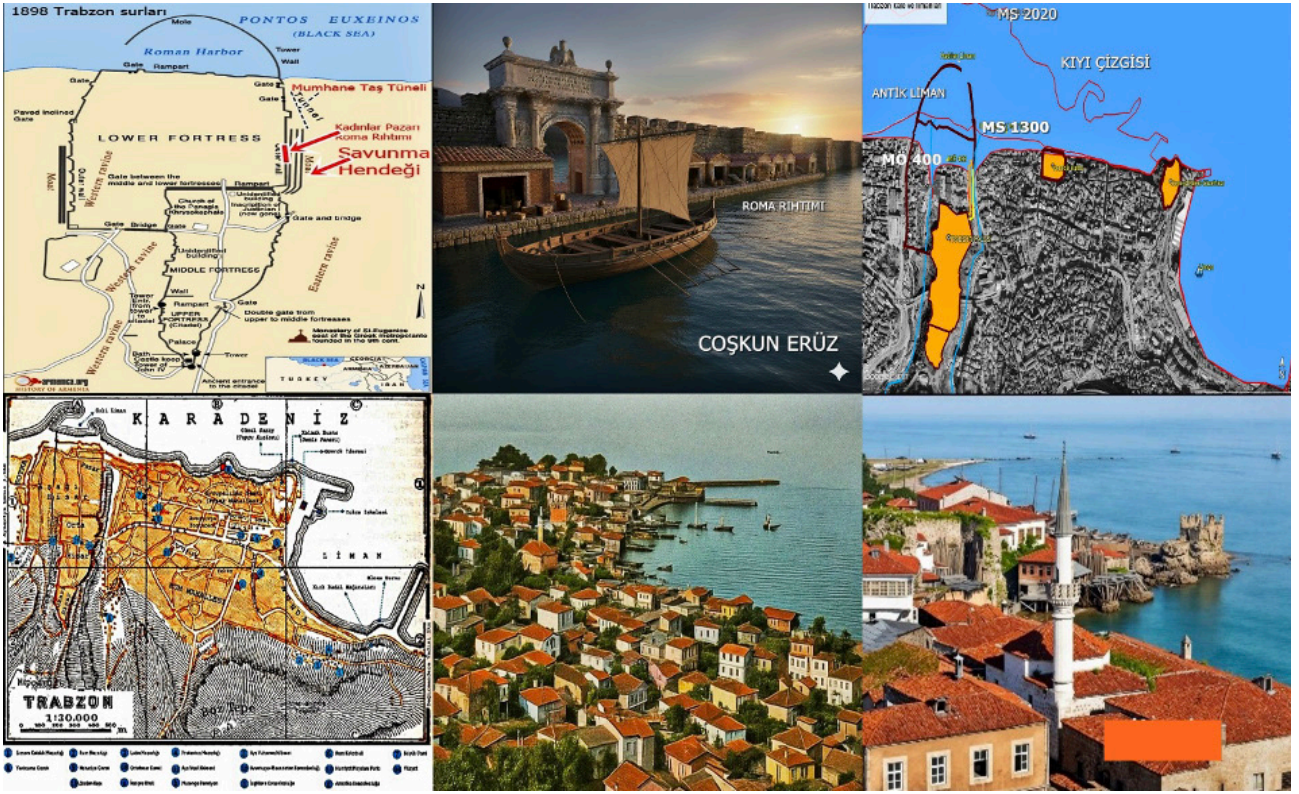
Trabzon Kıyı Yerleşmeleri, Tarihi Limanlar ve Yollar

Asya, Avrupa birbirlerine bağlayan Karadeniz ve kıyılarındaki şehirler, sahip olduğu hinterlandı ve ticaret yolları sayesinde tarihin hemen her döneminde önemli yerleşimler olmuştur (Başkıran;2023,89). Antik çağdan günümüze, pek çok ekonomik ve siyasi olayın merkezi olan bu coğrafya Pers, Roma, Bizans, Selçuklu, Osmanlı imparatorlukları ve Mithradates (Pontos), Komnen, Akkoyunlu, vd. güçlü devletlerin hâkimiyet kurdukları bir bölgedir. Asya'daki önemli tarihi yolların ve ticari yüklerin en kısa sürede Karadeniz kıyılarından Avrupa'ya ulaşması bu kıyılardaki şehirlerin önemini daha da artırmıştır. Karadeniz'in doğusundaki Trabzon, denizin ve ticaret yollarının sağladığı avantajları değerlendirerek, Asya ve Ortadoğu transit yolunun başında kurulmuş, bölgenin önemli ve büyük, Doğu Karadeniz'in ana aktarma liman şehri olmuştur. Trabzon ve ardılı Gümüşhane-Bayburt coğrafyası, ticaret kervanlarının geçiş güzergâhında ve Antik çağ ve Ortaçağın en önemli ticaret ve askeri yollarından olan Çin'den Avrupa'ya ulaşan İpek yolu (MÖ 100), (Ünsal,2008: 128-144), Paralı Yunan askerlerinin- Anabasis Rotası(MÖ 400), Trabzon-Satala-Suriye Roma Garnizon Yolunun (MS 129) Anadolu üzerinden, denize ilk ulaştığı noktada yer almıştır.

Tarihi kayıtlar Trabzon kıyı şeridinin, ana kervan ya da tali yollara bağlantılı, sık bir liman ve iskele ağına sahip olduğunu ortaya koymaktadır(Erüz vd.2020). Eskiçağda Trabzon kale armasının gemi demiri olması ve Trabzon sikkelerinin bir yüzünde gemi burnu ile çapa tasvirlerinin bulunması şehrin yer aldığı coğrafyanın denizle olan ilişkisini ve bağlantısını göstermesi açısından anlamlıdır (Bijışkyan,1998: 90-100). Ksenefon'un (M.Ö. 398-400) Doğu Karadeniz'in otokton halklarından Mossinoik'lerin Trabzon'daki üç yüz kayık ve yunus eti ve yağı stoklarından bahsetmesi, denizciliğe uygun koylar ve iskelelerin varlığını ve yerel halkın denizciliğini göstermektedir (Ksenophon,1998: 156-159). Kolonizasyon döneminde (M.Ö. 756-550) bir koloni kenti olan Trabzon ile hinterlandındaki otokton halklar arasındaki ticari faaliyetlerin başlaması bölgenin zengin, orman, hayvan ve maden varlığı ile alakalıdır. Doğal kaynaklara ve ticaret yollarına hakim olmak için bölge üzerinde egemenlik mücadeleleri, Pers hâkimiyeti (M.Ö. 600-400), Roma ile Pers, Bizans ile Selçuklu ve Osmanlı hanedanları arasındaki savaşlar bölge limanları, koy ve dere ağızlarındaki liman olmaya uygun mevkileri yerleşim ve askeri olarak ön plana çıkartmıştır. Nitekim Roma'nın bölgede hâkimiyet kurmasının ardından MS 129 yılında imparator Hadrianus'un Trabzon şehrine, mendirekleri 1970 sonuna kadar görülebilen, bir liman yaptırdığı, aynı şekilde Araklı(Sürmene) ya Susurmania Kalesi ve limanını yaptırdığı bilinmektedir (Karpov,2016: 83). Roma hâkimiyeti ile bölge, limanlardan başlayıp, derin vadiler ve dağ sırtlarını takip ederek Gümüşhane ve Bayburt üzerinden Anadolu'ya açılan kara yolları ve kaleler ile donatılmıştır.

Bu yolların liman ve iskelelere bağlanması, bölge kıyı yerleşimlerinin kuruluşu ve gelişimini etkileyen en önemli etkenlerdi. Doğu Roma (M.S. 395-1204) ile Komnenos (Trabzon Devleti,1204-1461) ve Osmanlı hâkimiyeti döneminde şehir önemli bir ticari merkez ve ticari yolların limanı olma özelliğini korumuştur. Ayrıca, Ceneviz ve Venedikliler, Komnen devletinden elde ettikleri imtiyazlarla şehirde iki kale, yerleşim (Ceneviz Güzelhisar Kalesi ve Venedik Kemer kaya Kalesi-mahallesi) ve denizcilik faaliyetleri için iskeleler kurmuş ve ticari kervanların yol güvenliğini sağlamak için kaleler oluşturmuştur. Taşımacılığın artması bölgedeki liman ve iskelelerin önemini arttırmıştır (Şekil 1). Osmanlı hâkimiyeti döneminde kale, yol, iskele ve limanların tamamı Osmanlı idaresine geçmiş ve devlet tarafından ya da vergilendirilmek sureti ile yetkilendirilmiş kişilerce işletilmişlerdir. Trabzon antik şehrin kurulduğu yerde bulunan doğal koy ve liman-rıhtım alanı karasuların taşıdığı alüvyonlar ve kıyıda meydana gelen aşınma v taşınma etkisi ile kum ve alüvyonla dolarak karalaşmış, bunun sonucu olarak antik liman ve liman surları MS 129 da Hadrianus tarafından inşa edilmişti (Şekil 1), kıyı değişimi ve dolmanın devam etmesi ile limanın bir kısmı karalaşmış ve MS 1300 döneminde mevcut sahil surları inşa edilerek liman ve şehir koruma altına alınmış idi. Dolmanın devam etmesi ve limanın iyice sığlaşması nedeni ile Trabzon limanı 19. Yüzyılda Çömlekçi Ceneviz limanına taşınmıştır.

* Prof. Dr. KTÜ, Deniz Bilimleri Fakültesi, Doğal ve Tarihi Değerleri Koruma Derneği

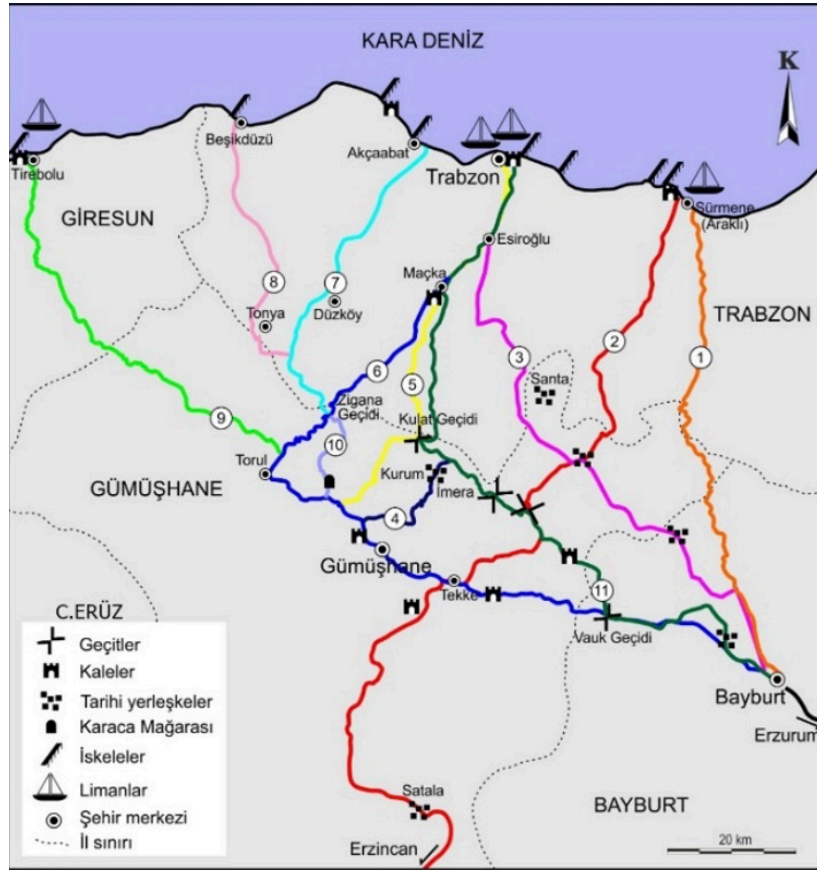

Şekil 1. Trabzon kıyı değişimi ve kaleler (üst sağ), Antik liman, Pazarkapı Roma Rıhtımı (üst sol ve orta), Çömlekçi Limanı (Alt sol-orta), Antik liman(Alt sağ) ve Pazarkapı(Kadınlar Pazarı) Roma Rıhtımı(Alt, sağ)

Tarihi Liman ve Bağlantı Yollarının Güncel Durumu

Tarihi pek çok kale, liman ve kültürel alana sahip Trabzon'un kıyıları ve vadileri, Gümüşhane ve Bayburt illerinden geçen tarihi yol güzergâhları irdelendiğinde, antik çağdan günümüze İpek yolu, Roma Garnizon Yolu, Tebriz-Trabzon Kervan Yolları vd. eski yerleşimler ve iller arası at, kervan yollarının bir kısmı günümüzde, araç yolu olarak işlevini sürdürmektedir (Şekil 2). Trabzon, Asya ve Ortadoğu'nun insanını ve ürünlerinin Avrupa'ya, Avrupa'dan Asya'ya aktarıldığı önemli bir liman ve karayolu başlangıç noktasında idi. Trabzon merkez ilçede bulunan 2000 yıldan daha eski ve İmparator Hadrianus (M.S. 117-138) zamanında yenilenmiş (Öksüz,2004:24) antik liman (Şekil 1) ve limana bağlanan tarihi yollar (İpek ve kervan yolu) haricinde, batıda Akçaabat (Kordile, Kalecik), doğuda Yomra (Kovata), Arsin Yanbolu (Ladom), Araklı (Hyssus, Hyssolimen, Susurmana) liman ve iskeleleri bulunur (Erüz vd.2015: 543, Trabzon'dan sonra büyük kale ve liman olan Araklı (eski Sürmene, Susurmania, Hyssus) limanı ile Satala Roma Garnizon kentini karayolu ile birbirine bağlamaktaydı (Bilgin ve Yıldırım,1990: 31; Aksoy,2011: 90). Susurmania-Hyssus Kalesi ve limanı, Araklı koyunun Karadere çayının alüvyonları ile dolması sonucu günümüzde, kıydan 1km uzakta, Araklı kent merkezi içinde kalmıştır (Erüz vd.2015: 543).

Trabzon kıyı alanlarında, bir kısmı tarihi yollara göre konumlanmış kale, liman ve tarihi yerleşimler (Şekil 2) şunlardır;; 1-Of (İvyan) kalesi, 2-Sürmene Çamburnu (Sargona) Tersanesi, 3-Sürmene (Roşi) Kalesi, 4-Sürmene Zeytinlik (Halanik) Kalesi, 5-Araklı Zavzağa Kalesi, 6-Araklı Hyssus-Susurmania Limanı ve 7- Kalesi, 8-Araklı Buzluca (Canayer) Kalesi, 9-Araklı Kalecik Kalesi-Limanı/çekeği, 10-Sürmene-Humurgan İskelesi 11- Arsin Yeşilyalı (Yanbolu-Ladom) 12 İskeleleri, 13-Arsin Çubuklu (Cicera-Galata) Kalesi, 14-Yomra Kaşüstü (Kovata Koyu)-İskelesi, 15-Trabzon Ceneviz Güzelhisar (Leontokastron) Kalesi ve Çömlekçi (Dafnunda) Limanı, 16-Trabzon Kemer kaya (Venedik-Latin) Kalesi, 17-Trabzon Kalesi, 18-Trabzon Antik Liman, 19-Akçaabat-Kalecik (Kordile) Kalesi, 20- Çarşıbaşı Yalıköy (Glida) Kalesi ve 21-Beşikdüzü Çeşmeönü (Liviopolis-Haldandos) Kalesidir (Erüz vd. 2015; 543, Dursun, 2015: 92, Kılıç,2016;44, ;Aksoy,2009;126). Bu tarihi liman ve kale yapıları ve çevresi hem askeri ve hem de yaşam alanı olan, günümüzde önemli kültür ve turizm cazibe merkezi konumundadır. Ancak bu kale ve yerleşim alanları ne yazık ki, yapılaşma, kentsel gelişim alanları içerisinde kalarak kısmen tahrip olmuş ya da tamamen yok olmuş durumdadır.

Şekil 2. Trabzon, Gümüşhane ve Bayburt'tan geçen tarihi yollar ve kıyılarda bulunan tarihi kale, liman, vd. tarihi alanlar.

Tıpkı Roma ve Bizans'ta olduğu gibi Osmanlı hâkimiyetinin bütün evrelerinde Trabzon askeri ve ticari öneme haiz bir liman şehri idi. XVII. asırdaki güvenlik sorunlarına rağmen XIX. asırda Karadeniz'in uluslararası ticarete açılışıyla Trabzon limanı Osmanlı Devleti'nin ikinci büyük ticari limanı haline gelmiştir (Emecen ve Lowry,2012: 300). XVI. asrın sonuna ait Osmanlı liman ve iskeleleri olarak; Büyükliman, Akçakale, Pulathane, Trabzon, Kovata, Sürmene, Moroz (Eskipazar), Of isimleri kayıtlıdır (Emecen,2010: 20-21). Trabzon şehir merkezinde, antik Roma Moloz limanı haricinde yer alan Mumhaneönü, Kemerkaya, Taşdirek, Tuzluçeşme ve Kanita iskeleleri de mevcut idi (Emecen ve Lowry,2012: 300). Bijişkyan (1998: 110-112) XIX. asırda Çömlekçi limanını Trabzon'un büyük fakat yazlık limanı olarak tanımlamıştır. Kovata (Şana) ve Sürmene(Araklı) limanları arasında eski adları ile Ladom ve Ligene (Yeşilyalı) köylerinin kullanımında olan Falkoz burnu ya da dere (Cicera) ağzında bir iskele bulunmakta idi (Dursun,2015: 92). Arsin merkez ve merkezin batısında Gölcük ve Harmanlı vadisinde yer alan yerleşimlerin kullandığı "Eski Çömlekçi İskelesi", yakın zamana kadar gaz iskelesi adıyla bir iskele bulunmakta idi. Ayrıca Yomra deresinin ağzında XIX. asırda Durana adlı bir iskelenin yer alıyordu (Dursun,2016: 22). Büyükliman (Vakıfkebir) ile Of iskeleleri arasında da yerel ihtiyaçlara dönük, kayıt altına alınmamış pek çok yerel nitelikli ve nispeten basit ahşap iskeleler mevcuttu. Bijişkyan XIX. asırda Yoros Burnu içerisinde İncir limanı adlı küçük bir iskeleden Of limanının uygun olmadığından gemilerin Solaklı, Orta pazar, Aspet ve Eskipazar adlı mevkiilerde konakladığını bahsetmiştir (Bijişkyan,1998: 82-116). Bütün bu bilgiler ilde günümüzde mevcut liman, iskele ya da herhangi bir yapı bulunmayan kıyılarda yapılaşma ve kıyı müdahaleleri ile meydana gelen tahribatı anlamamızı sağlar

Trabzon ve çevresi antik çağdan günümüze yerel kabileler, Roma, Pers, Bizans, Selçuklu, Komnen, Ceneviz, Venedik gibi imparatorluk ve devletler ve nihayetinde Osmanlı devleti ve Türkiye Cumhuriyeti olmak üzere pek çok devlet ve milletin etkisi ve hâkimiyeti altında kalmıştır (Aksoy,2009). Bu medeniyetlerin her biri kent merkezi ve çevresinde kale, kule, yol, şehir, dini yapı, vb. kültür ve turizm için cazibe oluşturan eserler, somut ya da soyut izler bırakmışlardır. Ne yazık ki günümüzde, bu izlerden, Trabzon kentinde var olan ve 1973 yılına kadar kullanılan antik liman ve diğer tarihi liman ve iskelelere dair kalıntılara rastlayabilmek pek de mümkün değildir. Özellikle küçük iskelelerin işlevlerini yitirmesine ve antik liman ve sahil şeridinin doldurularak doğal yapının tahribatı, yeni yollar ve limanların inşası geçmişi asırları bulan iskele ve limanları ortadan kaldırmıştır (Şekil 2).

Kıyılarda bulunan iskeleler ve yakınlarında bulunan yerleşimler deniz yoluyla birbirine ve Trabzon merkeze bağlandığı gibi, önemli liman ve iskelelerden başlayıp Güneye Gümüşhane ve Bayburt'a ulaşan kervan, askeri ve yerleşim yolları da mevcut idi. Bu yolların bir kısmı araç yolu olarak kullanılmaya devam etmekte, bir kısmı doğal, bir kısmı insan müdahaleleri ile yok olmuş durumdadır. Tüm olumsuz şartlara rağmen tarihi kervan ve askeri yolların geçtiği yerler, güzergâhları ve kısmen yolun kendisi mevcuttur. Modern teknikler ve CBS kullanılarak haritalandırılması, açığa çıkarılması mümkündür.

Trabzon dan başlayıp, Erzurum, İran, Kafkasya, Basra, Suriye, Orta Asya'ya ulaşan yolların Trabzon-Gümüşhane-Bayburt arasında kalan güzergâhları İpek Yolu, Anabasis Rotası, Roma Garnizon Yolu, Kervan Yolları, Evliya Çelebi Rotası, Marko Polo Rotası vd. önemli asker, kral ve seyyahların kullandığı rotaların her biri potansiyel kültür rotasıdır. Bu rotaların başlangıcında bulunan tarihi liman ve iskeleler kültür yolları ile birlikte kültürel miras değerleridir.

MÖ. 400' den itibaren yazılı tarihi olan Trabzon(Anabasis, 1974:151); kalesi, limanı ve Anadolu ve Asya'ya açılan tarihi yolları ile birlikte antik çağın önemli bir yerleşimidir. 2500 yıllık tarihinde kıyılarda fazla bir tahribat olmayan Doğu Karadeniz ve Trabzon, 1950 sonrası dönemde yapılan kıyı müdahaleleri ile doğal kıyılarınin %84'ten fazlasını kaybetmiştir (Erüz ve İsmail,2017: 566). Kıyı müdahaleleri sonucu sadece kıyılar değil antik ipek yolu vd. yolların denize bağlandığı tarihi liman, koy ve iskele alanlarını da kaybedilmiştir. Kaybedilen en önemli kıyı alanı ve yapısı 2000 li yıllara kadar varlığını sürdüren, tarihi moloz(liman-mendirek) mevkiinde yer alan antik Trabzon limanıdır. , tarihi yolların bir sonucu olarak. Trabzon ve komşu iller, ekolojik ve peyzaj bütünlüğü açısından korunmuş, cazibe oluşturacak doğal kıyı, koy, vb. yapı eksikliği ve iklimsel kısıtların da etkisi ile deniz turizmi açısından cazibe değeri düşüktür. Ancak antik çağdan günümüze Asya-Orta Doğu, Kafkasların denize açılan kapısı ve tarihi yolların kavşak noktası olan Trabzon ve bölge tarihi ve kültürel değerlerle birlikte, İpek Yolu, Anabasis-On binlerin rotası, İran vd. kervan yolları, Roma Satala-Samsat Garnizon yolu, tarihi yolları ortaya çıkararak, planlamak sureti ile kültür rotalarına dayalı kültür turizmi potansiyeli yüksektir.

Yapılması Gerekenler

Trabzon-Gümüşhane ve Bayburt üzerinden Anadolu, İran ve Asya'ya ulaşan bu tarihi güzergâhların her biri, turizm açısından, kültür rotası olarak uluslararası bilinir ve merak konusu olan güzergâhlardır. Bu güzergâhların her birinin tarihi harita ve araştırmalarla ortaya konmuş güzergâh bilgileri, bir kısmının tarihi, mitolojik hikâyesi bulunmaktadır. Aynı şekilde bu tarihi rotaların başlangıcı olan limanların ve yol üzerinde olan çok sayıda tarihi yerleşimler, kaleler, köprüler, camiler, kiliseler, han ve ticari yapılar, konak ve konut gibi kültür eseri de barındırmaktadır. Doğu Karadeniz in her biri birbirinden güzel ve cezbedici vadileri, dağları ve yaylalarından geçen tarihi yollar ve limanlar KÜLTÜR ROTALARI olduğu kadar kendine has cazibesi olan DOĞA ROTALARI özelliğine de sahiptir.

Bölgede bulunan tarihi liman, kale ve yolların kültür rotası olarak, tescil altına alınma talebi olmasına karşın, henüz hiçbir rotanın GPS verisi üretilerek tescillenmek sureti ile koruma altına alınmamıştır. Tarihi yolların henüz yok olmadan günümüze patika-at yolu-taş yolları şeklinde ulaşmış olan güzergâhları ve bağlantılı liman ve kalelerin tescillenerek kayıt altına alınıp, gerekli bilgi dokümanları ve altyapı düzenlemeleri yapılmak sureti ile Ulusal ve Uluslararası UNESCO-ICOMOS ve AB Konseyi Kültür Rotaları (Yolları) ağına dahil edilmesi bölge ve ülke açısından önemli bir tanınırlık, kültür ve turizm potansiyeli sağlayacaktır.

Doğu Karadeniz bölgesinin en eski ve büyük kıyı yerleşimi olan Trabzon, sahip olduğu tarihli yapılar olan kale, liman, vd. yapıların doğal ve tarihi-kültürel çevre ile olan bağlantıları, özellikle kıyı ve Karadeniz ile olan bağları göz ardı edilerek tahrip edilmiştir. Aynı şekilde kıyıda başlayıp, Boztepe, Değirmendere vadisi ve ilçe sahillerinde yer almış eski liman ve iskelelerden başlayıp Gümüşhane ve Bayburt üzerinden Anadolu ve Asya'ya ulaşan yollar da doğal etkiler ve bilinçsiz müdahaleler nedeni ile kısmi tahribata uğramıştır. Buna karşın başta İpek Yolu ve On binlerin Rotası(Anabasis), Roma Garnizon yolu olmak üzere tarihi yollar rotaların kent içinde kalan bölümleri açığa çıkarılarak, liman bağlantıları ile birlikte üst ölçekli CBS tabanlı analiz ve planlama, bakım ve onarımlarla özellikle antik limanları, kültür rotalarının girizgâhı, başlangıç noktası olarak geleceğe taşımak mümkündür. Trabzon'un çok az kısmı(%16) doğal kalan kıyılarınin ve tarihi kıyı alan ve yapılarının sürdürülebilirliği için, daha fazla geç kalmadan tahribatın etkisinin azaltılması ve elde kalan tarihi ve doğal kıyı yapıları ve yolların ilin ve bölgenin kültür ve turizmine hizmet edebilmesi için tarihi kıyı alanları ve yol ve de yapıları; kültürel, ekolojik ve sosyal faydaları ile birlikte değerlendirerek, bölgesel ortak strateji ve planlama ile geleceğe taşınmalıdır.

Bu kapsamda başta Trabzon antik Trabzon limanı, Pazarkapı kale hendeği ve Roma Rihtımı , Soğan pazarı, Kemerkaya İskelesi, Beşikdüzü Kaleönü, Akçaabat Kordile-Kalecik Limanı, Akçaabat İskelesi, Kovata Limanı, Araklı antik liman ve kalesi (Sususrmania), Sürmene İskelesi gibi tarihi kıyı yapılarının konumları belirlenerek, kültür ve turizm amaçlı kullanmak için prototip olarak görünür kılınabilir. Prototip kıyı yapıları, kültürel miras kıyı yapılarının kültür yolu-kültür turizmi kapsamında bilinir ve kullanılabilir olmasını sağlayacaktır.

Kültür rotaları ve kültürel miras denizcilik, askeri, kültürel kıyı yapılarının geleceğe taşınabilmesi için, öncelikle CBS tabanlı, ortak erişim ve yetkilendirilmiş kişi ve kurumların veri, bilgi girmesine açık, yasal dayanağı olan bir bilgi sistemi oluşturulmalıdır. Ya da mevcut ulusal CBS tabanlı mekânsal planlama veri sistemlerinden yararlanılmak sureti ile kıyı alanları ve yapılarına ait nitel ve nicel bilgiler sisteme girilerek bilinir, ulaşılabilir olması sağlanmalıdır. Doğal kıyı ve tarihi yapılara ait nitelikli veri ve coğrafik bilgi eksikliği, planlama ve projelerde doğal kıyı, tarihi alan ve yapıların tahribatını hızlandırmaktadır. Koordinasyon olmadan, kente ve turizme etkisi irdelenmeden yapılan müdahaleler nedeni ile Trabzon ve bölge kıyılarında kıyı alanlarının planlanmasında sürdürülebilirlik ve koruma-kullanma dengesi sağlanamamaktadır.

Planlama ilkelerinin bölgede, kıyıların tamamında aynı uygulanması, alana ve yapıya göre esneklik bulunmayışı ve yapılan planların doğal kıyı yapısı ve ekosistemine, dokuya ve yapıya duyarsız oluşu bölge kıyılarında kalıcı sorunlar, doğal ve sosyokültürel yapı kayıpları yaratmıştır. Kıyılarda ve kırsal alanlarda yol vb. yapılaşmalarda alana özel, doğal ve tarihi dokuya duyarlı, ortak akla, bilimsel kabullere dayalı planlama ve uygulamaların hâkim kılınmasına ihtiyaç vardır.

Kaynaklar

- Aksoy,F., (2009),Osmanlı Öncesi Dönemde Trabzon Şehri, Yl. Tezi Fırat Ün. Sosyal Bil.Ens.S234
- Anabasis, Onbinlerin Dönüşü, Ksenophon, 1974, Hurriyet Yayınları, 283s
- Anonim, (2006). Kıyıların Kullanımının Planlanması Ve Denetimi. Sayıştay Başkanlığı Performans Denetim Raporu, 63s.
- Bijişkyan, P. M., (1998). Pontos Tarihi, (Çev. H D. Andreasyan), İstanbul: Çiviyazıları.
- Bilgin, M., Yıldırım, Ö., (1990). Sürmene, Sürmene Belediyesi Kültür Yayınları, Damla Ofset, İstanbul,696 S.
- Dursun, Y., (2016). "XV. Yüzyıldan XX. Yüzyıla Üç Merkezli Bir Nahiye: Yomra Nahiyesi Örneği", Karadeniz Araştırmaları Enstitüsü Dergisi, 2/2, 17-41.
- Emecen, Fe, M., (2010). Doğu Karadeniz'de Bir Vadi Boyu Yerleşmesi Ağasar Vadisi: Şalpazarı-Beşikdüzü, Trabzon: Serander Yayınları.
- Emecen, F., Lowry, H., (2012). Trabzon, TDV İslam Ansiklopedisi, S302-304.
- Erüz, C., İsmail, N.P., (2017). Doğu Karadeniz(Trabzon) De Kıyı Müdahaleleri Ve Deniz-Kıyı Turizmi Potansiyeli , DOKAP Bölgesi Uluslar Arası Turizm Sempozyumu. 23-24 Ekim . Gümüşhane.
- Erüz, C., Erol, S., İsmail, N.P., (2017). Trabzon İlinde Yer Alan Balıkçı Barınaklarının Yat Turizmi Amaçlı Kullanılabilirliği DOKAP Bölgesi Uluslar Arası Turizm Sempozyumu. 23-24 Ekim . Gümüşhane.
- Erüz, C., Peşman, E., Köse, E., (2015). Trabzon, Hyssus Limanı(Sürmene-Araklı) Ve Paraskalmion (Çapar) Teknesinin Zamansal Değişimi. OÜSBAD, Temmuz. S542-552.
- Karpov, S. P., (2016). Trabzon İmparatorluğu Tarihi, İstanbul: Kültür Bilimleri Akademisi.
- Kılıç, S., (2016). Liviopolis'den Şarlı'ya Beşikdüzü'nün Tarihi Coğrafyası , Karadeniz İncelemeleri Dergisi, (20): 9-44
- Ksenophon, (1998). Anabasis Onbinlerin Dönüşü. (Çev. Tanju Gökçöl), İstanbul: Sosyal Yayınlar.
- Öksüz, M.,(2004). 1746-1789 Tarihleri Arasında Trabzon'da Sosyal Ve Ekonomik Hayat, A.Ü. Sosyal Bilimler Ens., Doktora Tezi, 454s
- Başkır, Y., 2023, Xv. Yüzyılın İkinci Yarısında Trabzon Limanı'nın Karadeniz Ticaretindeki Rolü, Eu 3rd International Conference On Humanity And Social Sciences, November 17-19, 2023 - Tiran

RÜZGARIN ÇOCUKLARI YELKENCİLER

Gönül ŞİŞMANOĞLU*

Yelken sporu, ulaşım aracı olarak binlerce yıllık bir geçmişe sahipken, rekabetçi bir spor dalı olarak nispeten daha yakın bir tarihte popülerlik kazanmıştır.

Yelken tarihi, insanlığın gelişimiyle doğrudan orantılıdır. Bilimde gelişen insanoğlu, yelken ile denizleri keşfetmeye başladı. Rüzgârın bir kuvvet olduğunu ve kullanabileceğini anladıktan sonra, yelkeni yaparak, günümüze kadar gelen bu önemli aracı kullanmış oldu. Tarihteki ilk yelkenin mısırlılar tarafından papirüs kâğıdı kullanılarak yapıldığı ve ilk Nil nehrinde denendiği biliniyor. Tarihte yapılan ilk yelken kare şeklindeydi, dolayısıyla sadece rüzgârı arkadan aldığı zaman ilerliyebiliyordu ve uygun rüzgârı bulmak için, yelkenler birçok zaman ya denizde ya da günlerce limanlarda beklemek zorunda kalıyorlardı. Zamanla yelkenlerin boyu büyüdü ve sonucunda daha büyük yelkenli gemiler yapılmaya başlandı. Akdeniz’de ticaret başladı. Daha çok taşımacılıkta kullanılan bu gemiler genelde Akdeniz’de görülüyorlardı.

İşte **dünya**, **Türkiye** ve **Trabzon** özelinde yelken sporunun geçmişi ve bu sporun sağladığı temel avantajlar:

Yelken Sporunun Tarihçesi ve Avantajları

1. Dünyada Yelkenin Geçmişi

Antik Çağ (MÖ 4000 civarı):

Yelken, ilk olarak Mısır ve Mezopotamya’da, özellikle Nil Nehri üzerinde ulaşım ve ticaret amacıyla kullanılmaya başlandı.

Keşifler Çağı (15. – 17. Yüzyıl):

Yelkenli gemiler, dünya keşiflerinde (Macellan’ın dünya turu gibi) ve uluslararası ticarete hayati rol oynadı. Sanayi Devrimi’ne kadar deniz taşımacılığının ana gücü oldu.

Sporun Doğuşu (17. Yüzyıl):

Yelken, rekabetçi bir spor olarak ilk kez 17. yüzyıl İngiltere’sinde, 1660 yılında II. Charles ve York Dükü’ne ait yatlar arasında yapılan yarışla ortaya çıktı.

* Akyazı Yelken ve Su Sporları Başkan Yardımcısı

Kurumsallaşma:

İlk yat kulübü 1780 yılında İrlanda'da kuruldu. 19. yüzyılda Amerika ve Avrupa'da hızla yaygınlaştı.

Olimpiyatlar:

Yelken sporu, modern Olimpiyat Oyunları'na 1900 Paris Olimpiyatları ile birlikte resmi olarak dahil edildi.

2. Türkiye'de Yelkenin Geçmişi

Osmanlı Dönemi:

Yelkenli gemiler, Osmanlı donanması ve ticareti için yüzyıllarca vazgeçilmez bir araçtı. Spor ve gezi amacıyla kullanımı ise 1800'lerin ikinci yarısında, özellikle İstanbul'da yaşayan Levanten ve yabancı kökenli ailelerle başladı.

İlk Türk Başarısı:

Türkler tarafından kazanılan ilk kupa, 1898 yılında Bahriye Mektebi öğrencileri Münif Paşazade Faik Bey ve Mehmet Ali Efendi tarafından Afacan adlı yelkenli sandal ile elde edildi.

Cumhuriyet Dönemi:

1923'te Su Sporları Federasyonu'nun kurulmasının ardından, Atatürk'ün teşvikiyle yelkencilik gelişim gösterdi. İlk resmi Türk yelken kulübü olan Moda Deniz Kulübü, 1935 yılında kuruldu.

Federasyon:

Türkiye Yelken Federasyonu (TYF), 1957 yılında Su Sporları Federasyonu'ndan ayrılarak kuruldu. Türkiye, 1932'den beri Uluslararası Yat Yarış Birliği üyesidir.

Türkiye Yelken Federasyonu Başkanı **Özlem Akdurak**, aynı zamanda Dünya Yelken Başkan Yardımcılığı görevini yürütmektedir.

Dünya Turu:

Sadun ve Oda Boro, 1965-1968 yılları arasında "Kısmet" adlı tekneleriyle dünyayı dolaşan ilk **Türk denizciler olmuştur**.

3. Trabzon'da Yelken Sporü

Karadeniz kıyısında yer alan Trabzon'da yelken, denizcilik kültürünün doğal bir parçasıdır ve son yıllarda sportif altyapı gelişimi hız kazanmıştır.

Kuruluşlar:

Trabzon'da yelken sporunun gelişimine katkı sağlayan başlıca kulüpler: Akçaabat Darıca Yelken Kulübü, Akyazı Yelken ve Su Sporları Kulübü, Beşikdüzü Yelken Kulübü

Eğitim ve Yarışlar:

Şehirde, Türkiye Yelken Federasyonu faaliyet programları kapsamında Bölge Kupası yarışları, Aday Yelken Hakem Seminerleri ve D4 eğitimleri düzenlenmektedir.

Aktif Katılım:

Trabzon kulüpleri, bölgesel ve ulusal yarışmalarda Karadeniz'i temsil etmekte; Cumhuriyet Kupası Yelken Yarışları gibi organizasyonlara ev sahipliği yapmaktadır.

Yelken Sporunun Avantajları

Yelken, yalnızca fiziksel değil; zihinsel, sosyal ve kişisel gelişime katkı sağlayan çok yönlü bir spordur.

Kategori	Avantaj	Açıklama
Fiziksel	Kuvvet ve Denge	Tekneyi kontrol etmek, yelkenleri ayarlamak ve dengeyi korumak için kol, sırt, karın ve bacak kasları aktif şekilde çalışır.
	Kardiyo ve Dayanıklılık	Yanşlar ve zorlu hava koşullarında uzun süreli efor, kardiyovasküler dayanıklılığı artırır.
Zihinsel	Konsantrasyon ve Strateji	Değişken rüzgâr ve deniz koşullarını analiz etmek, hızlı karar almak ve rota planlamak yüksek düzeyde odaklanma gerektirir.
	Doğayla Uyum	Rüzgârı ve denizi rakip değil, yönlendirilecek bir güç olarak görmeyi öğretir; uyum ve esneklik kazandırır.
Kişisel Gelişim	Sorumluluk ve Özgüven	Tekneyi idare etme sorumluluğu, zorlu anlarda başarıyla sonuçlandırıldığında özgüveni artırır.
	Ekip Çalışması	Ekipli sınıflarda iletişim, iş birliği ve güven duygusu gelişir.
Yaşam Biçimi	Hobi ve Keşif	Yelken, sporun ötesinde denizle iç içe bir yaşam ve keşif imkânı sunar.
	Stres Azaltma	Doğayla temas, su üzerinde olmak ve açık alan, zihinsel rahatlama sağlar.

Trabzon Akyazı Yelken ve Su Sporları Kulübü, Karadeniz Bölgesi'nde yelken sporunun gelişimine önemli katkılar sağlayan aktif bir kulüptür. Faaliyetleri ve bölgede planlanan Uzunkum Yaşam Alanı Projesi'nden beklentiler, deniz sporları ve yerel kalkınma açısından büyük önem taşır.

Trabzon Akyazı Yelken Kulübü Faaliyetleri

Akyazı Yelken ve Su Sporları Kulübü'nün temel faaliyetleri, hem rekabetçi spora hem de sosyal sorumluluğa odaklanmıştır:

Yarış Organizasyonları: Türkiye Yelken Federasyonu (TYF) faaliyet programında yer alan resmi yelken yarışlarına ev sahipliği yapar ve bu yarışlara katılır. Düzenlenen önemli yarışlardan bazıları şunlardır:

- 19 Mayıs Gençlik Kupası
- 1 Temmuz Denizcilik ve Kabotaj Bayramı Yelken Yarışları.
- 30 Ağustos Zafer Kupası Yelken Yarışları.
- 29 Ekim Cumhuriyet Bayramı Yelken Yarışları.
- 10 Kasım Atatürk Kupası

Eğitim Faaliyetleri: Yelken sporunu gençlere ve ilgilenenlere öğretmek amacıyla yelken eğitimleri düzenler. Kulüp, belirli sosyal sorumluluk projeleri kapsamında çocuklara ve gençlere ücretsiz yelken dersleri de sunarak sporu yaygınlaştırmayı hedefler.

Branşlar: Faaliyetler genellikle Optimist (küçük yaştaki sporcular için), ILCA (eski adıyla Laser) gibi olimpiik sınıflarda yoğunlaşır.

İş Birlikleri: Gençlik ve Spor İl Müdürlüğü, Trabzon Büyükşehir Belediyesi, Trabzon Ticaret ve Sanayi Odası (TTSO) ve yerel üniversiteler (KTÜ) gibi kurumlarla iş birliği yaparak etkinlikler düzenler ve sporun altyapısını güçlendirir.

Uzunkum Yaşam Alanı Projesinden Beklentiler

Uzunkum Yaşam Alanı Projesini yürüten başta Büyükşehir Belediye Başkanı av.Ahmet Metin Genç Beyefendi ve ekip arkadaşlarına Akyazı Yelken Kulübü olarak teşekkürü borç biliriz. Uzunkum Projesi Trabzon'un sahilini şehre kazandırmayı hedefleyen büyük ölçekli bir kentsel dönüşüm projesidir. Bu proje, yelken ve su sporları camiası için önemli fırsatlar ve beklentiler yaratmaktadır:

1. Modern ve İşlevsel Tesis Altyapısı

Yelken Merkezi: Proje kapsamında veya bağlantılı olarak, Yelken Sporları Merkezi gibi özel tesislerin inşa edilmesi beklenir. Bu merkezlerin; kulüp odası, soyunma odaları, seminer salonu, yelken depoları, kafeterya ve seyir alanları gibi bir yelken kulübünün tüm ihtiyaçlarını karşılayacak şekilde tasarlanması beklenir.

Depolama ve Bakım Alanları: Kulüplerin sporcularının teknelerini güvenli ve düzenli bir şekilde muhafaza edebilecekleri yeterli depolama ve bakım alanlarının sağlanması, mevcut dağınıklığı ortadan kaldıracaktır.

2. Spor ve Rekreasyon Alanlarının Bütünleşmesi

Halkın Spora Erişimi: Proje, Uzunkum'u bir çekim ve yaşam alanı haline getirmeyi hedeflediğinden, yelken kulübünün halkla daha fazla temas kurmasını sağlayacaktır. Bu, yelken sporuna olan ilgiyi artıracak ve daha fazla kişinin yelken eğitimlerine katılımını teşvik edecektir.

Entegre Sahil Kullanımı: Yelken faaliyetlerinin, yürüyüş yolları, yeşil alanlar ve diğer rekreasyon tesisleriyle uyum içinde çalışabileceği, böylece sporcuların ve vatandaşların denizle barışık bir ortamda bir arada bulunabileceği bir tasarım beklenir.

3. Bölgesel ve Ulusal Başarı Hedefleri

Daha Büyük Organizasyonlar: Modern bir tesis ve gelişmiş bir altyapı ile Trabzon'un, ulusal şampiyonaların ve hatta uluslararası yelken etkinliklerinin düzenlendiği önemli bir merkez haline gelmesi hedeflenir.

Sporcu Yetiştirme: Yelken kulüpleri, yeni tesisler sayesinde daha iyi koşullarda antrenman yaparak, Trabzon'dan ulusal ve uluslararası arenada başarı kazanacak yeni sporcular yetiştirme beklentisindedir. Trabzon Akyazı Yelken ve Su Sporları Kulübü, Karadeniz Bölgesi'nde yelken sporunun gelişimine önemli katkılar sağlayan aktif bir kulüptür. Faaliyetleri ve bölgede planlanan Uzunkum Yaşam Alanı Projesi'nden beklentiler, deniz sporları ve yerel kalkınma açısından büyük önem taşır.

ÇAĞDAŞ SANAT'TA DOĞA ÜZERİNDEN BİR TANIMLAMA: ERIKA BLUMENFELD'İN SANATI ÜZERİNE OKUMALAR

Fırat Çağrı KIRMIZIGÜL*

1.1 Arazi Sanatına Genel Bir Bakış

Sanat kavramı benliğinde çok sayıda kavram içeren ve sürekli olarak güncellenen ardıl bir kavramdır. Bu kavram içerisinde çok sayıda disiplinle şekil alan bir örgü içerisinde aidiyet alanı yaratırken çevreyi güzelleştirme edimine de sahiptir. Sanat kavramı özellikle Ortaçağ'ın son dönemlerinden itibaren büyük kırılmalar yaşamaya başlamış ve modernite ile yeniden şekil alan bir tanımsallıkta yeni bir düzlemde varlık alanı bulmuştur.

19. yüzyıla birlikte sanat alanında başlayan büyük değişimler beraberinde modernite üzerinden sanat akımlarında da yeni başlangıçların habercisi olmuş ve modernizmin temelleri aydınlanma çağı ile birlikte atılmaya başlamıştır. Modernizm içerisinde çok sayıda akımın süregeldiği özellikle plastik sanatlar alanında yeni ve çok sayıda oluşumun da habercisi olmuştur. Bu gelişmeler dünya üzerinde yaşanan savaşlarla da farklı bir seyirde devam ederken özellikle 20. Yüzyılın ikinci yarısından itibaren postmodern bir sanat alanının da varlık alanı olarak görülmeye başlamıştır. Bu süreçte özellikle 1950'li yıllar modern sanat akımlarından sonra çok sayıda oluşum ve hareketin modernitenin yarattığı durumsallıklar ile yeniden şekil aldığı bir dönemde disiplinlerarası bir çağdaş sanat yapma edimini insanlarla tanıştırmıştır.

Post bir hareket uzamı olarak 20. Yüzyılın ikinci yarısından sonra pek çok kavram multidisipliner sanat anlayışına göre melez bir betimleme ile güncel olarak dünya sorunlarına karşı farkındalık oluşturan bir anlayışta şekillenmeye başlamıştır. Bu kapsamda sanat alanı içerisinde gelişen modernizm sonrası güncel sanat disiplinlerine bağlı olarak sayısal kodlu bileşenler sistemine ait varlık gösteren kavramlar sosyo kültürel dinamiklerle şekillenerek yeni oluşum ve hareketlerin ortaya çıkmasına sebebiyet vermiştir. Postmodern dönemde biçimlenen yeni ifade şekillerinde sanat kavramı çoklu olarak belirginleşen enstatif ve performatif sanat yapma edimleri ile melez ifade biçimlerine dönüşmeye başlamıştır. Oluşan bu melez yapıda çoklu bilişsel ve psikanalitik bireysellik (öznellik) sanatçıların kurguladığı çalışmalar üzerinden kişisel üsluplara yönelim gösteren bir ifade şekline dönüşmüştür (Kırmızıgül, 2020: 217).

20. yüzyılın ikinci yarısından sonra oluşan sanat hareketleri çok sayıda kavram üzerinden şekil alan ve sanatçılar üzerinden kurgulanan bireysel sanat yapma pratiklerine de sahip olurken bu süreçte enstalasyon, performans, oluşumlar, fluxus, yoksul sanat, arazi sanatı gibi çok sayıda sanat hareketinin de sanat tanımı içerisinde yer almasını sağlamıştır.

Sanat yapma pratikleri içinde oldukça özel bir alana sahip bir kavram olan Arazi Sanatı da bu dönemde ortaya çıkmış ve temelinde doğa üzerinde sanat üretme metodolojisi üzerinden bir alanı izleyicilerle paylaşmıştır Arazi Sanatı sanat galerilerinin sanatı bir meta olarak alınıp satılabilen bir kavram olmaktan çıkarmaya çalışmış ve bu kapsamda doğada çeşitli enstalasyonlar yapmışlardır.

Arazi Sanatı, Yeryüzü Sanatı, Çevre Sanatı, Toprak Sanatı gibi çeşitli terimlerle anılan bu yaklaşımın temelinde, sanatçıların el galeri mekanlarına yönelik tepkisinin yanı sıra tam da bu dönemde gelişmeye başlayan çevreci hareket vardır. 20. Yüzyılın ikinci yarısında olumsuz etkileri daha çok hissedilmeye başlayan endüstriyel gelişmenin ve teknolojik hızın tehlikeli boyutlarını düşünmeye çağıran Arazi Sanatı, doğayı görünür kılan, doğaya dair bilinç uyandırmayı amaçlayan, teknoloji karşısında doğayı kutsayan bir yaklaşımın ürünüdür (Antmen, 2010: 251).

"Arazi Sanatının diğer akımlara göre ayırıcı özelliği, doğada geniş alanlarda, yer aldığı mekâna özgü olarak gerçekleştirilmesidir" (Antmen, 2010: 253). Dış mekânda açık alanlarda gerçekleştirilen çok sayıda sanat eseri galeri mekânından bağımsız bir uzamda şekil alan bir geçicilikte düşünülmüştür. Bu kapsamda çok sayıda sanatçı arazi sanatı dahilinde sanat eserleri üretmişlerdir. Antmen'e göre (2010) bu sanatçılar arasında özellikle akımın önde gelen sanatçılarından olan Robert Smithson bu alanda oldukça önemli sanat eserleri üretmiştir. Sanatçının özellikle 1970 yılında ürettiği Sarmal Dalgakıran adlı çalışmasında 7000 ton toprakla gerçekleştirdiği doğum – ölüm döngüsü üzerinden tanımlaması olan çalışmasıdır (Antmen, 2010: 254). (Görsel 1).

* Doç. Dr., Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi, Güzel Sanatlar Fakültesi

Görsel 1. Robert Smithson, Sarmal Dalgakıran, 1970.

Yine bu sanat oluşumu içerisinde değerlendirilen sanatçılar arasında Michael Heizer ve Walter de Maria, Avrupa'dan Richard Long ve Andy Goldsworthy gibi sanatçılar bu alanda çalışmalar yapmış ve çeşitli sanat eserleri üretmişlerdir (Özcan, 2022: 1543) (Görsel 2 - 3).

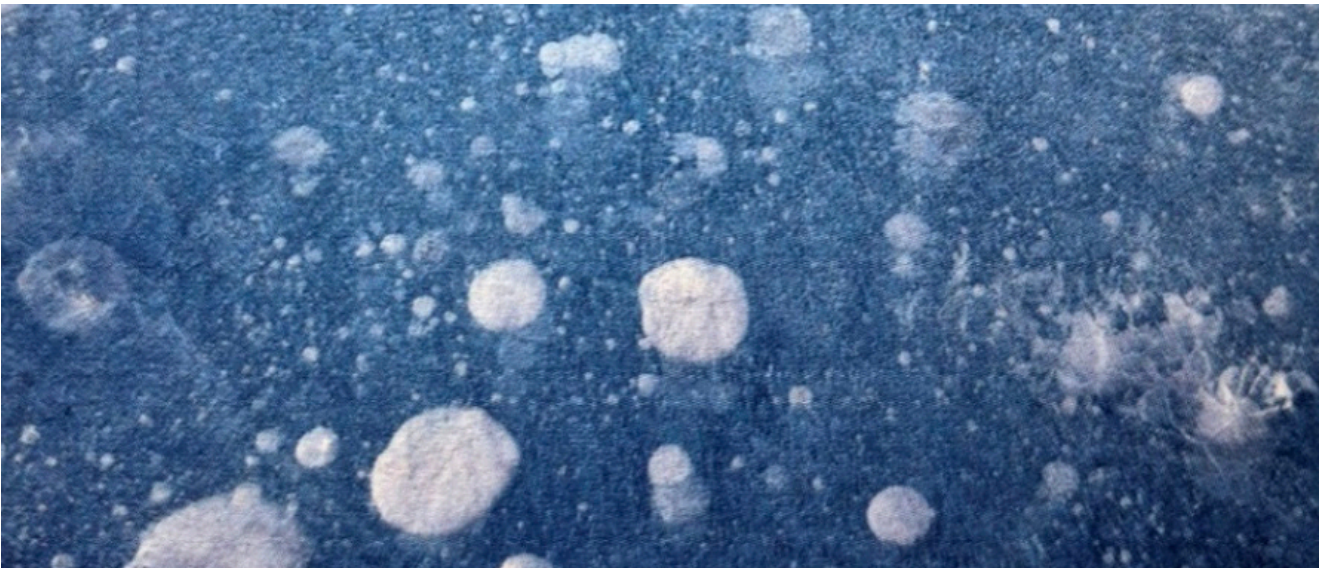
Görsel 2. Michael Heizer, Çift Negatif, 1969 - 70.

Aynı zamanda bir foto muhabiri de olan Blumenfeld Antarktika'da düzenlenen bir programa katılarak bu bölgede altı hafta boyunca misafir sanatçı olarak yaşamıştır (Brown, 2014: 49). "Sonuçta ortaya çıkan Antarktika projesi üç cilt fotoğraf ve dört kanallı bir video çalışmasından oluşmaktadır. 'Early Sea Ice Erken Deniz Buzulu cildi Güney Okyanusu'nun sonbahar yaklaşırken donmaya başlayışını gösterir. Sıcaklık düştükçe, ilk olarak daha az tuz içeren yüzey suyu buz tutar" (Brown, 2014: 49) (Görsel 4).

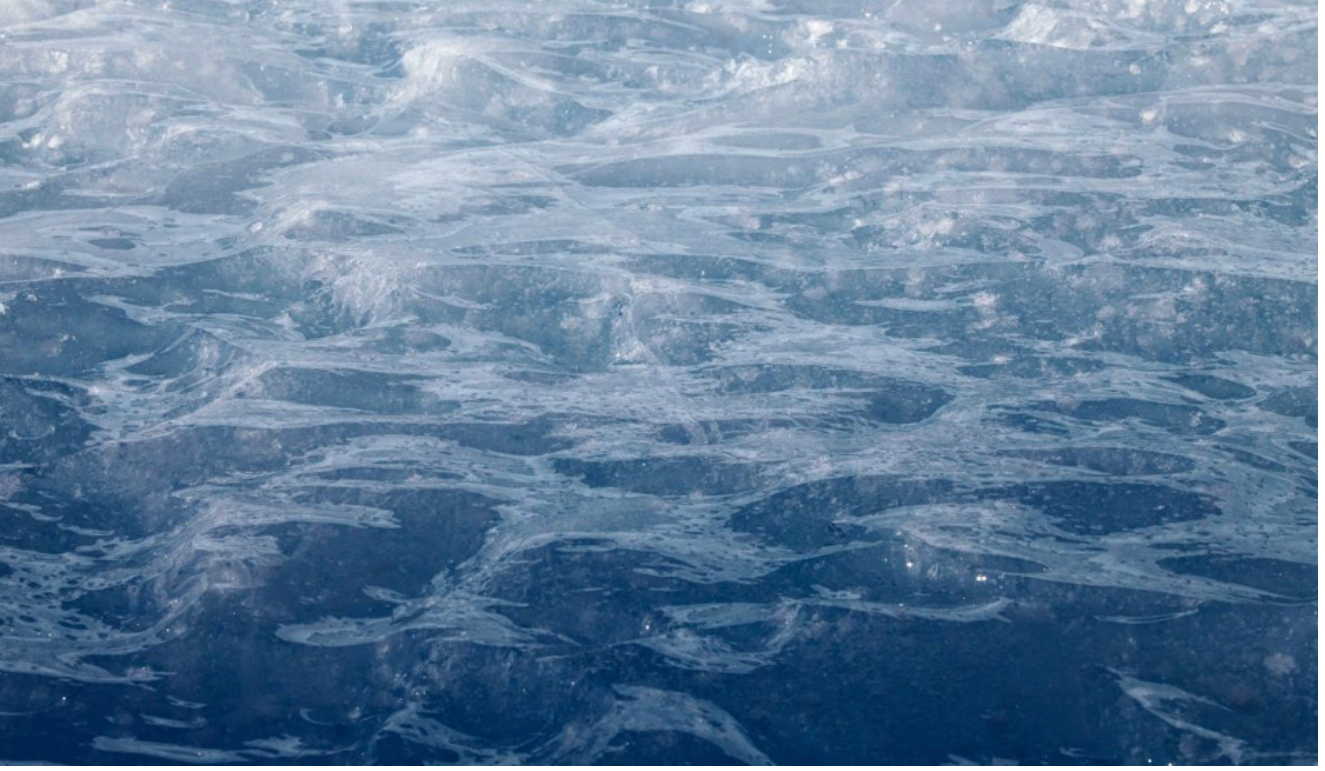

Görsel 2. Michael Heizer, Çift Negatif, 1969 - 70.

Sanatçının 2009 yılında yaptığı bir diğer çalışmada ise Okyanus içinde hareket eden buz parçalarının birbirine hareket etmesi sonucunda çarpışması ile ortaya çıkan krep buzunu adı verilen parçaların çıkmasına sebep olur. Bu buzlar hareket ederken kasırga kuvvetini geçebilen rüzgarların oluşturduğu görsel olarak muhteşem görüntüler içeren imgeleri oluşturur. Sanatçı çalışmalarını oluştururken onları yalnızca estetik amaçla sınırlandırmaz aksine kırılğan bir ekosistemde var olma deneyimini izleyicilerle paylaşırken iklim bozulmalarına karşı bir farkındalık amacı da izleyicileri düşündürmektedir (Brown, 2014:49). Aynı zamanda sanatçı 2004 yılından beri insan kaynaklı olarak yapılan iklimsel tahribatlar üzerinden ekolojik ve sosyal sıkıntılar üzerine ne oranda katkılar yapıldığını araştırmakta, insan topluluklarının yaşamadığı Antarktika adlı uzak ve her geçen gün küçülen bu buzul parçasında küresel nüfusla bağlantı kırmak amacıyla bu bölgede çalışma ve araştırmalar yapmaktadır (<https://erikablumenfeld.com/artist-statement/>, Erişim tarihi: 07.01.2026).

Görsel 2. Michael Heizer, Çift Negatif, 1969 - 70.

Görsel 6. Erika Blumenfeld, Antarktika Cilt 2, Kara Buzları 2009.

Kaynaklar

Antmen, Ahu. (2014). 20. Yüzyıl Batı Sanatında Akımlar. İstanbul: Sel Yayıncılık.

Brown, A. (2014). Güncel Sanat ve Ekoloji. (Çev. Emre Gözğü, Yiğit Adam). İstanbul: Akbank Kültür ve Sanat Dizisi/ Lal Yayınları.

Kırmızıgül, F. (2015). Bir Güncel Sanat Pratiği Olarak Ekolojik ve Simgesel İfade Biçimleri Işığında Topografik Değişimler. [Yayımlanmamış Sanatta Yeterlik Sanat Çalışması Raporu]. Hacettepe Üniversitesi, Tez No: 407382.

Kırmızıgül, F. (2020). Eko-Dijital Uzamda "Tüketim" Odaklı Sanatçı Okumaları. Sanat ve Tasarım Dergisi (25), 215-235.

Özcan, B. Ö. (2022). Doğa Sanatı ve Doğanın Sunduklarıyla Doğada Sanat Üreten Sanatçılar. Gaziantep Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 21(3), 1540-1557. <https://doi.org/10.21547/jss.1065781>

Web Kaynaklar

<https://erikablumenfeld.com/artist-statement/>, Erişim tarihi: 07.01.2026

Görsel Kaynaklar

Görsel 1. <https://www.wikiart.org/en/robert-smithson/spiral-jetty-1970>, Erişim tarihi: Erişim tarihi: 07.01.2026.

Görsel 2. <https://www.nevadaart.org/art/collections/the-altered-landscape-carol-franc-buck-collection/5432a5c9-39d6-473f-aff8-2c5e69f16997/>, Erişim tarihi: Erişim tarihi: 07.01.2026.

Görsel 3. Kırmızıgül, F. (2015). Bir Güncel Sanat Pratiği Olarak Ekolojik ve Simgesel İfade Biçimleri Işığında Topografik Değişimler. [Yayımlanmamış Sanatta Yeterlik Sanat Çalışması Raporu]. Hacettepe Üniversitesi, Tez No: 407382.

Görsel 4, 5. Brown, A. (2014). Güncel Sanat ve Ekoloji. (Çev. Emre Gözğü, Yiğit Adam). İstanbul: Akbank Kültür ve Sanat Dizisi/ Lal Yayınları.

Görsel 6. <https://erikablumenfeld.com/works/the-polar-project/#16>, Erişim tarihi: Erişim tarihi: 07.01.2026.

MÜHENDİSLİKTE FİZİĞİN YERİ

Tevfik KÜÇÜKÖMEROĞLU*

Özet

Mühendislik, temelde uygulamalı bilim olup gelişimini temel bilimler sayesinde gerçekleştirebilir. Bu temel bilimler (fizik, kimya, biyoloji, matematik) ise evrenin işleyişini anlamamızı sağlayan temel yasaları ve prensipleri ortaya koymaktadır. Mühendislik disiplinleri, bu doğa yasalarını kullanarak insan hayatına fayda sağlayacak, teknolojik sistemler, araçlar ve süreçler tasarlayıp üreten bilim dallarıdır. Bu dönüşümlerin kuramsal ve deneysel altyapısında fizik bilimi çok önemli bir yer tutmaktadır. Klasik mekanikten kuantum fiziğine kadar uzanan fizik kuramları, mühendislik uygulamalarının hem sınırlarını hem de olanaklarını büyük oranda belirlemektedir. Örneğin elektromanyetik kuram modern haberleşme teknolojilerinin temelini oluştururken, görelilik kuramı küresel konumlama sistemlerinin (GPS) etkin çalışabilmesini mümkün kılan kavramdır. Bu makalede, fiziğin mühendislik disiplinlerindeki rolü somut teknolojik örnekler ve bu örneklerle yön veren fizikçilerin katkıları ile mühendisliğin sürdürülebilir yapıda gelişme sağlayabilmesi için fizikçilere ve nitelikli fizik eğitimine duyulan gereksinim vurgulanmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Fizik, mühendislik, teknoloji, fizik eğitimi

1. Giriş

Mühendislik, insanlığın ihtiyaçlarını karşılamak üzere bilimi teknolojiye dönüştüren bir disiplindir. Fizik ve mühendislik uzun ve iç içe geçmiş bir tarihe sahiptir. Köprülerden mikroçiplere, enerji santrallerinden biyomedikal cihazlara kadar hayatımızı kuşatan tüm mühendislik ürünlerinin arkasındaki en temel destek "fizik"tir [1-3]. Mühendisliğin dili matematik olup, mantığı ve doğa ile kurduğu bağ ise genellikle fiziktir.

Fizik, temel bilim olarak evrenin işleyişini anlamamızı sağlayan temel yasaları ve prensipleri ortaya koyabilmek için madde, enerji ve doğanın büyük astronomik varlıklardan mikroskobik parçacıklara kadar çeşitli boyutlardaki nesnelere davranışlarını anlamaya çalışır. Mühendislik, temelde uygulamalı bilim olarak ortaya çıkardığı ürünleri çoğu zaman tasarım ve üretim başarıları üzerinden değerlendirilir ancak bu başarıların arkasında doğa yasalarının doğru anlaşılabilmiş olunması yer almaktadır [4]. Mühendisler, insanlığın yararına belirli ihtiyaçları karşılamak ve pratik sorunları çözmek amacıyla bir şeyler tasarlamak ve bu tasarımları üretebilmek için ihtiyaç duyduğu temel bilgi ve araçları sağlarken, fizikçilerin ortaya koyduğu teorileri gerçek dünyada test etme ve uygulama işi olarak ifade edilebilir. Birbirlerinden faydalanan bu ilişki sayesinde bugün keyfini çıkardığımız birçok teknolojik gelişme ortaya çıkmıştır. Modern havacılık mühendisliği, Newton'un hareket yasaları [1, 4], Euler'in akışkanlar mekaniği çalışmaları [5] ve Prandtl'in sınır tabaka teorisi [6] olmaksızın düşünülemez. Bu nedenle mühendislikte gelişme sağlayabilmek, bu gelişmeleri anlayıp, sürdürülebilir kılmak, ancak ve ancak fiziği doğru kavrayıp, kullanabilmekten geçer.

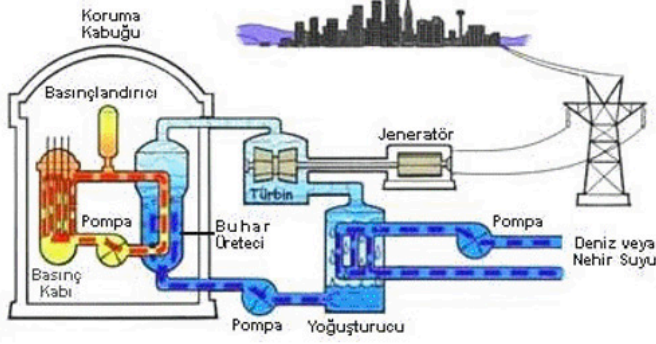
Mühendislikte kullanılan matematiksel modellerin büyük bir bölümü, fizik yasalarının sınır koşulları altında sadeleştirilmiş biçimleridir. Bu durum, fiziksel gerçekliğin doğru temsil edilmediği modellerin, mühendislik açısından ciddi güvenlik ve performans sorunlarına yol açabileceğini gösteren birçok olumsuz örnek gösterilebilir [1, 2-7].

Fizikçiler, mühendislik uygulamalarının henüz ulaşamadığı alanlarda bilgi üretir. Örneğin kuantum dolanıklık ve süperiletkenlik üzerine yapılan çalışmalar, bugün kuantum bilgisayarların ve kayıpsız enerji iletim hatlarının temelini oluşturmaktadır. Mühendislik eğitimi alan bireylerin güçlü bir fizik altyapısına sahip olması, yalnızca mevcut teknolojileri kullanmakla kalmayıp, fiziksel sınırları anlayarak yeni çözümler üretebilmelerini sağlar.

Mühendisliğin başta fizik olmak üzere temel bilimlerin keşfettiği yasaları kullanarak insan hayatına fayda sağlamakta olduğunu gösteren ilişkilere birkaç örnek vererek daha somut şekilde açıklanabilir.

*Prof. Dr. KTÜ Makina Mühendisliği Fakültesi

Örneğin bir nükleer reaktör tasarımında, nötron difüzyon denklemlerinin ve çekirdek fiziğine ait kesit değerlerinin doğru hesaplanmaması, sistemin kritik hale gelmesini engelleyemeyecek hatalara neden olabilmektedir. Benzer biçimde, yüksek hızlı tren tasarımında relativistik etkiler ihmal edilebilirken, aerodinamik sürtünme kuvvetlerinin doğru modellenmemesi enerji tüketimini ciddi biçimde artırmaktadır [8].

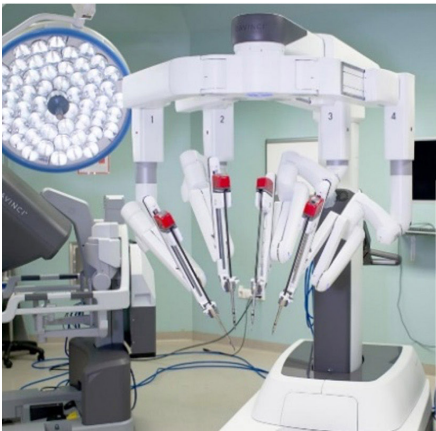

Nükleer reaktör yapısı [9]

Yüksek hızlı tren [10]

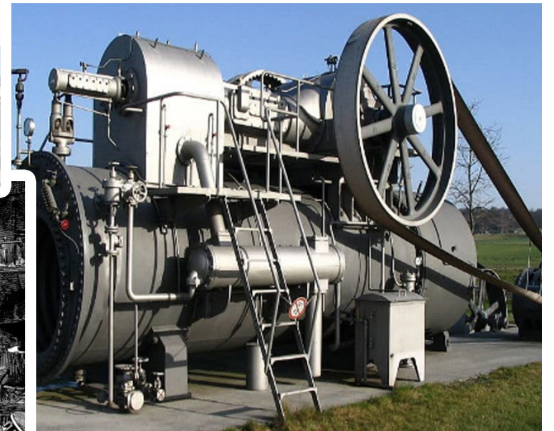
Makine mühendisliğinde hareket, kuvvet, enerji ve ısı transferi gibi kavramlar doğrudan temel fizik konularından klasik mekanik ve termodinamiğe dayanır. Fizikçi olan James Watt ve Sadi Carnot'un günümüz motor teknolojisinin temelini atmış, buhar motorunun daha az yakıtla daha fazla iş üreterek Sanayi Devrimi'nin makineleşmesini sağlamıştır. Bu katkılarına anmak için "Watt" ısı birimi olarak kullanıma alınmıştır [1, 8]. Bir motorun verimliliği, bir türbinin dayanımı ya da bir robot kolunun hassasiyeti, Newton yasaları, akışkanlar mekaniği ve malzeme fiziği olmadan geliştirilemez. Geliştirilen içten yanmalı motorlar, gaz türbinleri ve buhar çevrimleri; doğrudan termodinamik yasalarıyla sınırlıdır. Burada, Carnot çevrimi, ideal koşullarda erişilebilecek maksimum verimi tanımlar ve bu sınır, günümüz enerji santrallerinde hâlâ geçerliliğini korumaktadır.

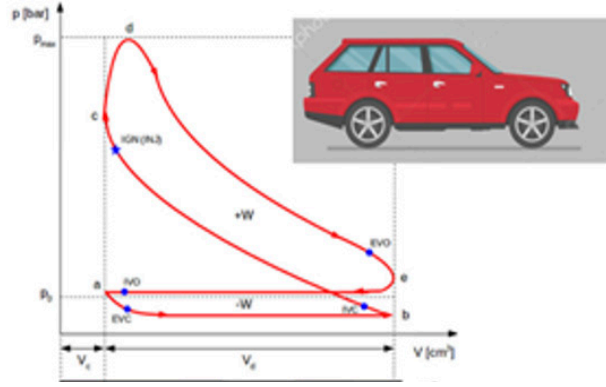
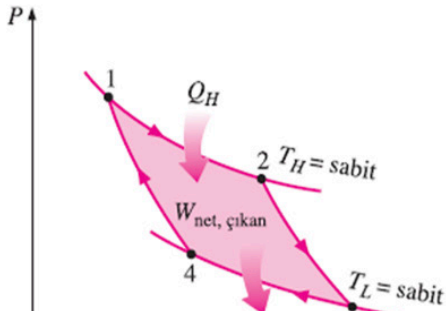

Cerrahi amaçlı robot kolu [8]

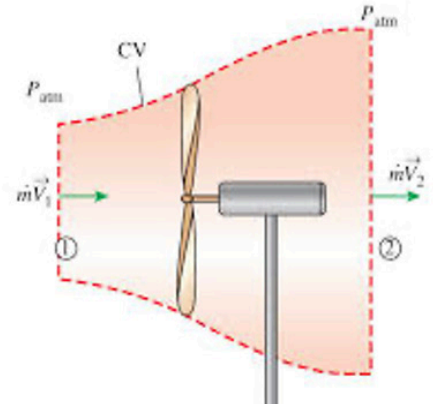
James Watt'ın buhar türbinini geliştirme çalışması ve modeli [1]

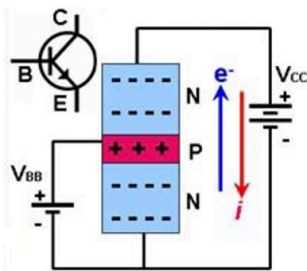
Karakteristik termodinamik çevrimler [1]

Rüzgâr türbinlerinde Betz limiti, bir türbinin rüzgârdan teorik olarak çekebileceği maksimum enerjiyi belirler (%59,3). Bu sınır, fizik yasaları kapsamında, doğrudan akışkanlar mekaniği ve enerji korunumu ilkelerinden türetilmiştir [8].

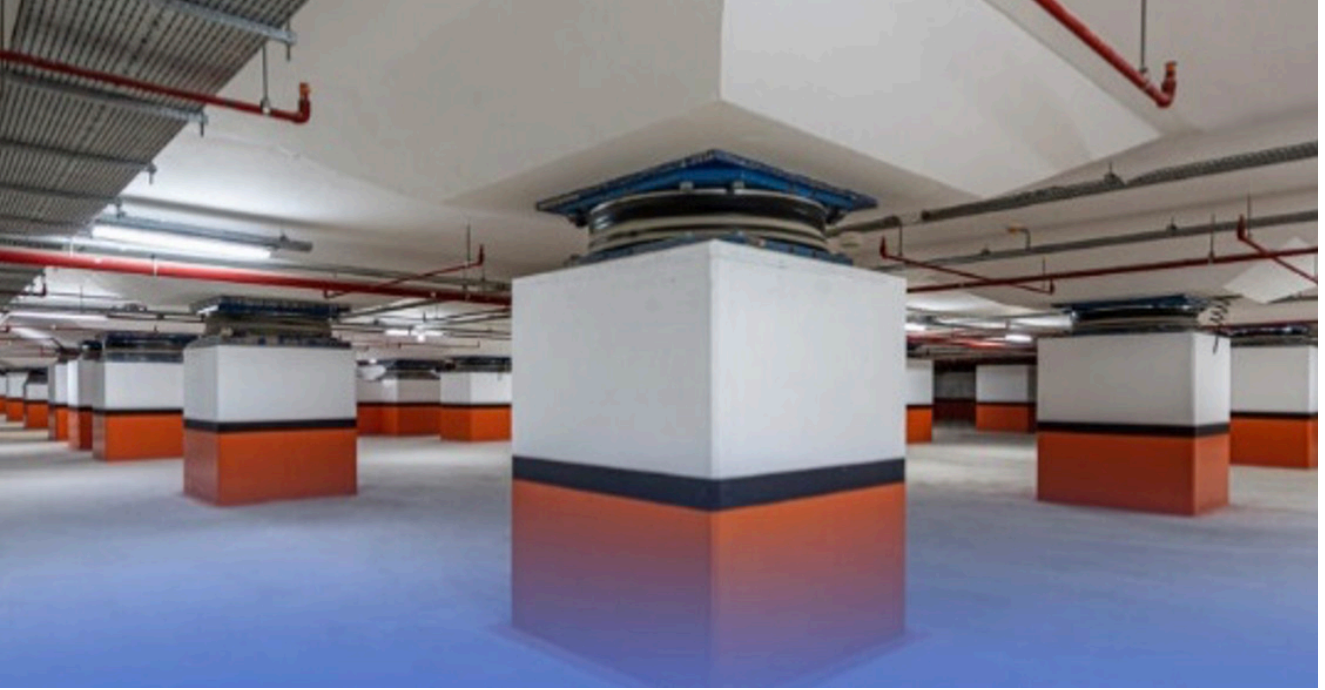
Rüzgâr türbinlerinde Betz limitinin şematik ifadesi [11]

Elektrik-elektronik ve bilgisayar mühendisliği alanlarında ise elektromanyetizma ve katihal fiziği belirleyici rol oynar. Transistörlerin çalışması, yarı iletken teknolojileri, haberleşme sistemleri ve sensörler, Maxwell denklemleri ve kuantum fiziği sayesinde mümkün hale gelmiştir. Günlük hayatta kullandığımız akıllı telefonlar, internet altyapısı ve yapay zekâ donanımları, fiziğin soyut görünen kuramlarının somut ürünleridir. Modern mikroişlemcilerde kullanılan transistörlerin çalışma prensibi, p-n birleşimleri ve bant aralığı kavramlarıyla açıklanır. Bu kavramlar, kuantum mekaniği ve katihal fiziğinin ortaya koyduğu kavramlardır. 5 nm teknolojisine sahip bir işlemcide, elektronların tünelleme etkisi nedeniyle kaçak akımlar oluşmakta, bu durum klasik fizik yaklaşımlarının yetersiz kaldığını göstermektedir. Bu nedenle yeni nesil işlemcilerde kuantum etkilerini hesaba katan fizik temelli tasarım yaklaşımları zorunlu olmuştur. Benzer biçimde yarı iletken fiziği olmasaydı, modern bilgisayarlar, internet altyapısı ve yapay zekâ donanımları mümkün olamayacaktı.

Transistör çalışma prensibi [12]

İnşaat mühendisliği, statik ve dinamik yüklerin doğru analizine dayanır. Depreme dayanıklı yapı tasarımı, titreşim analizi ve malzeme mukavemeti; mekanik ve dalga fiziği bilgisini zorunlu kılar. Deprem mühendisliğinde kullanılan sismik izolatörler, yapıya gelen titreşim enerjisini sönümleyerek yapının rezonansa girmesini engeller. Bu sistemler, harmonik hareket, dalga yayılımı ve enerji sönümleme prensiplerine dayanır. Ayrıca yüksek dayanımlı betonlar ve kompozit malzemeler, atomik bağ kuvvetleri ve kristal yapı analizleri sayesinde geliştirilmiştir. Malzemenin mikroyapısı ile makroskopik dayanımı arasındaki ilişki, doğrudan fiziksel etkileşimlerle açıklanabilmektedir.

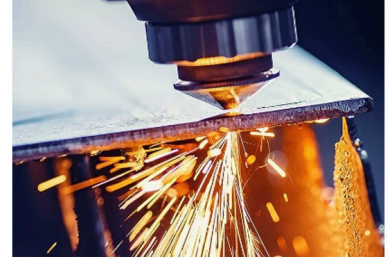
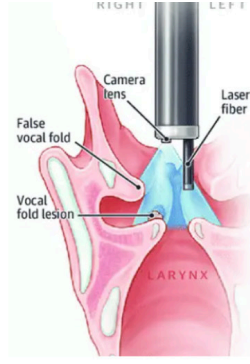
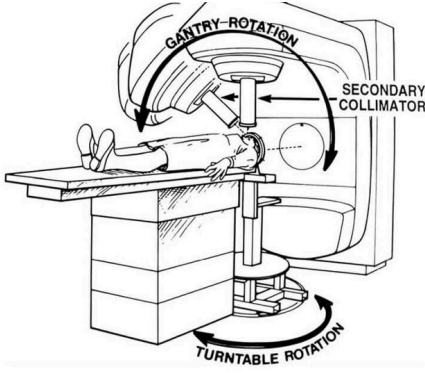

Sismik izolatör uygulaması [13]

Biyomedikal mühendisliği ise fiziğin tıp ile buluştuğu noktadır. Manyetik rezonans görüntüleme (MR), ultrason, radyoterapi ve biyosensörler modern fiziğin doğrudan uygulamalarıdır. Manyetik Rezonans Görüntüleme (MR) cihazları, nükleer manyetik rezonans prensibine dayanır. Hidrojen çekirdeklerinin güçlü manyetik alan altında enerji seviyeleri arasında geçiş yapması, yüksek çözünürlüklü tıbbi görüntülemeye olanak sağlar. Lazer teknolojisi ise Albert Einstein'ın 1917 yılında ortaya koyduğu uyarılmış ışınım (stimulated emission) kavramının mümkün kıldığı lazer cerrahisi, foton-madde etkileşimlerinin kontrollü biçimde kullanılmasıyla dokuların mikrometre hassasiyetinde kesilebilmesine olanak tanır [1, 8]. Bu sayede, günümüzde lazerler çok geniş bir mühendislik yelpazesinde kullanılmaktadır.

Manyetik rezonans görüntüleme cihazı ve sonuç görüntüsü [14]

Radyoterapi şematik yapısı

lazer cerrahisi şematik yapısı

Lazer metal kesici

Dolayısıyla, bugün "ileri teknoloji" olarak adlandırılan pek çok alan doğanın fiziksel kuramlarının keşifleri sayesinde geliştirilebilmiştir. Yenilenebilir enerji sistemleri, fotovoltaiik hücrelerdeki yarı iletken fiziği, rüzgâr türbinleri aerodinamik, nükleer enerji ise çekirdek fiziğindeki keşifler ile mümkün olabilmektedir. Nanoteknoloji, malzeme bilimi ve kuantum bilgisayarlar, fiziğin sınırlarını zorlayan en karmaşık araştırmaların mühendislik ürünlerine dönüştürülebilmiş halleridir [4].

Bu noktada önemli bir gerçek ortaya çıkar, mühendislik, çoğu zaman fiziğin yıllar önce ortaya koyduğu teorilerin, sabır ve yaratıcılıkla uygulamaya dönüştürülmesidir. Dolayısıyla mühendislikteki atılımlar, yalnızca tasarım veya üretim kabiliyetlerindeki gelişmeler değil, fizik konularındaki bilgi birikiminin derinleşmesi ile mümkün olabilmektedir.

Tüm bu gelişmelerin sürdürülebilir olabilmesi için yalnızca mühendislik uygulamalarının geliştirilmeye çalışılması yeterli olmayacaktır. Fizikçilerin yaptığı temel araştırmalar, henüz uygulaması olmayan ama geleceğin teknolojilerini şekillendirecek bilgileri üretir. Lazer teknolojisi, yarı iletkenler ve hatta GPS sistemleri, başlangıçta, sadece bilim için yapılmakta olduğu düşünülen, çok özel teorik fizik araştırmalarının uygulamaya aktarılan sonuçlarıdır.

Bu nedenle güçlü ve etkin bir fizik eğitimi, yalnızca teorik fizik araştırmaları için değil, tüm mühendislik alanları için stratejik bir gerekliliktir. Etkin bir fizik eğitimi kişilere analitik düşünme, modelleme, soyut kavramları somut problemlere uyarlama becerisi kazandırır. Mühendislerin karşılaştığı karmaşık problemlerde doğru varsayımlar yapabilmesi, sınırları ve riskleri öngörebilmesi, ancak ve ancak sağlam bir fizik eğitim altyapısıyla mümkün olabilecektir.

Sonuç

Mühendislik ve fizik, birbirinden bağımsız olmayıp, birbirlerini destekleyen yapıda, aynı hedefe farklı yollardan yürüyen iki temel disiplindir. Mühendislik, fiziğin ürettiği bilgiyi hayata taşır, fizik ise mühendisliğin ihtiyaçlarından beslenerek yeni sorular ve bu soruların çözümlenebilme yollarına işaret eder. Bu bütünlüğün kavranması, yalnızca mesleki başarı için değil, toplumsal ilerleme için de son derece kritik öneme sahiptir.

Temel bilimler evrenin "kurallar kitabını" yazar, mühendislik ise bu kuralları okuyarak insanlığın ihtiyaçlarına uygun araçlar, yapılar ve sistemler inşa eder. Temel bilimlere yapılan yatırım, uzun vadede mühendislikte ve teknolojide çok daha büyük sıçramalara yol açar. Bu yüzden gelişmiş ülkeler, uygulamalı araştırmalardan önce temel bilimlere büyük kaynak ayırır

Geleceğin teknolojilerini inşa edebilmek, ancak fizik bilimine ve eğitimine gereken önem ve kaynak sağlanarak yapıla bilinir. Bu nedenle, fizikçileri, fizik eğitimi ve temel bilimleri mühendisliğin ayrılmaz bir parçası olarak görüp, sağlam bir fizik temeli oluşturmadan, güçlü ve sürdürülebilir bir mühendisliğin ve kalkınmanın mümkün olamayacağını kavramamız gerekir.

Bir mühendis olarak Hindistan'ın eski Cumhurbaşkanı Dr. APJ Abdul Kalam, mühendislik ile fizik arasındaki ilişkiyi, "Bir mühendis ürünü kendisi tasarlayabilir veya sadece onu inşa etmenin bir yolunu bulabilir. Ancak her iki durumda da, her birinin ardındaki fiziği anlamadan başarması imkânsızdır." şeklinde tanımlamıştır. Son cümle olarak, Temel bilimler olmadan mühendislik kör, mühendislik olmadan ise temel bilimler sessiz kalır.

Kaynaklar

- Tipler, P. A., & Mosca, G., Physics for Scientists and Engineers, W. H. Freeman, 2008
Serway, R. A., & Jewett, J. W., Physics for Scientists and Engineers, Cengage Learning, 2014
Ashby, M. F., Materials Selection in Mechanical Design, Butterworth-Heinemann, 2011
Callister, W. D., & Rethwisch, D. G., Materials Science and Engineering: An Introduction, Wiley, 2020
Kittel, C., Introduction to Solid State Physics, Wiley, 2005
National Academy of Sciences, Rising Above the Gathering Storm, National Academies Press, 2007
Feynman, R. P., Leighton, R. B., & Sands, M., The Feynman Lectures on Physics, Basic Books, 2011
OECD, (2015) Scientific Advice for Policy Making, OECD Publishing.
https://www.nukleer.web.tr/nukleer_santral_turleri/pwr_ana.html (15.12.2025)
<https://www.tcddtasimacilik.gov.tr/seferler/yuksek-hizli-tren> (15.12.2025)
<https://muhendistan.com/betz-limiti-nedir-ruzgar-turbinlerinde-betz-limiti> (15.12.2025)
<https://devreyakan.com/transistor-nedir> (15.12.2025)
<https://www.ipkb.gov.tr/ismep-projelerimizde-sismik-izolator> (15.12.2025)
<https://www.vml-asso.org/medico-scientifique/mps-iii-b-traitement-enzymatique-par-voie-intracerebroventriculaire> (15.12.2025)

GELENEKSELDEN BATILILAŞMAYA: MODERN TÜRK VE ÇİN SANATI ÜZERİNE KARŞILAŞTIRMA

Caner KARAVİT*

Türk ve Çin sanatları, modernleşme serüveni açısından ortak özelliklere sahiptir. Örneğin, her iki kültürel coğrafya da köklü ve zengin geleneklere sahiptir ve modern sanatla (batıya göre) geç tanışmışlardır. Öte yandan, "Yurt Gezileri"nde Anadolu kültürünü eserlerine ilk olarak yansıtmaya şansı taşıyan Türk sanatçıların çalışmalarıyla, Çin'deki Kültür Devrimi'nde çeşitli eyaletlere gönderilen Çinli sanatçıların kırsal yaşamı sanatlarına yansıtması arasında da benzerlikler bulunmaktadır. Diğer yandan, Hem Osmanlı hem de Çin İmparatorluğu'nun son dönemlerinde, Batı'ya olan ilgi ve hayranlığın artmasıyla birlikte, kültürel etkileşimler sanata güçlü bir şekilde yansımıştır. Bu nedenle, 18.yüzyıldan itibaren Osmanlı İmparatorluğu'nda Tanzimat ve Meşrutiyet dönemleriyle birlikte Batı etkisiyle yeni bir görsel sanatlar anlayışı oluşmuştur. Batılılaşmanın sanata yansması saraya gelen yabancı ressam ve özellikle batıya sanat eğitime giden Türk ressamlar aracılığıyla olmuştur. Askerî okullara resim dersleri konması ve mezun sanatçıların yurt dışına özellikle Paris'e gönderilmesi nedeniyle, Türk sanatında batı tarzı resim sanatının başlangıcını askerî okullardan başlar. 1882'de Batılı eğitim veren ilk sanat okulu kurulması sanatta modernleşme sürecinin de başlangıcıyla örtüşür. Bu bağlamda, sanatta Cumhuriyet öncesi dönemi iki kategoride değerlendirebiliriz: "Birincisi, Tanzimat Batıcılığına karşı gelişen ve Batılılaşma yerine kültür, sanat ve edebiyatta premodern ilk atılımları başlatan ve bu özelliğiyle de ilk ulusal kültür nüvelerinin kurumsallaşmasını sağlayarak Osmanlı modernleşmesi ve ikincisi buna paralel olarak görsel sanatlarda Osmanlı Empresyonizmi'ne ve neticesinde Sanayi-i Nefise Mektebinin kuruluşuna uzanan Yeni Osmanlılık"

Aynı şekilde, Çin'de de Qing İmparatorluğu'nun (1644-1911) son dönemlerinde sarayda görevlendirilen yabancı (İtalyan ve Fransız) misyoner sanatçıların tarz ve malzemeleri, sarayın geleneksel Çin sanatını icra eden Çinli sanatçıları için bir sürprizdi. Ancak, onların etkileri Osmanlı'daki yabancı sanatın yarattığı etki gibi olmadı. Çin'de batı sanatının (özellikle dönemin empresyonist tarzı) etkili olması yurt dışına eğitime giden (özellikle Fransa'da) Çinli sanatçıları sayesinde oldu. "Onlar, Çin modern resminin oluşumunda ve gelişiminde yarattıkları derinlemesine etkileriyle, geleneksel Çin resminin ustaları olduğu kadar ünlü yağlı boya sanatçılarıydılar". Bu ressam, batı tarzı klasik realist, romantik empresyonist ve post-empresyonist ressamlardan etkilendiler. Bununla birlikte, bu ressam batı sanatı etkisi taşıyan Türk sanatçıların aksine hem geleneksel tarz ve teknikleri hem de konularını terk etmediler.

20. YY Başlarında Türk ve Çin Sanatında İzlenimcilik

"20. yüzyılın 1905 Rus, 1908 Türk, 1911 Çin devrimleri ile başlamasının anlamı, modernizmin batıdan doğuya doğru ilk adımlarını atıyor olmasıdır". Sömürgeci ülkelere karşı devrimci duruma yol açacak ulusal direnişler, bu nedenle sonlanmakta olan sömürgeci sürecin yerini emperyalizmin alması, sadece siyasi alanda değil kültür anlamında da yeni ve modern bir dönemi işaret ediyordu. Bunların ilk sonucu olarak Osmanlı İmparatorluğu'nun son yıllarında Sanayi-i Nefise okulunda açılan sınavla Fransa'ya gönderilen ve 1. Dünya Savaşı çıkınca geriye çağrılan sanatçıların kuşağı ortaya çıkar. Fransa'daki eğitimleri sırasında tanıştıkları ve etkilendikleri Empresyonist akım tarzındaki işleri nedeniyle 'Türk İzlenimcileri' olarak da bilinirler. Manzara ve natüremort gibi konuların dışında, geleneksel yapının tam karşılığı olan "nü" konusunda da resimler üretilmiştir. " Bu sanatçıları Batı'dan etkilenmişlerdir; fakat kendilerinden önce Türk resminde beliren değişim ihtiyaçlarını yerine getirme görevi asıl işlevleri olmuştur... Bu izler çok sonraları belirecek olan yenileme ihtiyaçlarının ancak Türk resim sanatının sınırları içinde açıklanması gereken yanlarını oluşturur. Etkilere çok açık olan bir ulusun sanatçıları tanımlayan en özgün nitelik, onların kopyacılığı ya da bunun başka bir ifadesi olan kültür hegemonyasını reddeden bir onura sahip olmalarıdır."

Çin, 19. yüzyıldan itibaren emperyalist güçlerin ülke üzerindeki oyunları, 20. yüzyıldaki ardıl devrimler ve iç savaşlar içinde, Batı resim sanatının etkilerini görmeye ve tanımaya başladı. Çinli sanatçıların batı sanatıyla tanışmaları sonrasında duydukları değişim gereksinimleri sonucu çeşitli sanat akımları ve sanat grupları ortaya çıktı.

* Prof. Dr., MSGSÜ, Güzel Sanatlar Fakültesi, Seramik-Cam Bölümü

Bedri Rahmi Eyüboğlu, "Kırmızı Bacaklı İğdeli Gelin", 1954, kağıt üzerine guaj boya

Genç Türkiye Cumhuriyeti'nde ve Çin Devrimi Öncesinde Modern Sanat'ın İlk Yılları (1920-1940)

Osmanlı İmparatorluğu'nun yıkılmasıyla birlikte Türkiye Cumhuriyeti'nin ilk yıllarında 1925 yılında çok sayıda yurtdışına eğitime gönderilmesi ve bunların yurda dönmesinin etkileri "1914 kuşağı"ndan bir kopuş olarak yansıdı. Bu sanatçılar Paris Akademisi ve Almanya etkilerini Türkiye'ye taşıdılar. Savaş öncesi Almanya'dan kaçan Bauhaus ekolünün temsilcisi hocaların Güzel Sanatlar Akademisi'ne gelmeleri sanat eğitiminde bir reform oluşturdu. Bu oluşumlar, kübizm ve konstrüktivizmin Türk sanatına etkilerinin ilk yansımalarını göstermesi açısından önemlidir.

Çin'de de batıya giden sanatçılar benzer bir etki yarattılar. Çin'de imparatorluğun sona ermesiyle birlikte, batı sanatı ve Çin geleneksel sanatını sentezleyen akademiler ard arda açıldı; Şangay, Beiping, Hanzhou, Nanjing ve Suzhou Sanat Akademileri. Bu akademilerin en önemli hocaları genellikle Paris'te eğitim görmüş ustalardı. Ayrıca, batı sanatı etkisi altındaki Japonya'ya giden Çinli sanatçıların yurda dönüşleri de batı etkisinin yayılması açısından önem teşkil etmiştir.

Bu ressam hocalar, resimlerinde bir yandan batı resminin tekniklerini kullanırken, geleneksel malzemeleriyle resim yapmayı da sürdürdüler. Çinli erken modern sanatı, Türk modern sanatının öncülü sanatçıların aksine geleneksel olanı terk etmeyerek, konularını, tekniklerini, malzemelerini ona dayandırarak yeni tanıştıkları batı sanatıyla sentezlediler. "Bu resimlerin her birinde daima, kuş-çiçek resmi, manzara resmi, drama karakterleri, imparatorluk sarayının nedimleri gibi Çin resminin geleneksel karakteristiği kullanıldı. Sonuç, batı karakteristiği ile Çin mürekkep resmi, batı biçimciliği ve Çin kaligrafisinin hatlarının organik bir karışımıydı"

2. Dünya Savaşı Sonrası Çin'de ve Türkiye'de Siyasi Gelişmelerin Modern Sanata Etkileri

Türkiye Cumhuriyeti sürecinde iki dönemin iktidarları, kendi kültürel stratejileri doğrultusunda geleneksel-yerel sanatı desteklediler ve etkilediler. Bunun sonucu olarak iki geleneksel kültür ayrı ayrı öne çıkmıştır; Anadolu ve İslam kültürü.

1940'larda devlet destekli "Yurt Gezileri,"nde görevlendirilmiş sanatçılar Anadolu izlenimlerini eserlerini yansıttılar. Bu sayede dönemin Türk sanatçıları ilk defa İstanbul kent peysajından uzaklaşarak, Anadolu peysajıyla tanışmışlar ve bunları işlerine yansıtmışlardır. Yurt Gezilerine gönderilen sanatçıların kazanımları olan Anadolu kültürü geleneği yukarıda da bahsettiğimiz zengin Orta Asya ve Çin kültürel coğrafyasına uzanır. Öte yandan, Anadolu kültürünü eserlerine ilk olarak yansıtmaya şansı taşıyan Türk sanatçıların çalışmalarıyla, Çin'deki Kültür Devrimi'nde çeşitli eyaletlere gönderilen Çinli sanatçıların kırsal yaşamı sanatlarına yansıtmaları arasında benzerlikler bulunmaktadır.

İkinci Dünya Savaşı sonrası Türkiye'sinde 1950'lerde çok partili döneme geçiş, iktidarın ekonomik, askeri, siyasal alanda Batılı ülkelere yaklaşımları ve antlaşmalar sonrası, Batı kültürü araçlarıyla Türkiye'ye yayılmağa başladı. Savaş sonrası izleyen yıllarda pek çok Türk sanatçı, Cumhuriyet devriminin ilk yıllarının aksine batı ülkelerine yerleşmek, kabul edilmek ve ün kazanmak üzere sanat merkezi olan Paris'e gitti. 50'li yıllarda Türkiye'de devlet desteği gören sanatçılar ya da buna alışmış olan sanatçılar, bu destek bitince hayal kırıklığı yaşadılar. Bu dönem, batı resim ve heykel sanatında yükselişe geçen soyut eğilimler Türk sanatında da etkili olarak yaygınlaştı. Ancak, sorun bunu halka anlatabilmektir. Türk kültüründeki Geleneksel folklorik geometrik düzenlemeler, soyutlamayla en çabuk bağlantı kurulabilecek biçimsel elemanlardandı. Fakat bu bağlantı salt biçimsel ilgi üzerinden olmamalıydı. "Soyut sanatla ilişki kurulabilecek bir tür olarak,

Türk resminin kübist-konstrüktivist yöndeki çabalarına, resim dışı da denebilecek bir destek oluşturan folklorik nakışlara dayalı biçim geometrisi, yaygın bir eğilim olmaktan en çabuk kurtulandır... bu ilişki biçimsel aktarmalar düzeyinde kalamayacağı için, eski motif düzenlemelerinden esinlenen soyut anlayışta yeni tuval resmi çalışmalarının büyük bir bölümü başarısız kalmış..." 1945'lerde Türk sanatının önemli aktörlerinden olan 'D Grubu'nun kübizmden etkilenecek yerel unsurlarla harmanladığı 'alaturka Kübizm' Modern Türk sanatının önemli bir kilometre taşıdır.

Çin'de ise, 1949 halk devriminin gerçekleşmesi öncesinde Japon işgaline karşı birçok ressam anti-Japon propaganda için kullanılmaya üzere tarzlarını değiştirdi ve bu yeni sanat hareketleri oluşturdu. Ancak, bu hareketler ömrü kısa oldu ve 1949 devriminde son buldu. Çin halk devrimiyle birlikte, sanatçılar yeni yaşam konularına yüzleşerek ve bunları sanat ve politika arasındaki ilişki içerisinde kurarak yağlı boya teknikleriyle betimlemeye başladılar. Genel olarak 1950'lerde yağlı boya resmi yeni bir tarz olarak sosyal gerçekçi resimden etkilendi. Türkiye'nin aksine Çin sanatına en büyük katkı batı Avrupa'dan değil Doğu Bloku'ndan geldi. Çin'de sanat akademilerine eğitim vermek üzere Sovyet, Romen sanat hocaları davet edildi ve sosyalist Avrupa ülkelerine seçilmiş sanat öğrencileri ve sanatçıları eğitime gönderildi. "Sanatçılar, geleneksel formları kullansalar da, folk sanatı abartılı ve iyimser tarzını tercih ettiler. Bununla birlikte, kaçınılmaz olarak sanatçılar eskinin hiç bir izi olmaksızın uygulamalarına başlayamazlardı. 'Devrimci Romantizm' olarak adlandırılan bu resimler, hoş burjuva ilgilerinin, ütopyik yönelimlerin ve o dönemin kahramanlarının karışımından oluşuyordu."

Bu dönemin iki ülke modern sanatı açısından irdelediğimizde, geleneksel alt yapısını terk etmiş Türk sanatı 2. Dünya Savaşı sonrası batı dünyasının kültürel iklimine ve araçlarına kapıldığını, Çin modern sanatının ise sosyalist ülkelerin katkısıyla sosyal gerçekliğe yöneldiğini, ancak uygulamalarda geleneksel olanı terk etmediğini görebiliriz.

Devrim sonrası 1963'ten itibaren, Mao'cu tezlerle dayalı sosyalist eğitim kampanyası başlatıldı. Bu dönemde, Mao Zedung parti aygıtına karşı Kültür Devrimi'ni (1965-1969) yönetti. Kültür Devrimi'nin hedefi, 'Dört Eski'yi (eski düşünceler, eski kültür, eski alışkanlıklar ve eski adetler) uzaklaştırmaktı. 1966-1976 arasında Çinli sanatçılar, rejimin düşüncelerinin yayılmasında en uygun sanat üslubu olan sosyal gerçekçiliğe yönlendirildiler. "Bu ulusalcılık ve modernizmin birleşimiydi ve Çin karakteriyle donatılmış sosyal gerçekçi sanatı." Mao'nun bu düzenlemesi, Mao'nun en çok eleştirilen yönlerinden birisi oldu. Ancak, bu eleştirilerle birlikte Çin'de asıl modern resmin Mao kültür devriminden itibaren başladığını savunanlar da vardır. Çünkü Mao, sosyal gerçekçi tavır amacıyla da olsa geleneksel kültürün dışına çıkılmasını, mürekkep ve kağıdın bir yana itilerek tuval ve yağlı boyanın sanata girmesini teşvik etmişti.

1970'lerin Sonrasında Çin ve Türk Çağdaş Sanatında Yeni Eğilimlere ve Geleneksel Sanata Yaklaşımlar

70 sonrası Batı dünyasındaki siyasi hareketler ve bunların batı sanatına yansımaları Türkiye'yi de etkiledi. Türk çağdaş sanatında bir yandan yeni figüratif sanat gelişti, diğer yandan kavramsal ve avangart sanat genç sanatçılar tarafından kabul gördü ve bu yeni eğilimlerin ortaya çıkmasıyla sonuçlandı. Bunda önemli payı sosyal gerçekçi sanat almaktadır. Büyük kentlere göç olgusu insan kaynağının yelpazesini ve ona dair konuları daha zenginleştirmesiyle, 70'lerde figüratif sanat eğilimlerinin daha araştırıldığı ve özgün figür arayışlarının öne çıktığı görülür. Bu dönem sanatının İslam kültüründen çok Anadolu kültürüne yöneldiğini görürüz. 68' hareketlerinin politik etkilerinin yansıdığı sanatın her alanında Anadolu kültürünün motiflerine yönelen Türk sanatçısı, Cumhuriyet döneminin en yoğun yerel temalarının ve biçimlerinin üretildiği dönemlerden ikincisini başlattılar. 1980 askeri darbesinin sonuçları da çağdaş Türk sanatını derinden etkilemiştir. Yurt dışıyla ilişkiler kısıtlanmış, kısıtlı ve yetersiz yayınlar ve galeriler, sansürler, sanata desteğin azalması 70'lerdeki ivmeyi yavaşlatmıştır. Ancak, bu döneme tepki olarak (Çin'deki Apartman Sanatı ve 85' New Wave hareketinin sentezine benzer) sanat grupları ve bunların tepkilerini kamusal alanda paylaştıkları çağdaş sanat akımlarında yükseliş görülür. 90'larla birlikte demokratik yönetime dönüş ve liberal ekonominin hakim olması, tepkisel sanatın yerini bireysel sanat etkinliklerine bırakması olarak yansıdı. Bunun sonucu olarak, artan galericilik ve koleksiyonerlik sanat ekonomisine yeni bir ivme kazandırdı.

70' sonrası Çin'de ise, Batı sanatından etkilenen çağdaş Çin sanatında sosyal gerçekçiliğe tepki olarak birçok akım ortaya çıktı. Pekin'de birçok atölyeden oluşan sanatçı mahalleleri kuruldu. Çinli sanatçılar geç de olsa kendi akımlarını kurdular ve çağdaş Çin sanatını olgunlaştırdılar. Ancak, "Kültür Devrimi"nin etkilerine karşı çok kültürlülüğü araştıran bu dönem sanatı geleneksele soğuk bakacaktı.

"Sanat eleştirmeni Wu Hung'un da 'Kültür Devrimi Sanatı sonrası' olarak tanımladığı çerçevede resimlerini Kültür Devrimi konularından yapan sanatçılar bu kuşağın temsilcisidir. Bu hareket, geçmişin yapı bozumu sürecinde 70'li yıllardan 90'lı yıllara çalışmaya başlayan sanatçıları ortak bir zeminde birleştirir. Birçok akımı beraberinde getiren bu yeni sanat hareketinin temel anlamı ve hedefleri Kültür Devrimi'nin görsel dilini dönüştürmek, eleştirmek ve geri kazanmaktır."

Kültür Devrimi sonrası; 1985 ve 1990 yılları arasında, galerisiz, müzesiz bir ortamda yaşayan ve sanatlarına destek görmeyen, coşku ve tutkuya sahip bini aşkın genç Çinli sanatçı, bir başka sanat hareketi başlatırlar. Bu hareket, "85 Yeni Dalga Hareketi"ydi (Bawu yundong, Bawu xinchao) ve Çin sanatında dışa açılmanın, çağdaşlaşmanın yolunu açar ve böylece çağdaş sanat geri dönülmez biçimde Çin sanatının itici gücü olur. "1980'lerin Çin'indeki bu hareket, sadece dünyanın geri kalanıyla ilişkisini kesmeyen, ama aynı zamanda kendi kültüründen feragat ve onu inkâr etmek zorunda kalan 1960 ve 70'lerin Kültür Devrimi'ne patlayan bir cevabın bir tür temsiliyetidir. Güçlü kültür bastırılması karşısında eşit ve karşı bir kuvvetle tanıştı. Bu patlayıcı tepkime sonucunda '85 yeni dalga hareketi' gerçekleşti.

Neredeyse sıfırdan başlamak zorunda olan sanatçılar, birkaç yıl içinde deneysel ve kavramsal uygulamaya geçmek için, Çin sanat tarihini katı Sosyalist gerçekçilikten, batıya paralel ve alternatif bir çağdaş sanata geçirmek için ateşledi.”

“85 Yeni Dalga Hareketi”nin hemen sonrasında, 1989 yılındaki Tiananmen Meydanı olayları, hayatın her alanı gibi sanatı da etkisi altına aldı. 1989 olaylarından sonra, bireyselleşen ve uluslararası alana kayan Çin sanatı, birkaç özel galerinin öncülüğüyle çağdaş sanat eserlerini satmaya başladı. Dışarıya açılma sonrası, sanatçılar ülke dışına yerleşerek, ABD ve Avrupa’nın sanat merkezlerinde sergilerini açtılar. Bu dönemde, Mao dönemi konu ve malzemelerinden faydalanan Politik Pop (Zhengzhi Bo Pu) akımı, Andy Warhol gibi sanatçıların da Çin’e gelmesiyle, büyük ölçüde Amerikan pop sanatından etkilendi. “79 sonrası ilk reformlarla birlikte Çin tarihinde iki büyük görüş ortaya çıkar; politik katılık ve çok kültürlü çeşitlilik. Bu büyük ve fırtınalı karışım, genellikle şiddetli siyasi krizlere bağlıydı, ardışık nesillerin kendi gücü üzerinde yaptığı alıştırmaları oluşturan büyük bir ikonografinin kaynağında yatar ve en farklı geçici çatışmaların olduğu yoğun rekabetin arenası olarak kendisini gösterir. Herhangi birisi, Çin’de devrim sonrası duygusallığın karşı konulmaz aşkını dikkate almadan, ne siyasi ve tepkisel pop sanatın (Maoizmi ironik ve oynakça övme, toplu tüketimin eleştirisi) ne de kitsch sanatın popülerliğinin ortaya çıkmasını kavrayabilemez.”

İlki 1989 yapılan Avangart sanat (Qianwei yishu) sergisi, geleneksel olanla, modern olan arasında bölünen Çin sanatının gergin iklimini en iyi yansıtan hareketlerdendi. Çin Avangart sanatı, herhangi bir geleneksel Çin resmi veya kaligrafi sanatıyla ilgili bir örnek göstermemiştir. 90’lardan itibaren çağdaş Çin Sanatı bünyesinde bazı sanat hareketlerini üretti. Bu sanat hareketleri hızlı değişen Çin toplumunun durumunu yansıtmış veya Mao döneminin yakın geçmişiyle uğraşmıştır. 70 sonrası batı çağdaş sanatını yakın takip eden ve onu anlamaya çalışan Türk sanatı, çağdaş olanı geleneksele ilişkilendirmek için Anadolu kültürüne yöneldi. Aynı dönem Çin çağdaş sanatında ise, geleneksel unsurlar iki büyük görüşün; politik katılık ve çok kültürlü çeşitlilik arasında sıkışıp kalmıştır.

Gelenekleri Delip Geçen Simgesel Sermaye ve “Kimlik Sorunu”

Türk sanatçısı üretiminde, kaynaklarını kendi geleneğinde ararken, bazen İslam bazen de Anadolu kültürü ile Batı sanatı ve düşüncesi arasında özgün bir sentez yaratmaya çalıştı. Anadolu kültürü ve İslam kültürünü kaynak seçen ve çalışmalarında yansıtan sanatçılar farklı iki kültürel kimlik açısından birbirlerinden ayrılmaktadır.

Bu özgün sentezleme çabaları her ne kadar sanatı özgür kılan çerçevede yaşam alanı aradıysa da, iktidarların kültür politikalarının bu iki geleneksel kültüre olan etkilerinden bahsetmekte fayda vardır. Bu bağlamda, geleneksel sanatın günümüz sanatına yansımasında iki dönem Türk hükümetinin teşvikleri öne çıkmaktadır. Birincisi; Türk sanatçılar, 1940’larda hükümet destekli “Yurt Gezileri”nde Anadolu kültürüyle yeniden tanıştıklarında izlenimlerini eserlerini yansıttılar. İkincisi ise; 2000’li yılların başından itibaren mevcut iktidarlar ve büyüyen yeni sermayenin “simgesel sermaye”yi kontrol etmek ve yönlendirmek için politikalarına uygun olan İslam kültürüne odaklanmasıdır. İslam kültürüne olan bu ideolojik destek, geçmişin geleneksel biçim unsurlarıyla beslenen çağdaş sanatı önemli biçimde etkilemiştir. Ancak; sanatın bir araç olarak bu yönde desteklenmesi, gelenekselle çağdaş sanatın karşılıklı dönüşümünü engellemiş ve sanatta biçimsel eklentiden öteye geçemeyen yapıtların ortaya çıkmasına neden olmuştur. Bununla birlikte, geleneksel sanatın “simgesel sermaye”yi kontrol etmek üzere desteklenmesi, onun bağımsız bir dal olmasının önünde bir engel oluşturmuştur. Gelenekselin bu kullanım biçimi; bir yandan geçmiş ile şimdiki arasındaki, diğer yandan farklı kültürel ideolojiler arasındaki yabancılaşmayı arttırmıştır. Bu bağlamda; geleneksel sanatlar “simgesel sermaye” tarafından kullanımının iki olumsuz sonucu vardır. Birincisi; sanatsal imgelerin ideolojik etiketlere dönüştürülmesidir. İkincisi ise; geleneksel nesnelerin “tarihin istismarı” için kullanımınıdır. Tüm bu risk etkenleri; ideolojik etiketlerle, çok kültürlülük arasında sıkışıp kalan sanatın kimlik sorununu da ortaya çıkartmaktadır.

ZHOU SHIFENG

Yeni Çin Resminden 'modern mürekkep boya' (xiandai shuimo) tarzına bir örnek

Sonuçta, ister İslam, ister Anadolu ya da geçmiş kültürel coğrafyalarımızdan gelsin; kültürel belleğimizi derinlemesine araştırmak, geleneksel kimliğimizi sorgulamak ve geleneksel, modern ve çağdaş arasındaki bağı aramak ve kurmak önem taşımaktadır. "Tüm bu eserlerin beslendiği geçmişin geleneksel bezeme ve motifleri bir kenara bırakılırsa, sanatçıların içerik olarak kültürel bellek ve kimlik sorunlarına eleştirel bir bakış getirdikleri görülüyor. Geçmiş ve günümüz yaşantısı arasındaki farklılaşma yabancılaşma artarken, sanat; bir yandan her iki eski kültürün belleğini, kimliğini sorgulayan, diğer yandan da kendi kültürel, geleneksel, modern ve çağdaş arasındaki bağları betimleyen bir deneyim olarak işlev görmektedir."

İsviçreli küratör Harald Szeemann'ın Çin çağdaş sanatı üzerine yazdığı yorumda; "1960'ların sonlarında sanat dünyasındaki son devrimlerden sonra Batı'da gelenekleri delip geçecek bir isyankarlık görülmediğini, bu nedenle çağdaş sanatla birlikte Çinli sanatçıların özgürlük elde etme ve geleneği yıkma eylemlerini sanatta kullanmalarının ilgi çektiğini" belirtir. Szeemann'ın; "Çinli sanatçılar akademik eğitimlerine karşılık içerikte yaptıkları farklılıkla formu aşarak, ikonografi ve kompozisyonda şaşırttıklarını ve sanatta da güçlendiklerini söyler. Batılı eleştirmenlerin, bir yandan Mao'nun kültür devrimini eleştirirken, diğer yandan Çinli sanatçıların "geleneksel olanı delip geçen" isyankarlıklarını taçlandırması ilginç ve ikircikli bir yaklaşımdır. Batıya öykünerek beş bin yıllık tarihsel geleneklerini "delmekte" dozu kaçırarak Çinli sanatçılar için bir "kimlik sorunu" kaçınılmaz olmuştur. Modernitenin başlangıcı uzun bir geçmişe dayanan batıyla ve bunu imparatorluklarının sonunda "gecikmiş" olarak yakalayan Türk ve Çin çağdaş sanatının yaşadığı kimlik sorunu, kendi modernizm tarihinin başlangıcından itibaren belirir.

"Sadece geleneksel kölelik (nuxing) sonrası varlık haline gelen güçlü modern Çin toplumunun meydan okumasıyla modern bir anti-gelenek ortaya çıkabilir. Kendi kendinin-kurtarıcısı ve anti-gelenek olma arasındaki bu çelişki, Çin modernitesinin doğasının merkezinde bir belirsizliğe neden olmaktadır." Bir taraftan, kimlik sorunu yaşanır ve tartışılırken, çağdaş Çinli sanatçı kendi çağdaşlığı ile geleneği arasında yapacağı pazarlık için farklı yollar arar. Bu pazarlık; sadece çağdaş olanın içinde geleneksel unsurların dönüştürülmesiyle gerçekleşmedi, geleneksel sanatın içinde de çağdaş unsurların dönüştürülmesine odaklanıldı. Örneğin, yerel gelenekler ile çağdaş Çinli sanatçıların ilişkilerinin özünde yer alan Çin resmi (guohua) yeni bir tür mürekkep resmine dönüştürüldü. "Bu tür, 'modern mürekkep boyama' (xiandai shuimo), 'deneysel mürekkep boyama' (shiyuan shuimo), 'kavramsal mürekkep boyama' (guannian shuimo) ya da basitçe 'yeni Çin tarzı resim' (xin guohua) olarak çeşitlendirilir". Bahsi geçen "dönüştürme", Çin resminin temel malzemeleri olan mürekkep ve kağıdı ayırıştırmak yerine, geleneksel unsurların türdeş olmayan farklı zaman ve mekanın yer değiştirilmesiyle gerçekleştirilir. Sonuç, farklı zamansallığın ironik bir birleşimidir.

"Geleneksel estetiğe sistematik bir saldırı olarak piyasaya sürülen bu 'dönüştürme' projesi, sadece 'malzemeyi' değil, aynı zamanda geleneksel resmin kültürel kimliğini ve içsel sanatçılığı da dönüştürmüştür." Ancak, aynı dönüştürme Türk sanatında gerçekleşmedi. Geleneksel sanatlar, batılılaşma eğilimlerinden itibaren sanatın özgür bir dalı olmaktan çıkarıldı ve moda dışılığı terk edilip yalnızlaştırıldı.

Ren Renfa, Beş Sarhoş Kral, 96 milyon dolar

Türk ve Çin Çağdaş Sanat Piyasasında Geleneksel Sanatların Durumu

Öncelikle, özellikle 2000'li yılların başından itibaren Türk sanatında yoğun görülen geleneksel İslam kültürünün unsurları, uluslararası piyasalarda devlet ideolojisinin bir markası olarak vitrin oluşturdu. İktidarın uluslararası kültürel projelerle desteklediği bu vitrin, kendini batı sanatına yakın hissedilen sanatçılar üzerinde baskı yaratması açısından sorunlu oldu. Devlet desteği sadece uluslararası arenayı değil, ulusal sanat piyasasını da yönlendirmiş ve geleneksel İslam kültürü unsurlarını barındıran çağdaş sanat eserlerine iç piyasada büyük değerler kazandırmıştır. 2008 yılından bu yana yapılan müzayede satışlarında en yüksek çekiç fiyatları, klasik ve geleneksel unsurları barındıran Türk sanatçıların eserlerine aittir. Örneğin ilk onu oluşturan eserlerin beşini klasik Türk resmi, diğer dördünü ise geleneksel unsurlar barındıran çağdaş resimler oluşturmaktadır. Bu geleneksel unsurların büyük çoğunluğu İslam kültürüne aittir. Klasik resimlerin ise dördü Osmanlı dönemi konularını içermektedir. Bunlardan sadece bir eser tema ve tarz olarak modernidir. O da yurt dışında satılmıştır. Dikkati çeken diğer bir konu ise, en yüksek satış yapan ilk otuz eserin çoğunun İslam kültürünü yorumlayan ve insan figürünün tercih edilmediği (peysaj, natürlmort, İslam mimarisi vs.) konulara sahip olmasıdır. Bu da kültür ideolojisinin sanat pazarını belirlemedeki rolünü göstermektedir. Bunun sonucu olarak, geleneksel kültürün çağdaş sanat alanı içindeki yeri kaygan ve geçici olmaktadır. Bu nedenle, geleneksel ve yerel olan eserler evrensel vitrine taşınmamaktadır.

Çin sanat piyasası ise, dünya pazarlarını son yıllarda çok meşgul etmektedir. 1980'li yıllarda Çin'in kapılarını kontrollü olarak Dünya'ya açması, yabancı pazara girmesi ve yeni zenginlerin yükselişiyle, Çin'de geleneksel ve çağdaş sanatının önemli destekçileri; yerli-yabancı koleksiyonerler, galeriler ve büyüyen üst-orta sınıf olmuştur.

"2005 sonrası Çin sanatı, Christie's, Sothebys, Hong Kong, Londra, New York'da büyük patlama gerçekleştirdi". Özellikle, 2010'ların başından itibaren Dünya Çağdaş sanatında işlem hacmi açısından üst sıralara tırmanan Çin çağdaş sanatı bugün Dünya pazarının %87'sini elinde bulunduran üç devden birisi (Amerika ve İngiltere ile birlikte) olmuştur. Büyüyen Çin ekonomisinin lokomotifini oluşturan Çinli zenginler, 2016'nın ilk yarısında Dünya modern sanat müzayedelerinin %35,5'u ile birinci sıraya yerleşti. Yine bu yılın müzayede raporlarına göre; 2016'nın ilk yarısında geleneksel sanattan dönüştürülmüş "yeni Çin tarzı resim" (xin guohua) üreten Çinli sanatçılar, Çin'deki müzayedelerde yılın satış rekorlarını kırdılar. Çin'in en çok satan ilk on sanatçısından 9'u "yeni geleneksel Çin resmi" tarzında çalışmaktadır. Ayrıca, aynı yılın satış rekoru da geleneksel Çin resmine aittir. Örneğin; Ren Renfa'nın 13.yüzyıla ait "Atlariyla Dönen Beş Sarhoş Kral" resmi 96 milyon dolara satın alınmıştır. Bu müzayedelerde satışı gerçekleşen çağdaş ve geleneksel eserlerin oranında büyük fark bulunmaktadır.

Çin'de geleneksel Çin sanatı çağdaş sanat eserlerine nazaran toplam müzayede hacminin %87,7'sini oluşturmaktadır. Türk geleneksel sanatına baktığımızda, karşılıklı 'dönüşümü' içeren dinamikler oluşmadığı için çağdaş Türk sanatıyla geleneksel Türk sanatlarının sanat pazarındaki oranları Çin'in tamamen tersini oluşturmaktadır. Bu bağlamda, Dünya'da kendi klasik sanatlarına en çok yatırım yapan sanat pazarının Çin'de olduğu ve bu başatlığın Çin'in sanatındaki "geleneksel" olgusunu diri ve sürdürülebilir tuttuğu görülmektedir.

Sonuç

Kökleri aynı kültürel coğrafyaya uzanan Çin ve Türk çağdaş sanatlarına konu olan geleneksel unsurlar, bugün de varlığını devam ettirmektedir. Her iki ülke de geleneksel sanatlarını imparatorluk dönemlerinin sonlarına kadar sürdürdükten sonra, batı sanatının etkisiyle hayli genç olan modern sanatlarına başlangıç yaptılar. Türk modern sanatının 150 yıllık, Çin'in ise sadece 40 yıllık bir geçmişi bulunmaktadır. Her iki ülke de batılılaşma dönemlerinde, imparatorluklarının yıkılması sonrasında batıya giden sanatçıların ülkeye dönüşleriyle modern sanatlarına adım attılar. Türk sanatında imparatorluk döneminin sonlarında etkisini yitiren geleneksel sanatlar, modern sanatın gölgesinde kalarak bağımsızlaşamadı. Türkiye'de Cumhuriyet devrimi sonrası iktidarlarının kültür politikaları iki geleneksel kültüre odaklanmıştır: İslam ve Anadolu kültürü. Bununla birlikte; Türk kültür politikaları, Çin ve Orta Asya coğrafyalarına kadar uzanan zengin kültürel tarihimizi dar bir alanla, Anadolu ve İslam kültürüyle sınırlandırmaktadır. Bu Türk sanatçılarının geleneğe bakışını da yönlendirmiştir. Ancak, Türk geleneksel sanatı çok zengin bir kültürel geçmişe sahiptir. Türk kültür politikalarının bu dar kültürel coğrafyaya sıkıştırılması ve sanatı simgesel sermayeye araç etme yönelimi çağdaş sanatla geleneksel sanatlar arasındaki dönüşümü engellemiş ve birbirine yabancılaştırmıştır.

Çin'de ise, geleneksel sanatlar Kültür Devrimi döneminde (1966-1976) yasaklanmıştır. Çin'deki reform dönemiyle birlikte; güçlü gelenekleriyle, Kültür Devrimi'ne duydukları öfkenin arasına sıkışan Çinli sanatçı kimlik sorunu doğmuştur. Ancak, Çinli sanatçı bu sorunu geleneksel ve yeni olan arasında bağ kurarak aşma çalışmıştır. Bu dönüşüm sürecinde, çağdaş yorumlar eski sanat kuramlarıyla içerik kazanmış ve gelenekselle çağdaş arasındaki dönüşümün gerçekleşmiştir. Bu bağlamda; Çin sanatında dönüşümün gerçekleşmiş olması ve sanat piyasasının spekülasyonlara kapalı olması, her iki alanın bağımsız değerlendirilmesini de olanaklı kılmaktadır.

Güçlü kültürel geçmişe sahip ülkelerin sanatçılarının; kendi geçmiş kaynaklarından beslenmesi ne kadar doğalsa, gelenekselin de çağdaş sanattaki her değişim ve dönüşümün özünde yer alması o kadar doğaldır. Bu doğrultuda, yeniyi geçmişle kıyaslayarak anlamaya çalışmak, yeninin belirsiz ve önü görülemezliğinden dolayı en çok kullanılan yöntemdir. Böylece, geçmişinden dolayı tanıdığımız geleneksellik, yeninin yarattığı kimlik sorununu aşmamızda bize aracı olmaya devam edecektir.

Kaynaklar

- 1) V.A. Kazakeviç, Namogil'nie statui v dariganga, Akademiya Nauk, Komissiya po Issledovaniya Mongol'skoy i Tannu-Tuvinskoy, Narodnix Respublik i Buryat Mongol'skoy ASSR, Materidi I, Leningrad, 1930, lev.XI
- 2) Emel Esin, Türk Kültür Tarihi, Atatürk Kültür merkezi Başkanlığı Yayınları, Ankara, 1997
- 3) Fei FENG, The Nude Art of the Quici Grottes, 2002
- 4) Güner İnal, Türk İslam Minyatür Sanatı, Ankara, 1976
- 5) Mazhar İşıroğlu, İslamda Resim Yasağı ve Sonuçları, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul, 2009
- 6) Doğan Kuban, Batıya Göçün Sanatsal Evreleri, Türkiye İş Bankası Yayınları, İstanbul, 2009
- 7) Oktay Aslanapa, Türk Sanatı, İstanbul, 1993
- 8) Banu Mahir, Osmanlı Minyatür Sanatı, Kabalıcı yayınları, İstanbul, 2005
- 9) Hopkirk Peter, Foreign Devils on the Silk Road, Oxford University Press, Berkshire, 1980
- 10) Zeren Tanındı, Türk Minyatür sanatı, İş Bankası Yayınları, Ankara, 1993
- 11) Lale Uluç, İslam Sanatının Üç Başkenti, Kitap Yayınevi, İstanbul, 2008
- 12) Prof.Dr. Bahaeddin Ögel, Türk Kültür Tarihine Giriş, KültürBakanlığı Yayınları, 7.cilt, Ankara, 1991
- 13) Svetlana Gorshenina-Claude Rapin, Kabil'den Semerkand'a Arkeologlar Orta Asya'da, Yapı Kredi Yayınları, 2.baskı, İstanbul, 2008
- 14) Liu Mau-Tsai, Çin Kaynaklarına Göre Doğu Türkleri, Selenge Yayınları, İstanbul, 2006
- 15) Von Ernst Kühnel, Miniaturmaterie im Islamischen Orient, Berlin, 1923
- 16) Emel Esin, Ben Mehmet Siyah Kalem İnsanlar ve Cinlerin Ustası, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul, 2004

- 17) İslam Sanatının Üç Başkenti 'İstanbul, İsfahan, Delhi', Lale Uluç, Sakıp Sabancı Müzesi Yayınları, İstanbul, 2008
- 18) Soucek Priscilla, Persian Artists in Mughal India: Influences and Transformations. In Muqarnas IV: An Annual on Islamic Art and Architecture. Oleg Grabar, ed. Leiden: E.J. Brill., 1987
- 19) Metin And, 17.yüzyıl Türk Çarşı Ressamları, Tarih ve Toplum Dergisi,sayı:16, 1985,İstanbul
- 20) M.Bussagli, Die Maleri in Zentrasiem, Geneve, 1963
- 21) N. Tsultem, Skulptura Mongolii, Gosizdatelstvo, Ulan Batur, 1989
- 22)N.Tsultem, Mongoliskaya Naçionalnaya Jivopisi 'Mongol Zurag', Gosizdatelstvo, Ulan Batur, 1986
- 23) Richard Nelson Frye, Bukhara Medieval Achievement, University of Oklahoma Press, Oklahoma, 1965
- 24) Isao Kurita, Gandharan Art, Nigensha Pub Co, Tokyo, 2003
- 25) Hüseyin Alantar, Motiflerin Dili, Yorum Yayıncılık, İstanbul 2007
- 26) Tansuğ Sezer, Çağdaş Türk Sanatı, Remzi Kitabevi, 1986, İstanbul
- 27) <http://www.contemporary-chinese-art.eu/en/magazine/articles/74-contemporary-chinese-art-beginners.html>
- 28) http://www.mplumatters.hk/inkart/paper_topic10.php?l=en
- Wu Hung Negotiating with Tradition in Contemporary Chinese Art: Three Strategies
- 29) Güner Kağan, Modern Türk Sanatının Doğuşu, Kaynak Yayınları, 2014, İstanbul
- 30) Bosphorus Sanat Gazetesi, Dergi, Nisan sayısı, Bahariye Sanat Galerisi Yayını, Biltur Basım Yayın, 19 Nisan 2010, İstanbul
- 31) Coloma Maite, Chinese Comics Liu Chunhai, Yan Clup Art Center, Beijing Foundart Colour Printing Co.,Ltd, Beijing, 2007
- 32) Ci Lin, The Art Of Chinese Painting, China International Pres, Beijing, 2006, sy.: 147

*Sözlü kaynaklar: Tang Jiankun CRI Türkçe servisi, Christie's 2014, artprice.com, polyauction.com, artmarket.com yıllık raporları, Bayan Xuanzi Pekin Topred gallery sahibi, Financial Times, CCTV News

Kara yazılan *Destan*

SARIKAMIS

Kahraman Askerlerimizi saygı, rahmet ve minnetle anıyoruz.

parktrabzon@dedeman.com www.dedeman.com

Doğu Karadeniz'in incisiyle tanışın!

PARK DEDEMAN Trabzon'un uluslararası standartları ve deniz manzaralı sitleriyle rahat bir konaklamanın tadını çıkartın.

 **PARK
DEDEMAN**
TRABZON

Weblife Adworks
Reklam Ajansı / Advertising Agency

Çok yönlü, konusunda uzman ve güçlü bir ekibiz. Takım çalışmasında müşterimizi iyi dinler, ihtiyaçlarına en uygun cevabı verebilecek çözümler sunarız. Markayı ve reklam kampanyalarını istenilen hedef kitleye ulaştırır, başarımızı müşterimizle birlikte kutlarız. Bu başarımızın altında, iyi fikirler ve özgün tasarımlar yer alır.

Bize göre iyi fikir ve tasarım:

Tasarım düşüncüyü aydınlatmak, açıklığa kavuşturmaktır. Kitleleri ikna etmektir, değiştirmektir. Bir bakıma dramatize etmektir, hatta eğlendirmektir. Göze güzel görünen ifadelerin bütünüdür, fikre değer ve anlam verir. İletişimin yapısı olan fikri kuvvetlendirir. Elbette iyi bir fikir kötü tasarlanabilir, ama kötü bir fikir tasarımla kurtarılamaz.

LOGO ve KURUMSAL KİMLİK

Fark yaratan kurumsal kimlik tasarımlarına imza atıyor, firmanız ve markanız için en iyisini tasarlıyoruz.

AMBALAJ TASARIMI

Ambalaj ürününüzün kıyafetidir. Ona yakışacak tasarımlar bizden çıkar

KATALOG, BROŞÜR TASARIMI

Firmanızın ve ürününüzün doğru ve tam anlatımını, yenilikçi tasarımlarımızla ortaya koyuyoruz.

WEB TASARIM

Etkileyici ve çarpıcı arayüzleri ile müşteri beklentilerini karşılayan, tüm mobil cihazlara uyumluluk sağlayan bir web siteniz olsun.

SEO ÇALIŞMALARI

Web sitesinde yaptığımız SEO çalışmalarıyla, arama motorları sonuçlarında, işletme ve marka bilinirliğinizi arttırıyoruz.

SOSYAL MEDYA YÖNETİMİ

Yarattığımız veya teslim aldığımız markaları inceliyor, rakip analizini yapıyoruz. Güven duygusunu oluşturup, stratejik süreci yönetiyoruz.

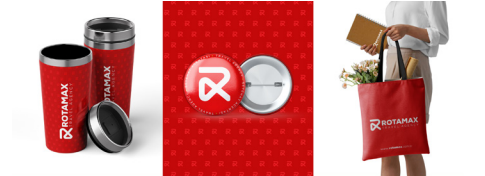
DRONE ÇEKİMLERİ

Web sitesinde yaptığımız SEO çalışmalarıyla, arama motorları sonuçlarında, işletme ve marka bilinirliğinizi arttırıyoruz.

TANITIM FİLMİ

Bir işletmeyi, ürünü veya projeyi anlatmanın en etkili yolu, kreatif içerikli tanıtım filmine sahip olmaktan geçiyor. Profesyonel ekipmanlarımızla çekime hazırız

WEBLIFE REKLAM ORG.HİZ.İTH.İHR.VE TİC.SAN.LTD.ŞTİ.

TRABZON OFİS: Kaşüstü Mh. Devlet Karayolu Cd.
Sabırlar İş Merkezi B Blok Kat:3/20 Yomra - TRABZON

MERSİN OFİS: Limonluk Mh. 24104 Sk.
Moda Park Butik Kat: 6 / 27 Yenişehir - MERSİN

www.weblife.com.tr
info@weblife.com.tr

+90 532 442 33 61

2026

EKİM - KASIM - ARALIK

SAYI

12

RUHUN GEMİSİ

ŞANA TAKA

KÜLTÜR | SANAT DERGİSİ

www.sanataka.com - info@sanataka.com

[f](#) [@](#) [t](#) /ruhungemisisanataka

